

RESEARCH OUTPUTS / RÉSULTATS DE RECHERCHE

Conclusies

Fierens, Jacques

Published in:

De collectieve schuldenregeling, de uitdagingen van morgen

Publication date:

2018

Document Version

le PDF de l'éditeur

[Link to publication](#)

Citation for pulished version (HARVARD):

Fierens, J 2018, Conclusies. dans *De collectieve schuldenregeling, de uitdagingen van morgen: handelingen van het colloquium 2018* . Observatoire du crédit et de l'endettement, Marchienne au Pont, pp. 87-93.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

De collectieve schuldenregeling, de uitdagingen van morgen

In 2018 bestaat de wet betreffende de collectieve schuldenregeling 20 jaar.

Naar aanleiding van die verjaardag laat het Observatorium mensen aan het woord die beroepsmatig bij de toepassing van de wet zijn betrokken.

Het jaarlijkse colloquium gaat in op de meest recente tendensen qua multidisciplinaire benadering. Het is de bedoeling om eventuele evoluties voor te stellen en aanbevelingen in die richting te formuleren.

[Klik hier om het videoverslag van de dag te bekijken](#)

COLLOQUIUM VAN HET OBSERVATORIUM VOOR KREDIET EN SCHULDENLAST
(22 NOVEMBER 2018, BRUSSEL)

Met de medewerking van

Colette Bériot

Psychologe bij de vzw TRAPES

Bertel De Groote

Hoofddocent aan de Faculteit Economie en Bedrijfskunde van de UGent

Koen De Proft

IT project manager, SAM-TES, kenniscentrum voor gerechtsdeurwaarders

Meester André Decourrière

Advocaat-schuldbemiddelaar bij de balie te Brussel

Deborah Deroose

Eerstaanwezend maatschappelijk werkster bij het OCMW van Oudenaarde

Meester Jacques Fierens

Advocaat en professor (UNamur, UCLouvain en ULiège)

Robert Geurts

Eredirecteur-generaal bij de FOD Economie en voormalig voorzitter
van de Raad voor het Verbruik

Delphine Incoul

Coördinatrice, Groupe Action Surendettement

Caroline Jeanmart

Sociologe en dd. directrice van het Observatorium voor Krediet en Schuldenlast

Vincent Magnée

Directeur van de Nationale Bank van België en
président de l'Observatoire du Crédit et de l'Endettement

Dominique Moineaux

Voorzitster van de Arbeidsrechtbank van Henegouwen

Peter Neefs

Afdelingshoofd, Centrale voor Kredieten aan Particulieren

Meester Gracy Saerens

Advocate en bestuurster van de Orde van de Vlaamse Balies (OVB)

Géraldine Smeyers

Adjunctverantwoordelijke, Dienst administratieve contacten met patiënten,
Cliniques Universitaires Saint-Luc

Sabine Thibaut

Juriste van het Observatorium voor Krediet en Schuldenlast

Martine Van Oudenhove

Head of Recovery & Legal, S.A. Fiducure N.V.

Pascal Vermeiren

Gewestelijk directeur, adviseur-generaal inning en invordering Brussel 2

Yves Werbrouck

Rechter van de Arbeidsrechtbank Gent (afdeling Kortrijk)

PERSOVERZICHT

- [RTBF.be - 22 novembre 2018- "L'endettement recule en Belgique"](#)
- [La Première – 22 novembre 2018](#)
- [Nieuwsblad.be - 21 novembre 2018 - "Een procent meerderjarige Belgen zit in collectieve schuldenregeling"](#)

INHOUDSTAFEL

<u>Voorstelling van de dag en de doelstellingen</u>	6
Vincent Magnée, directeur van de Nationale Bank van België en président de l'Observatoire du Crédit et de l'Endettement	
Deel 1 : De doelmatigheid van de wet	
<u>De CSR-wet : het ontstaan</u>	11
Robert Geurts, eredirecteur-generaal bij de FOD Economie en voormalig voorzitter van de Raad voor het Verbruik	
<u>Tussen succes, afhaken en hervallen. De CSR : enkele cijfers, enkele ervaringen ?</u>	14
Sabine Thibaut, juriste, en Caroline Jeanmart, sociologe en dd. directrice van het Observatorium voor Krediet en Schuldenlast	
De toekomstige uitdagingen voor de magistraten	
- <u>Dominique Moineaux, Voorzitster van de Arbeidsrechtbank van Henegouwen</u>	25
- <u>Yves Werbrouck, rechter van de Arbeidsrechtbank Gent (afdeling Kortrijk)</u>	32
<u>Ervaring van de schuldenaar met CSR</u>	40
Colette Bériot, psychologe bij de vzw TRAPES	
De link tussen CSR en maatschappelijk werk	
- <u>Meester André Decourrière, advocaat-schuldbemiddelaar bij de balie te Brussel</u>	45
- <u>Deborah Deroose, eerstaanwezend maatschappelijk werkster bij het OCMW van Oudenaarde</u>	52
Deel 2 : Is csr de enige oplossing om overmatige schuldenlast aan te pakken ?	
<u>Mening van een schuldbemiddelaar</u>	57
Delphine Incoul, coördinator van het schuldbemiddelingdienst Groupe Action Surendettement	
Mening van schuldeisers	
- <u>Martine Van Oudenhove, Head of Recovery & Legal, S.A. Fiducure N.V.</u>	66
- <u>Géraldine Smeyers, adjunctverantwoordelijke, Dienst administratieve contacten met patiënten, Cliniques Universitaires Saint-Luc</u>	69
- <u>Pascal Vermeiren, gewestelijk directeur, adviseur-generaal inning en invordering Brussel 2</u>	72
Deel 3 : Persoonsgegevens en registratie	
<u>Registratie van CSR : nut, beperkingen en bescherming van persoonsgegevens</u>	76
Caroline Jeanmart, sociologe en dd. directrice van het Observatorium voor Krediet en Schuldenlast	
<u>Het Centraal Register Collectieve Schuldenregeling : op weg naar meer efficiëntie en een antwoord op de behoeften van alle betrokken partijen ?</u>	86
Meester Gracy Saerens, advocate en bestuurder van de Orde van de Vlaamse Balies (OVb)	
<u>Conclusies</u>	87
Jacques Fierens, advocaat en professor (UNamur, UCLouvain en ULiège)	

PRÉSENTATION DE LA JOURNÉE ET DE SES OBJECTIFS VOORSTELLING VAN DE STUDIEDAG EN DOELSTELLINGEN
--

*Vincent Magnée,
Directeur de la Banque Nationale de Belgique
et Président de l'Observatoire du Crédit et de
l'Endettement*

*Directeur van het Nationale Bank van België
en Voorzitter van het Observatorium voor
Krediet en Schuldenlast*

*Dames en heren,
Mesdames, Messieurs,*

Bienvenue à toutes et à tous.

Ik heet u allen van harte welkom.

Ik begin met een korte praktische mededeling. Elke spreker geeft zijn uiteenzetting in zijn moedertaal, maar de begeleidende PowerPointpresentatie is telkens in de andere taal opgesteld. U kunt ook met simultaanvertaling volgen. De koptelefoon daarvoor vindt u in uw openklapbare rechter armsteun.

Chaque orateur s'exprimera dans sa langue maternelle, le support visuel projeté étant rédigé dans l'autre langue. Une traduction simultanée en néerlandais et en français est disponible. Vous trouverez des écouteurs dans les accoudoirs de votre siège.

** * **

C'est un plaisir pour moi de vous accueillir si nombreux, pour le vingt-huitième colloque annuel de l'Observatoire du crédit et de l'endettement, dans cet auditorium de la Banque nationale de Belgique. En effet, celui-ci affiche complet, ce qui suffit à témoigner de l'intérêt suscité par le thème que nous avons retenu, cette année, à savoir la loi du 5 juillet 1998 relative au règlement collectif de dettes.

Vanwaar die keuze?

Om te beginnen staat de collectieve schuldenregeling centraal in de activiteiten van het Observatorium, zowel in zijn opleidings- en begeleidingsprogramma's voor de schuldbemiddelaars en de andere actoren in de sector, als in zijn voorlichtingscampagnes, zijn rechtskundige dienstverlening en zijn talrijke studies en publicaties.

Ik zou er overigens uw aandacht willen op vestigen dat u een gecoördineerde tweetalige versie van de wet van 1998 kunt raadplegen op onze website in de rubriek "wetgeving". Die gecoördineerde versie omvat en belicht alle wijzigingen, opheffingen en invoeringen die voortvloeien uit de verschillende wijzigingsbepalingen van de wet, net als de respectieve data

van inwerkingtreding. Ze is ongetwijfeld een zeer handig hulpmiddel voor alle professionals voor wie ze het werkkader uitmaakt, en voor al wie geïnteresseerd is in de materie.

* * *

Ce vingtième anniversaire de la loi de 1998 nous a aussi semblé le moment adéquat pour en dresser le bilan avec suffisamment de recul et analyser de manière critique les avancées, mais aussi les difficultés qui ont jalonné les deux premières décennies d'application de ce cadre légal.

* * *

Tout au long de la journée, ce colloque sera l'occasion d'entendre les points de vue et les analyses de professionnels du règlement collectif de dettes, qui appliquent cette loi au jour le jour.

Cette multiplicité d'éclairages sur une matière impliquant de nombreux acteurs différents ne peut que contribuer à la meilleure compréhension des rôles de chacun et de leurs interactions. En effet, les conceptions du règlement collectif de dettes sont fortement tributaires de la formation de chaque acteur et des procédures qu'il est amené à suivre dans le cadre de sa propre fonction. Ces différents acteurs ayant peu l'habitude de dialoguer les uns avec les autres, un colloque comme celui-ci constitue une occasion d'ouvrir les perspectives, afin d'améliorer la compréhension globale du fonctionnement du système et de favoriser une approche pluridisciplinaire du règlement collectif de dettes, qui mette en lumière les interactions entre magistrats, avocats, juristes, travailleurs sociaux, psychologues, sociologues ou encore créanciers.

Steunend op dat algemene begrip, kan het colloquium van vandaag ook worden aangegrepen om een aantal kritische bedenkingen te maken, opkomende tendensen te identificeren en, voor zover mogelijk, pistes voor de toekomst te verkennen en aanbevelingen te formuleren. Ons colloquium mag immers niet beperkt blijven tot een herdenkingsplechtigheid of een samenvattende terugblik. De bedoeling is een dynamische, toekomstgerichte uitwisseling tot stand te brengen.

Met dat doel voor ogen wisselen we de ex-cathedra uiteenzettingen af met debatmomenten met de zaal. Ik nodig u graag uit om daaraan deel te nemen om de gedachtewisseling te verrijken met uw standpunten en ervaringen.

* * *

Les enjeux du règlement collectif de dettes aujourd'hui sont multiples.

Juridiques, tout d'abord, cela va de soi.

Sociétaux, ensuite, avec la question de son impact sur la situation des personnes directement concernées.

Ces enjeux se posent également en termes d'efficacité économique. Quels sont les coûts et les gains pour la collectivité de la procédure organisée par la loi de 1998 ?

Et *in fine*, c'est inévitablement en termes politiques que se posent les enjeux pour l'avenir. Quel est le système que nous souhaitons ? La législation actuelle devrait-elle être amendée ? Quelles sont les réformes éventuelles à mettre en œuvre ?

* * *

Pour aborder ces multiples aspects, nous avons choisi d'articuler notre colloque en trois grandes sessions.

La première sera consacrée à l'efficacité de la loi. Il s'agira de déterminer, à partir de l'expérience des professionnels du secteur, mais aussi à l'appui des statistiques disponibles concernant les procédures de règlement collectif de dettes, les sorties du système et les rechutes, si l'on peut considérer que la loi de 1998 a rempli ses objectifs initiaux. Après un rappel historique de la genèse de celle-ci, une analyse des données chiffrées, mais aussi du ressenti des personnes concernées, sera complétée par l'esquisse des défis qui se profilent pour les magistrats, dans le domaine du règlement collectif de dettes.

Tijdens de tweede sessie, na de lunch, worden alternatieven voor de procedure van de collectieve schuldenregeling onderzocht. Hoe doelmatig zijn ze? Hoe kunnen gerechtelijke en niet-gerechtelijke schuldbemiddelingen naast elkaar bestaan? Hoe gaan we om met situaties waarin een persoon die toegelaten is tot de collectieve schuldenregeling toch een minnelijke aanzuiveringsregeling wil? We luisteren daarvoor naar de respectieve meningen van de schuldbemiddelaars en schuldeisers.

Enfin, la troisième et dernière session de notre colloque sera consacrée à l'enregistrement des règlements collectifs de dettes, sous les aspects de son utilité, de son coût, mais aussi de la protection des données à caractère personnel, quelques mois après l'entrée en vigueur du Règlement européen en la matière. Nous évoquerons aussi la perspective de la création d'un registre central des RCD, avant un débat entre les gestionnaires de différents registres et bases de données.

Il sera alors temps de conclure nos travaux, qui seront suivis par un cocktail auquel vous êtes cordialement conviés.

Je profite de ce mot d'introduction pour déjà remercier chaleureusement les orateurs pour les multiples éclairages qu'ils apporteront sur les différents aspects du thème qui nous réunit aujourd'hui, ainsi que toute l'équipe de l'Observatoire, qui a travaillé d'arrache-pied pour la préparation de ce colloque.

* * *

Nog enkele praktische mededelingen voor we tot de kern van de zaak komen.

In de map die u hebt gekregen vindt u de teksten van de uiteenzettingen van alle sprekers en een evaluatieformulier. Ik zou het op prijs stellen als u dat zou invullen en afgeven of in een van de daartoe bestemde bussen zou steken aan het onthaal wanneer u vertrekt. Uw feedback is voor ons uiterst belangrijk om de organisatie en programmatie van onze colloquia te kunnen verbeteren.

Uw aanwezigheidsattest krijgt u per e-mail na afloop van het colloquium en na ontvangst van de betaling.

Tot slot zullen alle documenten over het colloquium, waaronder de teksten en PowerPointpresentaties van de sprekers, volgende week op de website van het Observatorium Krediet en Schuldenlast worden gepubliceerd en u per e-mail worden gestuurd.

* * *

Il est, à présent, grand temps de céder la parole aux intervenants de notre première session, consacrée à l'efficacité de la procédure de règlement collectif de dettes.

We hebben de heer Bertel De Groote te mogen verwelkomen als moderator voor het colloquium. Hij is professor aan de Faculteit Economie en Bedrijfskunde van de Universiteit Gent (UGent) waar hij recht doceert, en plaatsvervanger aan de "Faculté de droit et de criminologie" van de Universiteit van Luik waar hij het vak "Terminologie juridique néerlandaise" doceert. Daarnaast leidt hij het nieuwe Tijdschrift voor Insolventie- en Beslagrecht. Hij is bovendien plaatsvervangend lid van de "Evaluatiecommissie voor de gerechtelijke stage", plaatsvervangend voorzitter van de "Raad voor betwistingen inzake studievoortgangsbepalingen", en – last but not least - bestuurder van het Observatorium voor Krediet en Schuldenlast.

Voilà qui en fait le modérateur idéal pour nos travaux de ce jour et je l'en remercie chaleureusement.

Mijnheer De Groote, het woord is aan u.

DEEL 1

DE DOELMATIGHEID VAN DE WET

DE CSR-WET: HET ONTSTAAN

Robert GEURTS
Eredirecteur-generaal bij de FOD Economie
en voormalig voorzitter van de Raad voor het
Verbruik

[Powerpoint presentatie](#)

De wet van 5 juli 1998 betreffende de collectieve schuldenregeling was het resultaat van een lang denkproces. Ze kwam tegemoet aan het streven van het middenveld naar een procedure om de problemen op te lossen als gevolg van de overmatige schuldenlast van particulieren.

In de jaren 1980 al zien we dat steeds meer consumenten het lastig krijgen om hun financiële verplichtingen na te komen. Overheden worden overal ingeschakeld omdat de toename van het aantal mensen die hun schulden niet kunnen betalen niet zonder economische gevolgen blijft: verstoorde marktwerking en het risico op een cascade van faillissementen en, op het sociale vlak, toenemende armoede, sociale uitsluiting enz.

Voor de sector van het krediet aan particulieren was het voorwerp van bekommernissen en klachten van de sociale organisaties en consumentenorganisaties. Niet zozeer door het volume aan kredieten: het aandeel van de door middel van kredieten gefinancierde particuliere consumptie bleef relatief bescheiden, althans in het licht van wat er internationaal gebeurde. Het waren de gevallen van duidelijk misbruik bij het afsluiten van allerlei kredietovereenkomsten door bepaalde consumenten, die de aandacht trokken.

Krediet mag dan wel erkend zijn als een belangrijk instrument in de economische en sociale ontwikkeling van onze westerse samenlevingen, er was dringend nood aan een betere organisatie van het aanbod ervan voor particulieren. Dat aanbod was dermate gediversifieerd dat bepaalde vormen, zoals kredietopeningen, uitwassen hadden gekregen buiten het toepassingsgebied van de toen vigerende wet van 1957.

Dat gebeurde met de wet van 12 juni 1991 op het consumentenkrediet en met de wet van 4 augustus 1992 op het hypothecair krediet, die in het zog ervan werd aangenomen.

Deze twee wetten waren bedoeld om onbezonnen schuldenlast te voorkomen door de kredietnemer beter voor te lichten over de aangegane verbintenissen en door agressieve praktijken te verbieden.

Om die schuldenlast te voorkomen moesten ook de kredietgevers over relevante informatie kunnen beschikken over de moeilijkheden die nieuwe kredietnemers eventueel hadden.

Op dat moment bestond er al een bestand met betalingsincidenten, dat een afschrikkende rol had kunnen spelen bij de opstapeling van kredieten, al te vaak bij de zwakste kredietnemers. Dat bestand werd bijgehouden door de Beroepsvereniging van het Krediet, maar helaas

zonder enige transparantie en zonder enige controle van de overheid; en van de statistische analyse van deze gegevens was al helemaal geen sprake. De efficiëntie ervan werd ernstig in twijfel getrokken.

In die context werd de Centrale voor kredieten aan particulieren opgericht onder het beheer van de Nationale Bank. Haar missie: wanbetalingen op kredietovereenkomsten registreren. De Centrale zou aan de kredietverstrekkers voortaan relevante en onbetwistbare informatie over potentiële kredietnemers ter beschikking stellen. Parallel daarmee was de Centrale een bron van belangrijke statistische gegevens voor onderzoekers en beleidsmakers. De evolutie van het aantal geregistreerde contracten, het aantal geregistreerde personen en ook van de bedragen aan onbetaalde achterstallen, onthulde dus op een ontegensprekelijke manier de omvang van de kredietgerelateerde overmatige schuldenlast.

Maar preventie volstaat niet om overmatige schuldenlast op een efficiënte manier aan te pakken. Het fenomeen moet ook curatief worden benaderd.

In de meeste Europese landen wordt de overheid ingeschakeld om initiatieven te nemen om systemen op zetten waarmee maatregelen op maat van de particulieren worden ingevoerd om overmatige schuldenlast aan te pakken.

In die tijd ging de aandacht vooral uit naar Frankrijk. De wet van 31 december 1989, bekend als de "wet NEYERTS", is de eerste Franse wet inzake overmatige schuldenlast die een collectieve procedure invoert. Alles begint met een verzoeningsfase die, als ze faalt, wordt gevolgd door een gerechtelijke fase. De talloze discussies rond het criterium van de goede trouw van de debiteur, een criterium dat wordt getoetst tijdens het ontvankelijkheidsonderzoek, boeien de Belgische waarnemers. Ondanks alle belangstelling voor deze wet in België zal de wet Neyerts, met alle problemen inzake de toepassing ervan en na de verschillende wijzigingen in 1995 en 1996, geen model staan voor de Belgische wet. De wet zal echter wel lange tijd stof tot nadenken en expertise opleveren in België.

In België beginnen we vaak met kleine, verlegende stappen.

Zo voorziet artikel 38 van de wet van 12 juni 1991 op het consumentenkrediet in een procedure voor betalingsfaciliteiten, die de vrederechter machtigt om de verplichtingen van een kredietnemer wiens financiële toestand is verslechterd, op te schorten. Parallel met deze betalingsprocedure, die wordt georganiseerd inzake consumentenkrediet, verleent de wet van 4 augustus 1992 inzake hypothecair krediet aan de beslagrechter de bevoegdheid om te oordelen over de aanvragen tot betalingsfaciliteiten voor hypothecair krediet.

De tussenkomst van twee verschillende rechters, elk met zijn eigen kredietbevoegdheid, die moesten oordelen over aanvragen voor betalingsfaciliteiten, was uiteraard geen garantie voor succes.

En zo groeide langzaam de overtuiging dat we moesten overstappen naar een procedure van collectieve regeling van alle schulden van particulieren. Universiteiten, studiecentra en verschillende verenigingen organiseerden studiedagen, rondetafelgesprekken en begonnen teksten te schrijven. Enkele ervan werden ingediend in de vorm van wetsontwerp: de politiek gaat zich uiteindelijk mengen en de bal gaat sneller aan het rollen.

In 1995 legt de regering Dehaene-Di Rupo de eed af. Het regeringsakkoord voorziet expliciet in een betere bescherming van de consument tegen overmatige schuldenlast. De minister van Economie, Elio Di Rupo, staat in voor het opstellen van het wetsontwerp. Het licht springt op groen.

De minister richt een groep van deskundigen uit vier universiteiten op om voorstellen te formuleren. Deze groep, die kan rekenen op de steun van het bestuur van Economische Zaken, werkt onverdroten verder.

Binnen de regering wordt er vinnig overleg gepleegd. Elke politieke stroming doet zijn economische, morele en zelfs religieuze bekommernissen over de kwesties gelden, zoals de vereiste van de goede trouw in hoofde van de debiteur en de kwijtschelding van schulden in kapitaal. Clausules waarover geen overeenstemming kan worden bereikt en die niet essentieel zijn voor het ontwerp, worden oordeelkundig uit de tekst geweerd om de indiening van het wetsontwerp in het Parlement niet te vertragen.

Dat geldt onder meer voor het Fonds ter Bestrijding van de Overmatige Schuldenlast.

Van bij de eerste werkzaamheden in het kader van de opstelling van de wet, werd duidelijk dat er een tenlasteneming moest worden voorzien voor de erelonen en kosten van de schuldbemiddelaars wanneer de persoon met een hoge schuldenlast niet over de nodige financiële middelen beschikt. De conservatieve vleugel van de regering was geen voorstander van een dergelijke bepaling. Het wetsontwerp inzake de collectieve schuldenregeling, zoals het werd ingediend op 10 juni 1997, rept dan ook met geen woord over de oprichting van een fonds ter bestrijding van de overmatige schuldenlast. Het is dus via een meerderheidsamendement dat in de loop van de parlementaire behandeling werd ingediend, dat het Fonds werd opgericht, een instrument dat cruciaal zou zijn voor de goede werking van de wet.

Hoewel de inkomsten van het Fonds in theorie jaar na jaar toereikend waren om de schuldvorderingen van de schuldbemiddelaars te honoreren, is het betreuenswaardig dat het Fonds, als gevolg van twijfelachtige beslissingen van de minister van Begroting, een betalingsplafond kreeg opgelegd; dit heeft er vaak toe geleid dat de betalingen naar het volgende jaar werden uitgesteld. Gemiddeld was het Fonds betrokken bij ongeveer 6% van de dossiers van collectieve schuldenregeling; de cijfers per gerechtelijk arrondissement liepen sterk uiteen en schommelden tussen 1% en 12%.

De programmawet van 26 december 2015 heeft het Fonds afgeschaft. Voortaan is de FOD Economie verantwoordelijk voor de betaling van de emolumenten, kosten en honoraria van schuldbemiddelaars, rekening houdend met de bestaande wettelijke bepalingen, die nagenoeg ongewijzigd zijn gebleven.

De wet Di Rupo op de collectieve schuldenregeling werd op 10 juni 1998 door het Parlement aangenomen, een jaar nadat het ontwerp aan de Kamer was voorgelegd. Zoals vaak is de wet een compromistekst. Maar de absolute noodzaak om de debiteur en zijn gezin de mogelijkheid te bieden om een leven te leiden dat aansluit bij de menselijke waardigheid, is nooit uit het oog verloren door al wie rechtstreeks of onrechtstreeks heeft meegewerkt aan de totstandkoming van deze tekst, die destijds als "revolutionair" werd bestempeld.

TUSSEN SUCCES, AFHAKEN EN HERVALLEN. DE CSR : ENKELE CIJFERS, ENKELE ERVARINGEN ?¹

*Caroline JEANMART (sociologe en dd.
directrice) en Sabine THIBAUT (juriste),
Observatorium voor Krediet en Schuldenlast*

[Powerpoint presentatie](#)

Onze gemeente dank gaat uit naar de beheerders van de Centrale voor krediet aan particulieren voor de specifieke analyses die werden uitgevoerd om deze uiteenzetting te verrijken en voor de tijd die ze hebben besteed aan de uitwisselingen van standpunten met het oog op de voorbereiding ervan. Het Observatorium bedankt de magistraten die hebben meegewerkt aan de enquêtes waarvan we een aantal resultaten in dit artikel voorstellen.

Doel van deze interventie is de efficiëntie van de wet op de collectieve schuldenregeling (CSR) op een pluridisciplinaire manier tegen het licht te houden. Ze biedt een gekruiste sociaaleconomische en juridische blik op vragen in verband met het realiseren van de initiële doelstellingen van de wet, het succes en het falen ervan.

We zullen het onderzoek naar de efficiëntie uitvoeren op basis van twee types gegevens:

- enerzijds: statistische gegevens vanuit de Centrale voor krediet aan particulieren (CKP) en de computertoepassing van de arbeidsrechtbanken (C&T). Ze geven een dynamisch inzicht in de “ins” en de “outs” van de CSR;
- anderzijds: de resultaten van een online-enquête² gericht aan alle magistraten van de arbeidshoven en rechtbanken. Ze werden bevraagd over het realiseren van de doelstelling van de wet, over wat ze als een succes en een falen beschouwden, over hun visie op herval, over hun verwachtingen naar de schuldbemiddelaars toe en tot slot over aanbevelingspistes met betrekking op de toepassing van de wet en de rol van de magistraat. Deze uiteenzetting zal maar op een deel van die vragen ingaan.

Na afloop van het colloquium zal het Observatorium een artikel publiceren met onder meer de debatten van vandaag en andere gegevens afkomstig van de CKP en van de online-enquête die aan de magistraten werd toegestuurd.

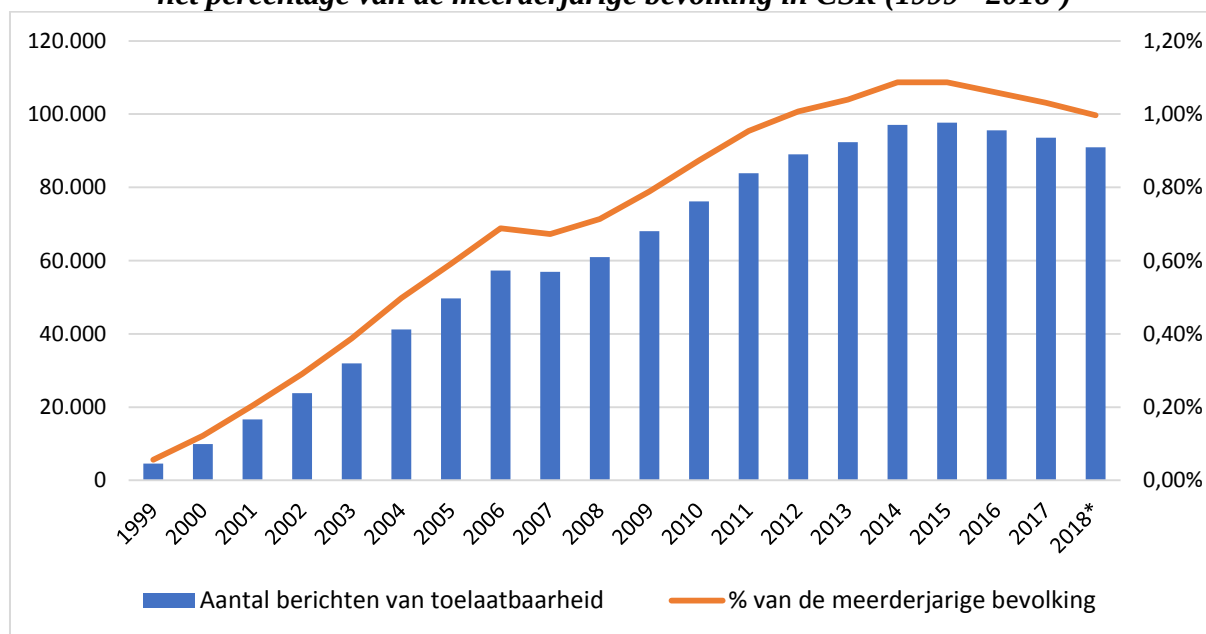
¹ Deze geschreven bijdrage is geschreven in samenwerking met Auguste Debroise, een econoom bij het Observatorium voor Krediet en Schuldenlast.

² 34 magistraten namen deel aan deze enquête (16 Franstalige arrondissementen en 18 Nederlandstalige arrondissementen). De respondenten hebben een variabele anciënniteit in CSR (30% heeft een ervaring van minder dan 5 jaar in dit soort geschil, 38% tussen 5 en 9 jaar en 32% van 10 jaar en meer).

1. Evolutie van de geschillen in CSR

Algemeen gezien is het aantal personen dat werd toegelaten tot de procedure van CSR continu toegenomen tussen 1999 en 2015³.

Grafiek 1. Evolutie van het aantal personen toegelaten tot de procedure van CSR en van het percentage van de meerderjarige bevolking in CSR (1999 - 2018⁴)

Bron: CKP (BNB) en Belstat

1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018*
4.542	9.878	16.625	23.789	31.912	41.207	49.655	57.328	56.952	60.991	68.059	76.179	83.876	89.024	92.362	97.065	97.636	95.569	93.565	90.947
0,06%	0,12%	0,20%	0,29%	0,39%	0,50%	0,59%	0,69%	0,67%	0,71%	0,79%	0,87%	0,95%	1,01%	1,04%	1,09%	1,09%	1,06%	1,03%	1,00%

Sinds 2011 is ongeveer 1% van de meerderjarige bevolking in CSR-procedure.

De zeer duidelijke evolutie van het totale aantal CSR-procedures mag echter niet per definitie worden beschouwd als een weerspiegeling van een toenemende overmatige schuldenlast. Jaar na jaar worden de nieuwe berichten van toelaatbaarheid gevoegd bij de procedures die de vroegere jaren waren toegelaten en die nog altijd in de CKP zijn geregistreerd. Er zal pas een daling van het totale aantal CSR-procedures intreden wanneer het aantal nieuwe registraties lager is dan het aantal door de CKP geschrapte procedures. De jaren 2016 en 2017 geven deze trendbreuk aan. De gegevens van 2018 bevestigen deze daling, omdat we niveaus vaststellen die lager liggen dan die welke in 2013 konden worden waargenomen. We attenderen erop dat deze daling intreedt na 15 jaar onafgebroken stijging.

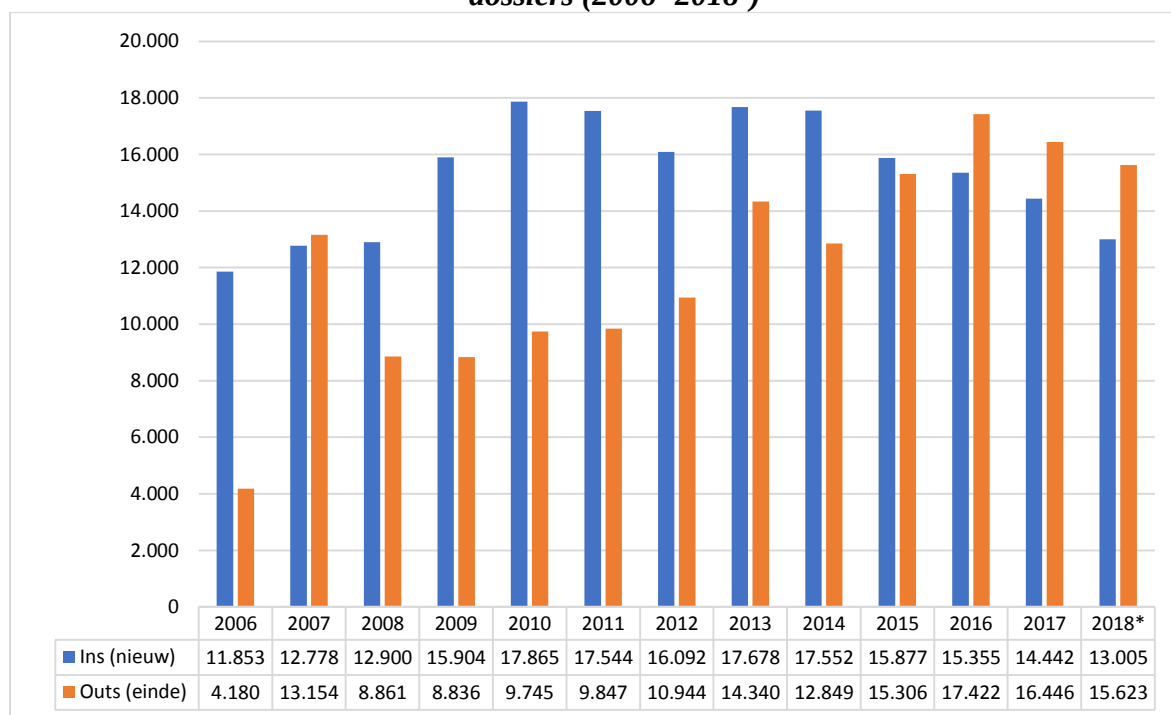
³ Onafgezien van een lichte daling in 2007 die onder meer kan worden verklaard door de overdracht van de geschillen van de beslagrechter naar de arbeidsrechter.

⁴ Projectie eind 2018 op basis van de gegevens per 30 september 2018.

2. Tussen de “ins” en de “outs”: de trajecten van de personen in CSR

De gegevens die aan bod komen in grafiek 1 mogen dan interessant zijn, ze hangen geen goed beeld op van de dossierfluxen of, beter gezegd, ze geven geen zicht op de dynamiek van de geschillen en de trajecten van de personen in CSR. De grafiek 2 hieronder peilt dus naar de werkzaamheid van de procedure vanuit die andere invalshoek.

Grafiek 2. Evolutie van het aantal nieuwe meldingen van CSR en van de afgesloten dossiers (2006- 2018⁵)

Bron: CKP (BNB)

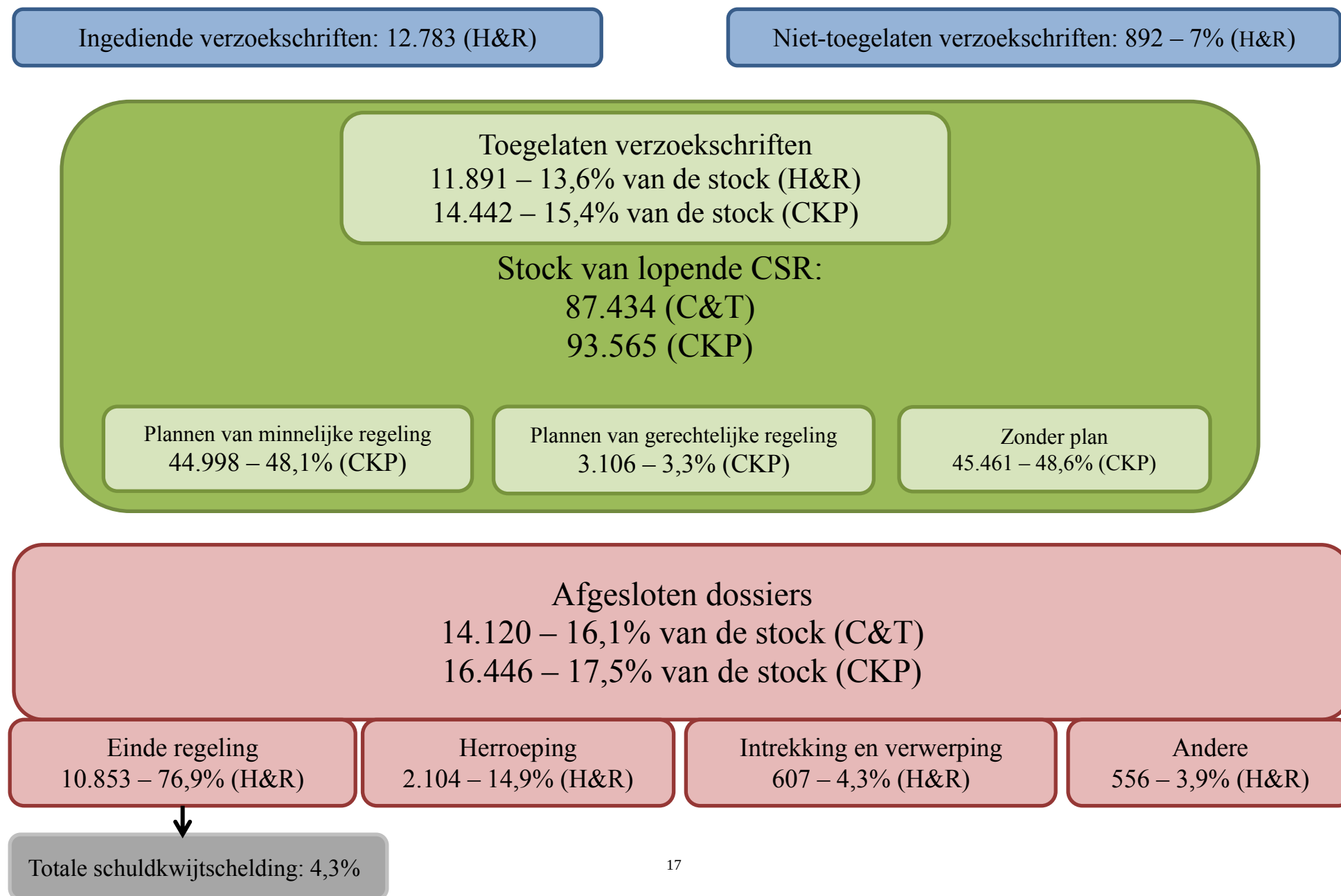
Deze grafiek 2 bevestigt dat de daling die we sinds 2014 merken in grafiek 1 (stockgegevens) wel degelijk kan worden verklaard door een groter aantal “outs” vergeleken met “ins” in CSR (flowgegevens).

Om de resultaten te verfijnen, geeft onderstaand schema een algemeen en dynamisch beeld weer van de geschillen voor het jaar 2017. Hoewel het schema is opgebouwd op basis van een mix van twee verschillende databronnen⁶, elk met hun vertekeningen, kan men er sterke tendensen uit aflezen.

⁵ Projectie eind 2018 op basis van de gegevens per 30 september 2018.

⁶ Het verschil tussen de gegevens van de CKP en het College van hoven en rechtbanken (H&R) wordt verklaard door het feit dat de CKP de personen in CSR registreert en het College van hoven en rechtbanken de rolnummers registreert terwijl eenzelfde rolnummer betrekking kan hebben op verschillende mensen, koppels bijvoorbeeld.

Schema 1. Dynamisch overzicht van de CSR-geschillen voor het jaar 2017

In termen van evolutie en bekeken over de voorbije drie jaar, is er weinig beweging aan de kant van de “outs” van de CSR. Gemiddeld is 76% van de afgesloten dossiers een aanzuiveringsplan dat volgens de voorziene modaliteiten is voltooid; 16% eindigt met een herroeping; circa 3% met een intrekking en iets meer dan 1% met een verwerping.

Tabel 1. Evolutie van het aantal afgesloten CSR-dossiers opgesplitst volgens de reden van afsluiting (2015-2017)

	In absolute waarde			In % van het totale aantal afgesloten dossiers			
	2015	2016	2017	2015	2016	2017	2015-2017
Einde regeling	9.521	10.796	10.853	74,4%	75,7%	76,9%	75,7%
Herroeping	2.324	2.225	2.104	18,2%	15,6%	14,9%	16,2%
Intrekking	403	375	436	3,1%	2,6%	3,1%	2,9%
Verwerping	169	194	171	1,3%	1,4%	1,2%	1,3%
Andere	378	678	556	3,0%	4,8%	3,9%	3,9%
Totaal	12.795	14.268	14.120	100%	100%	100%	100%

Bron: College van hoven & rechtbanken

We stellen vast dat circa 4 % van de (minnelijke en gerechtelijke) aanzuiveringsplannen die de jongste jaren werden voltooid, een schuldkwijtschelding voorzag (zie tabel 2 hieronder).

Tabel 2. Evolutie van het percentage voltooide aanzuiveringsplannen met een totale kwijtschelding van schulden (2014-2017)

2014	4,8%
2015	4,5%
2016	3,5%
2017	4,3%

Bron: CKP

Wat de “ins” in CSR betreft, daalt het aantal nieuwe meldingen van toelaatbaarheid sinds 2014.

Tabel 3. Evolutie van het aantal CSR-dossiers, nieuwe dossiers en afgesloten dossiers (2015-2017)

	2015	2016	2017
Aantal dossiers op het einde van het jaar	88.775	88.016	87.434
Nieuwe dossiers	13.919	13.212	12.832
Afgesloten dossiers	12.795	14.268	14.120
Vershil	1.124	-1.056	-1.288

Bron: College van hoven & rechtbanken

Deze daling kan worden verklaard aan de hand van verschillende factoren, waaronder:

- een geringer aantal ingediende verzoekschriften;
- een stabilisering of zelfs daling van het aantal gezinnen met financiële problemen;
- een geringere “aantrekkelijkheid” van de CSR voor particulieren. Bepaalde schuldbemiddelaars maken zelfs gewag van mond-tot-mond informatie die in het nadeel zou spelen van de procedure. Volgens hen zijn er gezinnen “die ontgoocheld zijn door de CSR”, die negatieve reclame maken en andere gezinnen ontmoedigen om een verzoekschrift in te dienen. De CSR, die in de loop van de jaren 2000 werd

geïnterpreteerd als een “mirakeloplossing” voor bepaalde gezinnen, zou momenteel veel van zijn glans hebben verloren;

- een overgangspunt dat de procedure bereikt. Het aantal geregistreerde procedure is de jongste jaren continu aan het stijgen en gemiddeld blijven de gezinnen voor een periode van zeven jaar in CSR. Verwacht wordt dat er een moment komt waarop het aantal “ins” in de procedure zal afnemen; een trendommekeer inzake de benadering van de overmatige schuldenlast: de CSR zou niet langer worden gezien als een wondermiddel. Bepaalde bemiddelaars pleiten enigszins voor een niet-gerechtigde bemiddeling of gaan minder systematisch terugvallen op de CSR dan vroeger.

In termen van flow kunnen we uit onderstaande tabel 3 afleiden dat er sinds 2015 meer dossiers de CSR verlaten dan dossiers die in de CSR worden opgenomen. Dat kan worden gezien als een positief teken in termen van efficiëntie.

3. Het realiseren van de doelstelling van de wet

Als actoren en bevoorrechte getuigen van de evolutie van de geschillen inzake collectieve schuldenregeling, werden de betrokken magistraten uitgenodigd om hun mening te kennen te geven over de problematiek van de efficiëntie van de procedure door middel van een online-enquête. De eerste vraag die hen werd gesteld, was er een over het realiseren van de doelstelling van de wet betreffende de CSR.

De wet op de CSR realiseerde zijn doelstelling⁷ volgens nagenoeg 80 % van de respondenten (78,8%). De tabel 4 hieronder citeert de redenen die de magistraten aanhaalden om hun bewering te staven. Vooreerst zou de wet ervoor zorgen dat de schuldvorderingen gedeeltelijk of zelfs geheel worden terugbetaald. Voorts zou ze er ook voor zorgen dat de debiteur een “doorstart” kan nemen. Ze zou ook beantwoorden aan de doelstelling om de menselijke waardigheid van de debiteur te respecteren en om hem te responsabiliseren.

Tabel 4. Volgens de respondenten is de doelstelling van de wet bereikt om volgende redenen:

De gehele of gedeeltelijke terugbetaling van de schulden	8
Een nieuw begin voor de debiteur	7
Het respect voor de menselijke waardigheid	3
De responsabilisering van de debiteur	1
Totaal	19

Bron: Enquête OKS bij de magistraten

21,2% van de magistraten meent dus dat de wet haar doelstellingen niet heeft gerealiseerd. De tabel 5 hieronder somt de redenen op die worden aangehaald om deze stelling te staven. Algemeen gezien zou de wet inefficiënt zijn ten aanzien van de debiteuren met financiële middelen die structureel ontoereikend zijn. Daarnaast zou de wet geïnstrumentaliseerd worden door de debiteur, zou ze er niet voor zorgen dat de schuldeisers op een significante manier worden terugbetaald, zou de menselijke waardigheid niet gewaarborgd zijn en zou de wet de totstandkoming van een nieuwe schuldenlast tijdens of zelfs na de procedure niet verhinderen.

⁷ “De aanzuiveringsregeling strekt ertoe de financiële toestand van de schuldenaar te herstellen, met name hem in staat te stellen in de mate van het mogelijke zijn schulden te betalen en tegelijkertijd te waarborgen dat hij zelf en zijn gezin een menswaardig leven kunnen leiden” (artikel 1675/3 van het Gerechtelijk Wetboek).

Tabel 5. Volgens de respondenten is de doelstelling van de wet niet bereikt om volgende redenen:

Inefficiëntie bij een structurele ontoereikendheid van de middelen	4
Instrumentalisatie van de procedure door de debiteur	3
Ontoereikende terugbetaling van de schuldeisers	3
Geen waarborg voor de menselijke waardigheid van de debiteur	1
Totstandkoming van een nieuwe schuldenlast tijdens of na de procedure	1
Totaal	12

Bron: Enquête OKS bij de magistraten

4. Naar andere wetsdoelstellingen?

Volgens 45,2% van de respondenten zou de wet andere doelstellingen moeten nastreven.

Tabel 6. Zou de procedure, volgens u, andere doelstellingen moeten nastreven?

Ja	45,2%
Neen	54,8%
Totaal	100,0%

Bron: Enquête OKS bij de magistraten

Ze wijzen nadrukkelijk op de noodzaak om een educatieve doelstelling te blijven nastreven op het vlak van budgetbeheer en inzicht in de mechanismen van het consumentenkrediet. Er wordt ook geduid op de noodzaak om in bepaalde gevallen doelstellingen te bepalen op het vlak van de maatschappelijke en professionele herinschakeling van de debiteur en van zijn responsabilisering ten aanzien van de consumptiemaatschappij.

5. De “mislukkingen” van de wet

Wanneer we peilen naar de efficiëntie van een procedure, komen ook de beperkingen en de lacunes ervan aan bod. De magistraten hebben zich uitgesproken over wat ze als mislukkingen beschouwen (zie tabel 7 hieronder).

Tabel 7. Wat is, volgens u, een mislukking van de procedure? (open vraag)

De herroeping	12
Een tweede toelaatbaarheid	8
Het uitblijven van verbetering in de toestand van de debiteur	6
Het gebrek aan actieve medewerking en participatie vanwege de debiteur	5
De verwerping	4
De niet-terugbetaling van de schuldeisers	4
De verslechtering van de schuldenlast in de loop van de procedure	3
De terugtrekking	2
Het feit dat het respect van de menselijke waardigheid niet gewaarborgd wordt	1

Bron: Enquête OKS bij de magistraten

Er werd bij de magistraten gepeild naar de oorzaken van die mislukkingen. De meest frequent geciteerde oorzaak is een gebrekkig inzicht in de procedure, maar ook het gebrek aan motivatie in hoofde van de debiteur. Andere gemelde oorzaken zijn de beperkingen van de procedure bij toestanden van structureel budgettair onevenwicht. En tot slot wordt de gebrekkige, of zelfs de onbestaande educatie rond budgetbeheer en verantwoorde consumptie, alsook het gebrek aan communicatie tussen de debiteur en de schuldbemiddelaar gepinpoint als elementen die de vroegtijdige uitstap uit een CSR vaak versnellen.

6. Herval en terugkeer naar de CSR na herroeping

6.1. Statistisch gezien

Onder herval verstaan we een toestand waarbij een persoon die een CSR heeft voltooid (aanzuiveringsplan afgerond volgens de voorziene modaliteiten), daarna een nieuw verzoekschrift in collectieve schuldenregeling indient en tot de procedure wordt toegelaten. Volgens de gegevens van de CKP kunnen we het huidige risico op herval voorzichtig schatten op circa 10%. Die toestanden stellen de procedure in vraag, in die zin dat ze ervoor zou moeten zorgen dat de personen hun financiële problemen kunnen regelen om vervolgens met een propere lei te kunnen beginnen.

We maken een onderscheid tussen herval en toestanden van nieuwe toelaatbaarheid na herroeping. Volgens ons gaat het niet om herval wanneer de aanzuiveringsplannen niet zijn voltooid volgens de overeengekomen modaliteiten. Het risico op een tweede toelaatbaarheid na een herroeping is hoger dan het risico op herval en bedraagt – voorzichtig geschat – ongeveer 20% tot 25%. Het verrast niet dat een groot percentage herroepen personen een nieuwe procedure moet aanvragen, aangezien die personen, in tegenstelling tot de mensen die hun aanzuiveringsplan wel hebben voltooid, niet in staat zijn geweest de schulden terug te betalen. We noteren dat dit risico stijgt naar 35% voor de personen die tussen 2006 en 2010 waren herroepen.

Laatstgenoemde toestanden wijzen op twee grote pijnpunten:

- hoewel het ons niet verrast dat we een hoog percentage nieuwe toelatingen tot de procedure vaststellen na een herroeping (aangezien de toestand van overmatige schuldenlast niet is aangepakt), vragen we ons af waarom dat percentage niet nog hoger is. Die vaststelling leidt tot de volgende vraag: wat gebeurt er met die andere herroepen personen in CSR? Hebben zij andere middelen gevonden om hun financiële toestand op de rails te krijgen of blijven zij ter plaatse trappelen in financieel en menselijk moeilijke omstandigheden?
- een herroepen persoon moet 5 jaar wachten alvorens een nieuwe procedure te kunnen aanvragen⁸. Welnu, uit de door de CKP voorgelegde statistieken blijkt dat de percentages van nieuwe toelaatbaarheid tussen 1% en 3% liggen voor de personen die tussen 2014 en 2017 waren herroepen. Die resultaten wijzen op het gebrek aan middelen van de magistraten om deze gevallen te controleren. Wanneer ze het CBB raadpleegt, heeft het het tweede kennisgeving van toelaatbaarheid al geregistreerd. Die registratie wist de vorige gegevens. De gegevens zijn ook niet systematisch toegankelijk via het computersysteem van de hoven en rechtbanken omdat de magistraten alleen toegang hebben tot de gegevens van hun eigen gerechtelijk

⁸ Voor alle duidelijkheid: sinds 1 september 2013 geldt de sanctie van de termijn van 5 jaar voor elke persoon die het voorwerp is geweest van een herroeping in het kader van een vorige procedure ongeacht de reden waarop de herroeping is gebaseerd.

arrondissement. Als de persoon werd herroepen door een andere rechtbank, kan hij daar geen spoor van zien.

6.2. Volgens de magistraten

Een overweldigende meerderheid van de magistraten die de enquête hebben beantwoord (90,9%), heeft te maken met de problematiek van hervat.

Hun evaluatie omtrent de omvang van het probleem sluit vrij nauw aan bij de gegevens van de CKP (zie tabel 8 hieronder). Volgens meer dan drie kwart van hen vertegenwoordigt het hervat inderdaad tussen 5 en 20% van hun geschillenpakket.

Tabel 8. Welk percentage van uw geschillenpakket vertegenwoordigt het hervat ongeveer?

<5%	9,1%
5-10%	59,1%
11-20%	18,2%
>20%	13,6%
Total	100,0%

Bron: Enquête OKS bij de magistraten

Volgens de respondenten neemt het fenomeen niet af. Het fenomeen is in het beste geval stabiel (29,6%) of stijgt (70,4%) in bepaalde arrondissementen.

Tabel 9. Dit fenomeen, volgens u, ...

...neemt toe	70,4%
...neemt af	0,0%
...blijft relatief stabiel	29,6%
Totaal	100,0%

Bron: Enquête OKS bij de magistraten

Er werd bij de magistraten gepeild naar de redenen voor dat hervat. Ze citeren als belangrijkste reden een toenemende verarming van een deel van de bevolking. De verarming sleurt veel debiteuren mee in precare toestanden. Voor die personen kan een CSR een adempauze betekenen, maar zonder dat de problemen grondig worden aangepakt. Vervolgens wijzen ze op de onmogelijkheid of zelfs het onvermogen van bepaalde debiteuren om hun budget adequaat te beheren en om de gevolgen te begrijpen van de niet-aflatende verleidingen waaraan de consumptiemaatschappij hen blootstelt. Tot slot wijzen enkele respondenten, zij het een minderheid onder hen, op het uitblijven van advies en ondersteuning van de debiteur na afloop van de procedure.

Tabel 10. Welke zijn, volgens u, de redenen die doorgaans verklaren waarom een debiteur hervat?

De verarming, de precariteit, de lage inkomsten	18
Het onvermogen om een budget te beheren en om met de levenskosten om te gaan	7
De impact van de consumptiemaatschappij	6
Recurrent onaangepast gedrag	4
Het uitblijven van advies en ondersteuning na de procedure	4
De toekenning van kredieten	3

Het uitblijven van omkaderingsmaatregelen	2
Het gebrek aan motivatie in hoofde van de debiteur	2

Bron: Enquête OKS bij de magistraten

Zoals reeds eerder aangegeven, is het voor de magistraten niet evident om te weten of een persoon een tweede verzoekschrift heeft ingediend. Vanuit hun standpunt kunnen ze die informatie verifiëren aan de hand van de software binnen de rechtbanken en van het centraal bestand voor berichten van beslag of de CKP. Dat geldt niet voor het CBB en de CKP. En wat de interne software betreft, is de verificatie enkel mogelijk wanneer de debiteur werd toegelaten binnen hetzelfde gerechtelijke arrondissement.

Tabel 11. Over welke middelen beschikt u om te weten of een debiteur reeds eerder heeft genoten van de procedure?

De computersoftware van de hoven en rechtbanken	17
De vermelding ervan in het verzoekschrift	9
Het Centraal Bestand van Berichten van beslag / de Centrale voor krediet aan particulieren	8

Bron: Enquête OKS bij de magistraten

Er werd aan de magistraten ook gevraagd naar hun mening over de termijn van 5 jaar alvorens een nieuw verzoekschrift in CSR kan worden ingediend na een herroeping. Bijna 70 % onder hen vindt die termijn adequaat.

Tabel 12. Wat denkt u over de wachttijd van 5 jaar alvorens een verzoekschrift in collectieve schuldenregeling in te dienen na een herroeping?

Te lang	21,2%
Te kort	9,1%
Adequaat	69,7%
Totaal	100,0%

Bron: Enquête OKS bij de magistraten

We melden ook dat volgens andere magistraten de procedure in CSR maar één keer zou mogen worden ingeleid of dat ze alleen opnieuw mag worden ingeleid binnen een termijn tussen 10 en 15 jaar en onder strikte voorwaarden. Deze laatste groep meent dat het feit dat men de mogelijkheid openlaat om een nieuw verzoekschrift in te dienen, een risico van gebrek aan responsabilisering bij de rechtzoekende inhoudt en onvoldoende het bewustzijn aanscherpt rond het uitzonderlijke karakter van deze procedure.

7. De gerechtelijke schuldbemiddelaars

Het aantal schuldbemiddelaars dat is aangesteld in het kader van de procedure van CSR is een onbekend gegeven, aangezien de rechtbanken hierover niet communiceren. De CKP heeft aanvaard ons deze data te bezorgen. Eind 2017 waren 1.795 schuldbemiddelaars actief. Het zal niemand verrassen dat de advocaten de grootste groep vormen: ze vertegenwoordigen 89% van de gerechtelijke schuldbemiddelaars. Ze beheren ook het gros van de geschillen, nl. 92,2% van de CSR-dossiers. Maar in termen van geschillenbeheer behandelde iets meer dan 4% van de OCMW en andere instellingen en eenzelfde percentage advocaten in 2017 meer dan 200 CSR-dossiers.

Tabel 13. Opsplitsing van de CSR-dossiers volgens de aangewezen bemiddelaar (2017)

OCMW en andere verenigingen					Natuurlijke personen (advocaten enz.)			
Aantal lopende CSR- dossiers	Aantal diensten	% diensten	Totaal aantal door die diensten behandelde dossiers	% behandelde dossiers	Aantal personen	% diensten	Aantal behandelde dossiers	% behandelde dossiers
Minder dan	94	48,0%	322	4,4%	467	29,2%	1.606	1,9%
Tussen 10 en 20	30	15,3%	392	5,4%	213	13,3%	3.090	3,6%
Tussen 21 en 50	33	16,8%	1.044	14,4%	322	20,1%	11.270	13,1%
Tussen 51 en 100	17	8,7%	1.137	15,7%	341	21,3%	24.468	28,4%
Tussen 101 en 200	14	7,1%	1.941	26,8%	189	11,8%	26.167	30,3%
Meer dan 200	8	4,1%	2.404	33,2%	67	4,2%	19.684	22,8%
Totaal	196	100%	7.240	100%	1.599	100%	86.285	100%

Bron: CKP (BNB)

De verschillende interventies van de gerechtelijke schuldbemiddelaar zijn vastgelegd in de wet op de CSR. In verband hiermee hebben we aan de magistraten gevraagd welke hun belangrijkste verwachtingen zijn ten aanzien van deze actoren in de rechtsbedeling.

Tabel 14. Welke zijn, algemeen gezien, uw belangrijkste verwachtingen ten aanzien van de schuldbemiddelaar?

Discipline in de opvolging van het dossier	22
Onpartijdigheid	9
Communicatie	9
Beschikbaarheid	6
Menselijkheid	6
Efficiëntie	6
Creativiteit	2

Terwijl discipline en onpartijdigheid de lijst van de belangrijkste verwachtingen in hoofdte van de magistraten ten aanzien van de bemiddelaars aanvoeren, worden ook menselijkheid en creativiteit vernoemd.

8. Aanbevelingen

Inzake de verbeterpistes op het niveau van de rol en de plaats van de magistraat in het kader van de procedure, kwamen enkele bedenkingen aan het licht:

- samenwerkingen voorzien met verschillende maatschappelijke actoren, onder meer inzake alle budgetgerelateerde aspecten;
- een meer proactieve rol toebedelen aan de magistraat (mogelijkheid om het dossier al dan niet in openbare zitting voor de rechter te brengen, mogelijkheid om zelf de zaak voor de rechter te brengen in geval van moeilijkheden – op basis van artikel 1675/14 van het Gerechtelijk Wetboek enz.);
- een regelmatige controle van de dossiers invoeren;
- de homologatie van het minnelijke aanzuiveringsplan door de magistraat schrappen wanneer alle partijen akkoord gaan;
- waken over de uniformering van de praktijken en de communicatie van informatie tussen de afdelingen en de gerechtelijke arrondissementen.

DE TOEKOMSTIGE UITDAGINGEN VOOR DE MAGISTRATEN

Dominique MOINEAUX
Voorzitster van de Arbeidsrechtbank van
Henegouwen

[Powerpoint presentatie](#)

Inleiding

Uitgaan van de vastgestelde mislukkingen in een poging om doelstellingen voor morgen uit te zetten? Waarom niet? Natuurlijk wel! Als iedereen de kracht heeft om de moeilijkheden te trotseren en de manier waarop hij werkt ter discussie te stellen, dan kunnen we de dingen anders bekijken.

1. Vaststellingen: de mislukkingen

Het team dat dit colloquium voorbereidde, heeft ons gevraagd wat er misgaat in de procedure van de collectieve schuldenregeling.

Er zijn verschillende antwoorden:

1.1. Eerste vaststelling van een mislukking: de herroeping (16,2%)

Artikel 1675/15 van het Gerechtelijk Wetboek stelt:

« § 1. De herroeping van de beschikking van toelaatbaarheid of van de minnelijke of gerechtelijke aanzuiveringsregeling kan worden uitgesproken door de rechter, aan wie de zaak, door een eenvoudige schriftelijke verklaring neergelegd ter griffie of aan de griffie verzonden, opnieuw wordt voorgelegd, op verzoek van de schuldbemiddelaar of van een belanghebbende schuldeiser wanneer de schuldenaar:

1° hetzij onjuiste stukken heeft afgegeven met de bedoeling aanspraak te maken op de procedure van gezamenlijke schuldenregeling of deze te behouden;

2° hetzij zijn verplichtingen niet nakomt, zonder dat zich nieuwe feiten voordoen die de aanpassing of herziening van de regeling rechtvaardigen.

3° hetzij onrechtmatig zijn lasten heeft verhoogd of zijn baten heeft verminderd;

4° hetzij zijn onvermogen heeft bewerkt;

5° hetzij bewust valse verklaringen heeft afgelegd. [...] ».

Wanneer het lastig wordt om met de beperkingen om te gaan, wanneer men ze niet begrijpt, wanneer men de inertie van bepaalde schuldbemiddelaars niet kan verdragen, gebeurt het al eens dat men een parallel leven gaat organiseren, met parallelle inkomsten, dat de persoon in schuldbemiddeling niet alles vertelt, dat hij zich buiten de procedure om uit de slag trekt. Wanneer men aan de persoon in schuldbemiddeling niet-samendrukbare lasten oplegt, wijkt de persoon in schuldbemiddeling opnieuw af en “vergeet” hij bepaalde lasten of kosten te betalen (de huur, of vaker nog de gemeentebelastingen, de energiekosten, de telefoniekosten, de gezondheidskosten enz.).

1.2. Tweede vaststelling van een mislukking: de verwerping

De verwerping is niet uitdrukkelijk als dusdanig voorzien in het Gerechtelijk Wetboek. Ze is in de rechtspraak opgenomen wanneer de volgende omstandigheden zich voordoen: onmogelijkheid om de financiële toestand van de persoon in schuldbemiddeling te herstellen, onevenwichtig budget, weigering om een onroerend goed te verkopen, afwezigheid van transparantie en samenwerking enz.

1.3. Derde vaststelling van een mislukking: het hervat (10 %)

Om dit soort mislukking te illustreren, volgen hierna drie voorbeelden van dossiers waarin een tweede procedure nodig is gebleken nadat een procedure van collectieve regeling tot een goed einde is gebracht.

Voorbeeld 1

Mevrouw Alba V., geboren in 1941, echtgenote van Luigi C., geboren in 1936

Eerste verzoekschrift op 30 november 2012

Toelaatbaar verklaard op 2 januari 2013

Schulden: 10 schuldeisers voor ongeveer 20.000 €

Twee redenen voor de overmatige schuldenlast:

- consumentenkrediet om het hoofd te bieden aan aanzienlijke gezondheidsuitgaven
- en waarborg voor de dochter

Inkomsten: 1734 € en lasten: 1651 €

Aanzuiveringsplan: algehele kwijtschelding van de schulden (uiteindelijk 39.057,71 €) per vonnis van 16 juli 2014

Tweede verzoekschrift op 14 september 2018 (mevrouw is weduwe)

Toelaatbaar verklaard op 18 januari 2018

Schulden: 7 schuldeisers voor ongeveer 14.000 €

We zien een persoonlijke lening, een kaart met JKP 12,50 % ondertekend op 3 januari 2017 en een voorschot van het OCMW voor 3.965 € begrafenis kosten.

Voorbeeld 2

Mevrouw Isabelle P., geboren in 1963, gehuwd, één kind

Eerste verzoekschrift 13 juli 2007 ingediend met haar echtgenoot Jean-Luc B.

Toelaatbaar verklaard op 11 oktober 2007

Schulden: 18 schuldeisers voor ongeveer 9.500 € (courante kosten, belastingen, hergroepering van kredieten)

Inkomsten: 1.700 € (zonder eindejaarspremie en betaald verlof) en even hoge kosten. Mijnheer werkt, mevrouw niet.

Aanzuiveringsplan: minnelijk op drie jaar: inhouding van het betaald verlof bij beschikking van 21 januari 2009

Afgesloten op 12 mei 2011

Tweede verzoekschrift op 13 september 2018

Toelaatbaar verklaard op 25 september 2018

Schulden: 7 schuldeisers voor circa 25.000 €, waaronder een creditcard en een lening met JKP 9,99 % voor 21.000 € afgesloten op 19 november 2016 (voor de terugbetaling van een autolening Alpha crédit, een lening Buy Way enz.)

Inkomsten: 1.633 € en lasten: 1.529 €

Voorbeeld 3

Mijnheer Pascal P., geboren in 1969, gehuwd, zijn echtgenote is in CSR, 3 kinderen

Eerste procedure afgesloten op 2007 na de verkoop van een onroerend goed

Tweede verzoekschrift op 23 februari 2009

Toelaatbaar verklaard op 27 augustus 2009

Schulden: 24 schuldeisers voor circa 22.000 € (lening aankoop auto, gezondheidskosten, telefonie, taksen, huurgelden)

Inkomsten: 1.361 € en lasten 1170 €

Gerechtigd aanzuiveringsplan bij vonnis van 10 mei 2011 op vijf jaar: jaarlijkse spreiding 720 € + saldo van de bemiddelingsrekening op het einde van het aanzuiveringsplan, of *in fine* ongeveer 2.350 €

Afgesloten bij beschikking van 15 november 2016

Kostprijs: meer dan 7.000 €

Derde verzoekschrift op 13 september 2018

Toelaatbaar verklaard 25 september 2018

Schulden: 9 schuldeisers voor ongeveer 44.000 € (gezondheidskosten, creditcard Cora 25 augustus 2017, Record Bank voor auto Axiam ten bedrage van 15.320 € op 15 februari 2018

Inkomsten 2.278 € en lasten: 2.283 €

2. Welke oplossingen?

Wat kunnen de magistraten ondernemen om deze mislukkingen te voorkomen?

2.1. Pijler: schuldbemiddelaar

De rol van de schuldbemiddelaar is cruciaal.

Wij als magistraten:

- moeten waken over een betere informatie vanwege de schuldbemiddelaars (betere bemiddelaars die meer ijver aan de dag leggen, meer pedagogisch inzicht hebben enz.);
- moeten erover waken dat de schuldbemiddelaars sneller werken (agenda, vervaldagkalender, bewaking enz.);
- moeten het ULB-project van een “pluridisciplinair kantoor voor juridische hulp” ondersteunen en uitbreiden, waar bemiddelaars zouden kunnen samenwerken met maatschappelijk assistenten, psychologen enz.;
- moeten een andere vorm van samenwerking uitdokteren met de sociale diensten inzake begeleidende maatregelen;
- moeten de nadruk leggen op het feit – als die samenwerking niet wordt ingevoerd –het pedagogische en sociale werk van de schuldbemiddelaar moet worden vergoed, wat momenteel niet het geval is.

2.2. Pijler: informatica

We verwachten veel van het CSR-platform, waarover straks meer, een beheerstool die nodig is om te besparen op postkosten, om de administratie sneller te doen verlopen en om die gewonnen tijd te gebruiken om de dossiers op te volgen.

Hoewel het schokkend is dat die dienst wordt uitbesteed en geprivatiseerd is, zijn we al blij dat hij bestaat.

2.3. Pijler: magistraten

Als magistraten moeten we:

- opnieuw wijzen op de noodzaak om te beschikken over de nodige menselijke middelen;
- het hoofd bieden;
- de zaken samen aanpakken.

Er moeten projecten worden ingevoerd om die opdringerige en moraliserende geschillen te helpen ondersteunen: toezicht, uitwisselingen, opleidingen.

Maar we moeten er vooral op letten dat de zin van onze tussenkomst steek blijft houden. Dat is het meest delicate en moeilijkste punt en dat brengt me naadloos bij de volgende pijlers.

2.4. Pijler: politiek

Uit de uiteenzetting van de voorbeelden blijkt ook het belang van twee denkpistes.

De eerste denkpiste heeft te maken met de volgende vaststelling: in vele gevallen zijn de inkomens of de vervangingsinkomens ruim ontoereikend.

De tweede denkpiste heeft te maken met de volgende vaststelling: de kredieten worden te gemakkelijk verstrekt.

Volgens cijfers die worden aangereikt door het Observatorium voor Krediet, vinden we in de dossiers die worden behandeld door de schuldbemiddelingsdiensten (minnelijke en gerechtelijke regeling):

- kredietopeningen in 46,2 % van de dossiers;
- leningen op afbetaling in 38,7 % van de dossiers;
- verkopen af afbetaling in 10,9 % van de dossiers.

In *Le Soir* van 26 september 2018 verwoordde E. de Callatay in een artikel met titel “*Le crédit toujours plus risqué*” zijn vrees voor een nieuwe crisis als volgt:

“De subprimescrisis was de zoveelste schulden crisis waarbij bepaalde mensen te veel krediet hebben genomen en anderen te veel krediet hebben verstrekt. Er is geen reden om aan te nemen dat dit de laatste soortgelijke crisis was.

Bij de kredietnemer bestaat duidelijk nog altijd de neiging om vandaag uit te geven wat er overmorgen zal binnenkomen; de stagnerende koopkracht, de lage rentevoeten en de overtuigingskracht van de drang tot consumeren spijzen de aantrekkelijkheid van het krediet.

Maar om schulden en overmatige schulden te maken, moet je met twee zijn. De goesting om krediet op te nemen wordt beantwoord door de niet minder grote goesting om krediet te verstrekken, met de kracht van het geld als onderbouw. Interesten zijn het bestaansrecht van het krediet. Voorzichtig krediet verstrekken gaat nu gepaard met een negatieve rentevoet in het licht van een inflatie die flirt met 2%. Op die manier wordt men niet rijker of kan een bankdirecteur niet inspelen op de verwachting van een kapitaalrendement van 10% in hoofde van zijn aandeelhouders. Daarom moet men duidelijk beseffen dat de

verleiding om massaal krediet te verstrekken aan kredietnemers met een groter risicoprofiel nog niet van de baan is. Wel integendeel!“

3. Conclusie

Wel ja, de magistraten zullen zich blijven inzetten en hun krachten mobiliseren, hand in hand met de schuldbemiddelaars en met het Observatorium voor Krediet. Maar de donquichot spelen, dat staat niet op ons programma.

U presenteerde de doelstelling van de wet als volgt:

” de financiële toestand van de schuldenaar herstellen, met name hem in staat stellen in de mate van het mogelijke zijn schulden te betalen en tegelijkertijd te waarborgen dat hij zelf en zijn gezin een menswaardig leven kunnen leiden”.

Die doelstelling is opgenomen in het verslag dat is gemaakt in naam van de Commissie bedrijfsleven, wetenschapsbeleid, onderwijs, nationale wetenschappelijke en culturele instellingen, middenstand en landbouw van 12 maart 1996 onder meer inzake het wetsontwerp over de collectieve schuldenregeling (Kamer van Volksvertegenwoordigers 1073/11 96-97 p. 3):

“Waarom de overmatige schuldenlast bestrijden?

De sociale werkers die de mensen met overmatige schuldenlast helpen, getuigen van de wanhoop van deze personen: het in zichzelf gekeerd zijn, de schaamte, het schaarser worden van vrienden en sociale relaties, depressie, onderconsumptie, meer bepaald op medisch vlak, de familiale spanningen die tot een breuk kunnen leiden, de marginalisering, de uitsluiting [...].

Het is de taak van elke geëvolueerde maatschappij deze plaag aan te pakken.

Men moet benadrukken dat het doelwit wel degelijk de overmatige schuldenlast is, dit wil zeggen de onmogelijkheid het hoofd te bieden aan zijn schulden, en niet de schuldenlast. [...]”

Maar u leest ongetwijfeld, zoals ik, tussen de regels: laten we de schuldenlast ongemoeid... waarom?

Bekijken we even de aanvang van de presentatie van het wetsontwerp “Toelichtingen Inleiding” (Kamer van Volksvertegenwoordigers 1073/1 96-97 p.2):

“Aanpak van de schuldenlast en de overmatige schuldenlast bij particulieren in België.

Het krediet aan particulieren is een belangrijk instrument voor de economische en maatschappelijke ontwikkeling van onze Westerse maatschappijen...”.

... ook al verstrekt met krediet aan mensen van wie men weet dat ze niet zullen kunnen terugbetalen,

... ook al weet “men” dat, om een maatschappelijke explosie te vermijden, er “schone leien” moeten zijn (David Graeber, 5000 years of debt, 2011. *Nederlandse vertaling “Schuld. De eerste 5000 jaar”, Uitgeverij Business Contact*).

Dat waren enkele bedenkingen die ik met u wilde delen.

En natuurlijk zien we, naast de mislukkingen waarover we het net hadden, ook alle andere dossiers: mensen in schuldbemiddeling die de rug rechten, die bedanken, die een doorstart nemen en die we niet meer terugzien. Het is dankzij die mensen dat we de kracht vinden om stap voor stap vooruitgang te maken in het werk dat ons wordt toevertrouwd.

Ik hoop dat ik binnen vijf jaar mag terugkomen om een politieke bewustwording, performante tools en een marginaal mislukkingspercentage vast te stellen.

Dank voor uw aandacht.

DE TOEKOMSTIGE UITDAGINGEN VOOR DE MAGISTRATEN

*Yves WERBROUCK
Rechter van de Arbeidsrechtbank Gent
(afdeling Kortrijk)*

[Powerpoint presentatie](#)

1. Inleiding

De procedure van collectieve schuldenregeling viert zijn twintigste verjaardag. De wet van 5 juli 1998⁹ voerde de procedure van collectieve schuldenregeling in en trad in werking op 1 januari 1999.

De wet van 5 juli 1998 onderging sinds die inwerkingtreding al heel wat wijzigingen, waarvan één van de meest ingrijpende ongetwijfeld de wet van 13 december 2005¹⁰ was. Deze wet maakte de arbeidsrechtbank bevoegd voor de kennisname van de geschillen inzake collectieve schuldenregeling, in de plaats van de tot dan toe bevoegde beslagrechter bij de rechtbank van eerste aanleg. Deze fundamentele wijziging zou in twee stappen uitgevoerd worden. Vanaf 1 september 2007 werd de arbeidsrechtbank bevoegd voor nieuwe verzoeken van toelaatbaarheid tot de collectieve schuldenregeling en op 1 september 2008 was er de overheveling van de bij de beslagrechter hangende zaken¹¹.

Meer ingrijpendere wijzigingen aan de regelgeving inzake collectieve schuldenregeling gebeurden onder andere met de wet van 26 maart 2012¹² en de wet van 14 januari 2013¹³.

Hoezeer er echter ook wijzigingen werden aangebracht aan de artikelen van het gerechtelijk wetboek in verband met de collectieve schuldenregeling, de doelstellingen van de oorspronkelijke wet bleven altijd onveranderd.

Volgens de regelgeving zelf is het doel van de collectieve schuldenregeling om via een aanzuiveringsregeling de financiële toestand van de schuldenaar te herstellen, met name om deze schuldenaar in staat te stellen om, in de mate van het mogelijke, zijn schulden te betalen en tegelijkertijd te waarborgen dat hij zelf en zijn gezin een menswaardig leven kunnen leiden¹⁴. Tijdens de bespreking in de bevoegde parlementaire commissie van de Kamer van Volksvertegenwoordigers voegde de toenmalige minister daar nog aan toe dat de procedure

⁹ Wet van 5 juli 1998 betreffende de collectieve schuldenregeling en de mogelijkheid van verkoop uit de hand van de in beslag genomen onroerende goederen.

¹⁰ Wet van 13 december 2005 tot wijziging van de artikelen 81, 104, 569, 578, 580, 583, 1395 van het Gerechtelijk Wetboek (BS 21 december 2005).

¹¹ Artikel 10 van de wet van 13 december 2005 tot wijziging van de artikelen 81, 104, 569, 578, 580, 583, 1395 van het Gerechtelijk Wetboek (BS 21 december 2005), KB van 3 juni 2007 tot vaststelling van de datum van inwerkingtreding van de artikelen 4, 5 en 6 van de wet

van 13 december 2005 houdende bepalingen betreffende de termijnen, het verzoekschrift op tegenspraak en de procedure van collectieve schuldenregeling, de datum van inwerkingtreding van de artikelen 2, 3, 5, 1°, 9, van de wet van 13 december 2005 tot wijziging van de artikelen 81, 104, 569, 578, 580, 583, 1395 van het Gerechtelijk Wetboek en de datum bedoeld in artikel 10, derde lid van dezelfde wet.

¹² Wet van 26 maart 2012 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek wat de collectieve schuldenregeling betreft (BS 13 april 2012)

¹³ Wet van 14 januari 2013 houdende diverse bepalingen inzake werklastvermindering binnen justitie (BS 1 maart 2013).

¹⁴ Artikel 1675/3, derde lid Ger. W.

van collectieve schuldenregeling aan de personen die onder overmatige schulden gebukt gaan, een nieuwe kans zou moeten geven op toekomstperspectieven. Het opzetten van aanzuiveringsregelingen die, in voorkomend geval gepaard gaan met bepaalde kwijtscheldingen van schulden zou hen opnieuw waardigheid en hoop moeten geven¹⁵.

Op basis van deze bepalingen werd en wordt vaak vooropgesteld dat de procedure van collectieve schuldenregeling drie doelstellingen voor ogen moet hebben: de schuldenaar toelaten om zijn schuldeisers te voldoen, desgevallend met (gedeeltelijke) kwijtschelding van schulden, de schuldenaar en zijn eventueel gezin verder een leven laten leiden dat beantwoordt aan de menselijke waardigheid en de schuldenaar toelaten om een ‘fresh start’ te nemen zodat hij na de beëindiging van de procedure van collectieve schuldenregeling niet opnieuw in een toestand van overmatige schuldenlast terecht komt of zou komen.

Op basis van de door het Observatorium voor Krediet en Schuldenlast verzamelde statistieken van de arbeidshoven en –rechtbanken en van de Centrale voor Kredieten aan Particulieren van de Nationale Bank van België en van de gegevens van een enquête bij de magistraten van de arbeidshoven en –rechtbanken, wordt hierna ingegaan op deze door de wet van 5 juli 1998 beoogde doelstellingen.

2. Een menswaardig bestaan voor de schuldenaar en zijn gezin

a. Het begrip ‘menswaardig bestaan’

Het begrip ‘menswaardig bestaan’ komt in onze regelgeving wel vaker voor. Zo stelt artikel 23 van de Grondwet dat ieder het recht heeft om een menswaardig leven te leiden en bepaalt artikel 1 van de OCMW-wet¹⁶ dat elke persoon recht heeft op maatschappelijke dienstverlening met als doel om eenieder in de mogelijkheid te stellen om een leven te leiden dat beantwoordt aan de menselijke waardigheid. Zoals hierboven al vastgesteld, verwijst ook artikel 1675/3 Ger. W. naar de menselijke waardigheid. Daarnaast verwijzen de artikelen 1675/10 §2 Ger. W. en 1675/13 §1 Ger. W. naar de doelstelling van artikel 1675/3 Ger. W. als doel van de door de schuldbemiddelaar op te stellen minnelijke aanzuiveringsregeling en als mogelijke reden voor het verlenen van kwijtschelding van schuld. Ook artikel 1675/17 §3 Ger. W., die handelt over het toezicht van de rechter op de schuldbemiddelaar, verwijst uitdrukkelijk naar de menselijke waardigheid, meer bepaald dient de rechter erop toe te zien dat alle posten die onontbeerlijk zijn voor het behoud van de menselijke waardigheid worden ingeschreven in de minnelijke of gerechtelijke aanzuiveringsregeling.

Hoewel onze wetgever het begrip ‘menswaardig bestaan’ regelmatig gebruikt, blijft het een vrij open begrip, zonder veel concrete invulling.

In 2009 gaf het door Centrum voor Sociaal Beleid van de Universiteit Antwerpen wel een wetenschappelijke onderbouwde invulling aan dit begrip¹⁷. Dezelfde studie gaf aanleiding tot het uitwerken van referentiebudgetten voor maatschappelijke participatie door het Centrum voor Budgetadvies en –onderzoek (CEBUD) van de Thomas More-Hogeschool. Ditzelfde centrum werkt in 2018 ook nog een webapplicatie uit voor het berekenen van leefgeld in de collectieve schuldenregeling, MELISA (menswaardig leefgeld in schuldafbouw) genoemd¹⁸.

¹⁵ Parl. St. Kamer, 1996-97, 1073/11, p. 7.

¹⁶ Organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn.

¹⁷ B. Storms en K. Van Den Bosch (red.), Wat heeft een gezin minimaal nodig? Een budgetstandaard voor Vlaanderen, Acco, Leuven, 2009.

¹⁸ www.effectieveschuldbemiddeling.be.

Deze referentiebudgetten gaan uit van een ruim aantal verschillende gezinssamenstellingen en berekent voor elk van deze gezinssamenstellingen welk budget hen in staat moet stellen om een menswaardig leven te leiden. Referentiebudgetten worden omschreven als geprijsde korven van goederen en diensten die weerspiegelen wat noodzakelijk is voor gezinnen om een bepaalde levensstandaard te bereiken¹⁹.

In de regelgeving op de collectieve schuldenregeling voorziet de wetgever sinds de wet van 13 december 2005, wel in een aantal regels om tot de berekening van een menswaardig leefgeld te komen²⁰.

Het leefgeld in ruime zin dient minstens gelijk te zijn aan het bedrag dat met toepassing van de artikelen 1409 en 1412 Ger. W. wordt beschermd.

Met uitdrukkelijke instemming van de schuldenaar kan het betrokken leefgeld tijdelijk lager liggen dan deze grens van niet beslagbare inkomsten, doch met als absolute ondergrens de in artikel 14 van de RMI-wet²¹ bedoelde bedragen, vermeerderd met de som van de in artikel 1410 §2, 1° Ger. W. voorziene bedragen²².

Wanneer men deze bedragen vergelijkt met voormelde referentiebudgetten van het CEBUD leidt dit tot heel andere, lagere, bedragen. Zonder deze referentiebudgetten enige absolute, laat staan wettelijke, waarde toe te dichten, leidt dit toch tot de vaststelling dat de wettelijk voorziene minimum-leefgelden in de praktijk de schuldenaar vaak niet in staat zullen stellen om daadwerkelijk een menswaardig leven te leiden.

Deze theoretische bepalingen en beschouwingen botsen bovendien wel vaker met de realiteit van de situatie van schuldenaar, meer bepaald met de vaak uiterst beperkte inkomsten die een persoon of gezin in werkelijkheid genieten en de uitgaven die zich in het gezin opdringen.

b. Structurele problemen met inkomsten en uitgaven

In een aantal procedures collectieve schuldenregeling kan men niet rond de vaststelling dat de inkomsten van de betrokken schuldenaar(s) dermate beperkt zijn en/of dermate onregelmatig zijn, dat zij zelfs de hierboven vermelde minimumgrenzen niet bereiken, laat staan een minimum bereiken dat deze schuldenaar in staat zou moeten stellen om een werkelijk menswaardig leven te leiden.

Een zeer reëel probleem is hierbij de vaststelling dat heel wat sociale uitkeringen niet toelaten aan de begunstigde om een menswaardig leven te leiden. Er is sprake van een gebrek aan een adequate inkomensbescherming via toegang tot een arbeidsinkomen en aan adequate sociale uitkeringen voor personen voor wie dit de enige inkomensbron is²³.

Deze vaststelling lijkt in de nabije toekomst niet te zullen wijzigen, zodat schuldbemiddelaars en rechters hiermee verder zullen geconfronteerd worden.

¹⁹ www.cebud.be.

²⁰ Artikel 1675/9 §4 Ger.W., artikel 1675/12 §4 Ger. W. en artikel 1675/13 §5 Ger. W.

²¹ Wet van 26 mei 2002 betreffende het recht op maatschappelijke integratie.

²² Gezinsbijslagen met inbegrip van deze betaald krachtens de wetgeving betreffende de soldijtrekkende militairen.

²³ The evolution of the social situation and social protection in Belgium 2017, Monitoring the social situation in Belgium and the progress towards the social objectives and the priorities of the National Reform Program and the NSR, FOD Sociale Zekerheid, 2017.

Naast deze structurele inkomstenproblematiek is er vaak ook een, daaruit volgende, uitgavenproblematiek. Het is niet omdat een schuldenaar en zijn gezin een zeer beperkt inkomen genieten dat zij daarom niet zouden worden geconfronteerd met bepaalde behoeften en de daaraan verbonden uitgaven.

Het grootste pijnpunt inzake uitgaven van schuldenaars ontsnapt echter volledig aan de wil van de schuldenaars en de schuldbemiddelaars. De onvoorstelbare stijging van de kosten van huisvesting, vooral dan de gestegen huurprijzen maken het voor personen met geringe inkomsten sowieso al lastig om rond te komen, laat staan voor personen met een gering inkomen en overmatige schulden. Voeg daar de gigantische prijsstijging van de energiekosten in recente jaren aan toe en het is verbazend dat niet meer verzoekschriften van toelating tot de collectieve schuldenregeling neergelegd worden.

In heel wat gevallen zal men moeten vaststellen dat omwille van de structureel gebrekkige inkomsten en hoge vaste kosten er boedelschulden ontstaan, boedelschulden die op hun beurt dan weer het beschikbare inkomen geruime tijd zullen belasten en doen verminderen, zodat in een aantal gevallen er sprake is van een negatieve spiraal.

3. Schulden afbetalen

Hoewel uit de cijfers van het college van hoven en rechtbanken zou blijken dat er de voorbije jaren ongeveer 75% van de procedures van collectieve schuldenregeling eindigen door de voltooiing van een aanzuiveringsplan is het onduidelijk hoeveel van deze aanzuiveringsplannen al dan niet in kwijtschelding van schulden in hoofdsom voorzien. Het cijfer van de Centrale voor Kredieten aan Particulieren die het heeft over 4,3% van de plannen die eindigen met een kwijtschelding van schulden heeft het vermoedelijk enkel over de procedures collectieve schuldenregeling die eindigen met een totale kwijtschelding van schulden.

De praktijk leert dat er in ongeveer alle aanzuiveringsplannen op zijn minst kwijtschelding van interesten en kosten is voorzien. Dit maakt dat er maar heel weinig aanzuiveringsregelingen leiden tot een volledige terugbetaling van de schulden. De 88,2% van de Nederlandstalige magistraten en 68,8% van de Franstalige magistraten die stellen dat volgens hen de doelstellingen van de wet op de collectieve schuldenregeling zouden voldaan zijn, zijn daarom misschien net iets te optimistisch.

Een laatste vaststelling is dat, in bepaalde regio's meer dan in andere, er gegrepen wordt naar de zogenaamde 'saldo-aanzuiveringsregelingen', aanzuiveringsregelingen waarbij jaarlijks en op het einde van de looptijd van de aanzuiveringsregeling een beschikbaar saldo wordt verdeeld over de schuldeisers. Deze aanzuiveringsregelingen worden vaak aangewend voor schuldenaars met zeer wisselende en/of vrij beperkte inkomsten en/of met wisselvallige kosten. In hoeverre deze al dan niet zouden leiden tot een verminderde uitbetaling aan schuldeisers, zou een boeiend onderzoek kunnen zijn.

4. Fresh start

a. Herintredingen

Vooraf dient te worden opgemerkt dat één onderdeel van het aan een schuldenaar geven van een 'fresh start', inhoudt dat deze schuldenaar begeleid wordt naar een schuldenvrij bestaan door hem de nodige vaardigheden bij te brengen om niet opnieuw in een toestand van

overmatige schuldenlast te laten terechtkomen. Schuldbemiddelaars, vooral dan advocaten, gerechtsdeurwaarders, notarissen e.d., hebben zelden de daarvoor benodigde vaardigheden, maar beschikken vooral niet over de nodige tijd om in deze begeleiding te voorzien. De bedoeling zou moeten zijn om naar het einde van de aanzuiveringsregeling de schuldenaar(s) gaandeweg meer autonomie te geven in het beheer van hun inkomsten zodat zij tegen het einde van de aanzuiveringsregeling op zijn minst de nodige inzichten en vaardigheden bezitten om in te staan voor een zinvolle besteding van hun, vaak schaarse, inkomsten. Dergelijke begeleiding vergt echter heel wat tijd en inzet van de begeleider, tijd waarover de schuldbemiddelaar niet beschikt.

Sommige schuldbemiddelaars kiezen er, onder andere daarom, soms voor om samen te werken met OCMW- of CAW-diensten voor de begeleiding van de dagdagelijkse bestedingen van de beschikbare fondsen. Er moet echter vastgesteld worden dat door de forse besparingen, ook op mensen en middelen, bij deze diensten er vaak wachtlijsten zijn om in dit soort budgetbegeleiding te stappen.

De vraag naar meer opvoedende begeleiding van de schuldenaar(s) komt in het onderzoek van OKS vooral duidelijk naar voren bij de Franstalige respondenten, waarvan 60% meent dat de wet ook andere doelen zou moeten verwezenlijken en daarbij het voornaamste nog te benaarstigen doel net dit opvoedkundige doel is.

Hoewel de wetgever in de voorbereidende werken van de wet van 14 januari 2013 het stellig heeft over het terugdringen van het aantal herintredingen²⁴ moet worden vastgesteld dat met de invoering in artikel 1675/15 §1/1 Ger. W. van de mogelijkheid tot beëindiging van de procedure van collectieve schuldenregeling op eenvoudig verzoek van de schuldenaar, de deur werd opengezet voor een nieuwe vorm van herintredingen. Vanuit de ervaring van de schuldbemiddelingsrechters zou dit slechts over een beperkt aantal herintredingen gaan, doch cijfers hierover zouden een beter inzicht verschaffen in het gebruik, eventueel misbruik van dit artikel.

b. Herintreding na herroeping

Toch moet er blijvend gepleit worden voor een vlotte toegang tot de procedure van collectieve schuldenregeling omdat zij die, om welke reden dan ook, in een toestand van overmatige schuldenlast verkeren, dringende bijstand blijven nodig hebben. Net zoals zij die schuldeiser zijn van deze schuldenaar er evenzeer belang bij hebben om op zijn minst duidelijkheid te krijgen over de recuperatiekansen van hun schuldvorderingen.

In die zin valt de wetgevende ingreep in artikel 1675/2, derde lid Ger. W. door de wet van 14 januari 2013²⁵ te betreuen.

Voorafgaand aan deze wetwijziging hadden de schuldbemiddelingsrechters de keuze om bij een herroeping zich te baseren op artikel 1675/15 §1, 1° en 3° tot 5° Ger. W., dan wel op artikel 1675/15 §1, 2° Ger. W. In het eerste geval werd dan al de sanctie toegepast dat deze herroepen schuldenaar gedurende vijf jaar geen nieuw verzoekschrift tot het verkrijgen van de collectieve schuldenregeling kon indienen.

²⁴ Parl. St. Kamer, Doc. 53 1804/008, p. 3.

²⁵ Artikel 78 van de Wet van 14 januari 2013 houdende diverse bepalingen inzake werklastvermindering binnen justitie (BS 1 maart 2013).

Voor de toepassing van de herroepingsmogelijkheid van het onrechtmatig verhogen van lasten of verminderen van baten, vereist de rechtspraak het bewijs dat de schuldenaar bewust en onrechtmatig handelde, alsook bedrieglijke handelingen of opzet²⁶.

Teneinde het bewerken door de schuldenaar van zijn onvermogen als herroepingsgrond te laten weerhouden, zal het bewijs dienen voor te liggen van het bedrieglijk karakter van de gepleegde inbreuk, het bedrieglijk inzicht van de schuldenaar. De rechtspraak vereist het bewijs van het opzet van de schuldenaar om zijn schuldeisers te bedriegen. De wil of de bedoeling van de schuldenaar om zich onvermogen te maken is van doorslaggevende aard. Deze wil kan door de rechter afgeleid worden uit elke omstandigheid of handeling of combinatie van omstandigheden en handelingen die in het concrete geval de wil zich onvermogen te maken, doet blijken. Het verwijzen naar een misdrijf dat gepleegd werd of naar de delictuele aard van de schuldenlast is daarbij mogelijks voldoende²⁷.

In het tweede geval, gebrek aan medewerking en het niet nakomen van zijn verplichtingen door de schuldenaar, gaf de herroeping destijds geen aanleiding tot de sanctie van artikel 1675/2, derde lid Ger. W. en kon de betrokken schuldenaar wel onmiddellijk opnieuw worden toegelaten tot de procedure van collectieve schuldenregeling.

Hoewel uit de enquête van het Observatorium voor Krediet en Schuldenlast blijkt dat gemiddeld 69,7% van de schuldbemiddelingsrechters deze termijn adequaat bevinden, moet er toch een lans worden gebroken voor het terugschroeven van de per 1 september 2013 ingevoerde algemene sanctie van vijf jaar verbod op herintreding.

De vroegere regeling liet de schuldbemiddelingsrechter toe om genuanceerd te oordelen over tekortkomingen van de schuldenaar. Bij een minder grove tekortkoming kon het herroepen van de procedure van collectieve schuldenregeling gelden als ultieme wake-up-call voor deze schuldenaar. Ernstiger overtredingen van de op een schuldenaar rustende verplichtingen en zeker bedrieglijke praktijken konden zwaarder aangepakt worden door beroep te doen op één van de redenen voorzien in artikel 1675/15 §1, 1° en 3° tot en met 5° Ger. W., met een sanctie van vijf jaar verbod op herintreding als bijkomend gevolg van de uitgesproken herroeping.

De argumenten die door sommige schuldbemiddelingsrechters in de enquête worden aangebracht en die verwijzen naar de responsabilisering van de schuldenaren via de zware sanctie van minstens vijf jaar schorsing van het recht op toegang tot de collectieve schuldenregeling, zelfs het definitief maken van de uitsluiting van dit recht tot toegang, overtuigen niet.

Dit repressief argument maakt geen deel uit van de bedoeling van de wetgever voor de betrokken wetswijziging. De wetgever argumenteerde vanuit het gelijkheidsprincipe door te stellen dat door de gelijkschakeling van de sanctie voor alle redenen van herroeping, deze op gelijke voet werden gesteld. Echter werd niet toegelicht waarom deze gelijkschakeling nodig of wenselijk zou zijn. Daarnaast verwijst de wetgever louter naar de praktische kant van de doorgevoerde wijziging, die er met name moest voor zorgen dat er minder ‘wederindieningen’ waren²⁸. Het ging bij de wetgever niet om een principiële en op zwaardere sanctionering van de betrokken schuldenaars gerichte wetswijziging maar wel om het beperken van het aantal herintredingen en het op gelijke voet behandelen van de in overtreding bevonden schuldenaars.

²⁶ Van Acker, E., Verbeke, C. en Wylleman, B., Praktische gids voor schuldbemiddelaars, Kluwer, 2013, nr. 397/3, p. 238.

²⁷ Van Acker, E., Verbeke, C. en Wylleman, B., Praktische gids voor schuldbemiddelaars, Kluwer, 2013, nr. 397/4, p. 239.

²⁸ Parl. St. Kamer Doc 53 1804/008, p. 3.

De voorliggende cijfers van de Centrale voor Krediet aan Particulieren tonen aan dat het aantal herroepingen ten aanzien van alle beëindigde procedures sinds 2013 gedaald is van 23% naar 15%. Ongetwijfeld zijn een aantal schuldbemiddelingsrechters net omwille van de vijfjarige sanctie terughoudender als het om herroepingen gaat.

De oorspronkelijke wetgever maakte, in strijd met wat in 2013 werd betoogd, zeer duidelijk een onderscheid tussen de overtredingen voorzien in artikel 1675/15 §1, 1° en 3° tot en met 5° Ger. W. en de overtreding zoals voorzien in artikel 1675/15 §1, 2° Ger. W. Waar de eerste inbreuken telkens een bedrieglijk opzet van de betrokken schuldenaar inhouden, is dit in het tweede geval niet zo. Het ‘op gelijke voet’ stellen van alle overtredingen op artikel 1675/15 §1 Ger. W. door de wet van 14 januari 2013 is in die zin in strijd met de inhoud en de bedoelingen van dit artikel.

De nood aan repressief optreden tegen malafide schuldenaars zou een herinvoering van de regelgeving zoals van toepassing vóór 1 september 2013 trouwens niet beletten. Wanneer de schuldbemiddelingsrechter geconfronteerd wordt met een schuldenaar waarvan hij meent dat hij zich op bedrieglijke wijze heeft onttrokken aan de op hem rustende verplichtingen is de herroeping mét schorsing van het recht op herintreding voor een periode van vijf jaar nog altijd mogelijk mits beroep wordt gedaan op een van de gronden van artikel 1675/15 §1, 1° en 3° tot en met 5° Ger. W.

Het ongenueanceerd culpabiliseren van schuldenaars is bovendien een wetenschappelijk betwist fenomeen.

Recente studies pogen een verklaring te geven voor ‘foute’ beslissingen door personen in overmatige schuldenlast.

In hun studie wijzen Harvard-econoom Sendhil Mullainathan en Princeton-psycholoog Eldar Shafir²⁹ erop dat gebrek aan financiële middelen de ‘bandbreedte’ waarover het menselijk brein beschikt om belangrijke beslissingen te nemen, fel doet verminderen. Zo bleek dat een bepaalde landelijke gemeenschap in India zelfs verschillend scoorde op IQ-tests naargelang hun jaarlijkse weerkerende wisselende inkomensstand. In de maanden nadat zij hun oogst binnenhaalden en er dus ruim voldoende inkomsten en voedsel waren, scoorden de testpersonen uit deze gemeenschap blijkbaar gemiddeld 15 punten hoger op de IQ-test, dan in de maanden voor de oogst, met gebrek aan voedsel en inkomsten.

In Amerikaans en Nederlands onderzoek naar de aanpak van armoede en overmatige schuldenlast op basis van de resultaten van hersenonderzoek³⁰ gaat men nog wat verder. Uit hersenonderzoek blijkt dat wanneer mensen onder abnormaal langdurige stress staan, bijvoorbeeld omwille van financiële problemen, dit de werking van de prefrontale cortex negatief beïnvloedt. Net deze prefrontale cortex bevat belangrijke functies zoals het werkgeheugen, de impulsbeheersing en de cognitieve flexibiliteit, functies die van groot belang zijn bij het nemen van rationele beslissingen. Impulsen nemen het dan vaker over, wat leidt tot volslagen onbegrijpelijke en zeer irrationele beslissingen.

Deze wetenschappelijke onderzoeken nemen niet weg dat bepaalde schuldenaars doelbewust en dus bedrieglijk handelen om hun schuldeisers te benadelen en hun schuldbemiddelaar om

²⁹ S. Mullainathan en E. Shafir, *Schaarste. Hoe gebrek aan tijd en geld ons gedrag bepalen*, Maven Publishing, Amsterdam, 2013.

³⁰ E.D. Babcock, *Using brain science to design new pathways out of poverty*, EMPATH, 2014; E.D. Babcock, *Rethinking poverty*, Stanford Social Innovation Review, 2017; N. Jungmann en P. Wesdorp, *Mobility Mentoring. Hoe inzichten uit de hersenwetenschap leiden tot een betere aanpak van armoede en schulden*, Den Haag, 2017.

de tuin te leiden. Alleen moeten deze onderzoeken ook tot voorzichtigheid aanzetten, met name dat niet alle tekortkomingen van deze schuldenaars bedrieglijke handelingen zijn. Alle schuldenaars die fouten maken over dezelfde kam scheren en daaropvolgend sanctioneren is daarom onverstandig, zelfs contraproductief omdat een onbegeleide schuldenaar minstens even, zo niet meer, bezwarend is voor de samenleving.

In die zijn is er een wetenschappelijke basis om ervoor te pleiten dat schuldbemiddelingsrechters de nodige ruimte moet gelaten worden om bij inbreuken op de verplichtingen van een schuldenaar deze, op basis van de specifieke context van de zaak, milder dan wel strenger te bestraffen.

5. Besluit

Er kan worden besloten dat er zeker nog heel wat toekomstige uitdagingen zijn voor de magistraat-schuldbemiddelingsrechter. Alleen omwille van de steeds wisselende specificiteit van de problematieken die aan deze schuldbemiddelingsrechter worden voorgelegd, zullen uitdagingen zich blijven voordoen.

Het valt tevens te hopen dat deze toekomstige uitdagingen nog steeds de arbeidsgerechten zullen te beurt vallen en er na tien jaar opbouw van ervaring en know how er niet opnieuw wordt gekozen voor een bevoegdheidswissel.

ERVARING VAN DE SCHULDENAAR MET CSR

Colette BÉRIOT
Psychologe bij de vzw TRAPES

[Powerpoint presentatie](#)

1. Mijn invalshoek: de animatie van een steungroep voor mensen in overmatige schuldenlast

Een groep van circa tien mensen met een overmatige schuldenlast en die twee middagen per maand samenkomen voor een uitwisseling.

Wat gebeurt er daar:

Eerste fase: een intense uiting van verhalen, belevenissen en heel veel emotie, zoals woede, opstand, wanhoop, neerslachtigheid ... en vooral schaamte.

Tweede fase: het gevoel dat je niet langer alleen bent met die problemen, wederzijdse (h)erkenning. Het weldadige groepseffect. Er komt een gevoel van solidariteit. Er worden trucjes uitgewisseld en mensen steunen elkaar.

Derde fase: erkenning van het zelfrespect en van het vermogen om te handelen. De socialisering komt weer op gang. Burgerparticipatie.

Wie zijn die mensen?

Ik heb er geen opscheppers ontmoet. Wel mensen die het slachtoffer zijn van een gebrek aan voorlichting, van bedrog of van affectieve chantage. En vooral toestanden die van meet af aan precair waren: hoe slaagt een leefloner, een kleine zelfstandige of zelfs een arbeider of kleine bediende erin om al die facturen te betalen? En als er zich op de koop toe nog een echtscheiding, een overlijden of een ziekte aandient – wat zij de “accidenten van het leven” noemen – dat is het helemaal onmogelijk om rond te komen! (terwijl het gewoon “het leven” is dat geen probleem stelt als het inkomen voldoende is).

Wat speelt er in die groepen als hulpmaatregel?

1. De dimensie van legitimering van de emotionele toestand (individueel, psychologisch niveau).

Als ze aankomen, loopt het over.

Er kan geen rationeel denkproces op gang komen wanneer de geest dichtslibt door te veel

emoties. Het enige pad dat kan bewandeld worden, is de emoties laten bekoelen. En dat kan alleen door hen ruimte te geven en hen vervolgens de mogelijkheid te bieden die emoties om te zetten in positieve energie.

2. De collectieve, maatschappelijke dimensie: de solidariteit.

Het is het isolement tegenover de problemen dat zorgt voor onvermogen.

Bij de meeste problemen is het onmogelijk om ze alleen op te lossen, en de schaamte belet dat er een beroep op anderen wordt gedaan.

Algemeen gezien is het gevoel van ergens bij te horen essentieel voor de constructie van de menselijke persoon. Bij overmatige schuldenlast, komt dat gevoel op de helling te staan.

De groep herstelt het zelfbeeld en helpt opnieuw greep te krijgen op het eigen bestaan.

Dat gebeurt via positieve uitwisselingen: uitwisseling van informatie, diensten, solidaire uitwisselingen.

3. De politieke en burgerdimensie: de inzet

Wanneer de emoties zijn bedaard en het handelingsvermogen is hersteld, begint dan de zoektocht naar een globaal inzicht in het fenomeen overmatige schuldenlast:

Waarom gebeurt dat met mij?

Waarom gebeurt dat met ONS?

Op dit punt van het inzicht zijn de meesten in staat om er niet te hervallen, maar parallel leidt dat onvermijdelijk tot maatschappelijke invraagstellingen.

Van doelloze opstandelingen groeien ze uit tot actieve burgers in de strijd tegen alle maatschappelijke onrechtvaardigheden (bv. intiem wijkjournaal, deelname aan de dag voor armoedebestrijding). Ze zetten zich in als lotgenoten, als ex-lotgenoten of als ervaringsdeskundige, onder meer binnen het netwerk TRAPES.

In dit kader kreeg ik dus veel verhalen over gerechtelijke bemiddelingen, was ik getuige van de evolutie van de mensen en kon ik daar dus inspiratie uit putten om enkele mogelijke verbeterpistes te bedenken.

2. Hoe wordt een CSR ervaren?

Positieve ervaring:

- Gevoelen van veiligheid door het feit dat men beschermd is tegen gerechtsdeurwaarders.
- Opluchting dat men is ontlast in het beheer van de goederen, vooral bij mensen die van meet af aan weinig autonoom zijn in hun financieel beheer en die geneigd zijn om te aanvaarden dat ze onderworpen worden aan externe bevelen.

- Positieve beleving, altijd in de gevallen waar aanvankelijk een maatschappelijke begeleiding was opgestart. En vooral wanneer de maatschappelijk werker de persoon had begeleid bij de advocaat.

Want precies die begeleiding is uiterst kostbaar: voor de persoon in schuldbemiddeling zet de maatschappelijke werker het vaak onbegrijpelijke gerechtelijke jargon om in een taal waarin de zin van procedures, de aanvragen naar inlichtingen en de beperkingen duidelijk worden uitgelegd.

De maatschappelijke werker biedt ook ondersteuning omdat hij de spelregels kent. Hij brengt de vragen en de pijnpunten van de persoon in schuldbemiddeling over aan de schuldbemiddelaar.

Hij is dus het koppelteken, met wie men beter vertrouwd is dan de advocaat-schuldbemiddelaar (aan de tussenpersoon durft men wel vragen stellen en bekommernissen meedelen). Maar die tussenpersoon behoort ook tot een wereld die weet op welke manier men zich op een nuttige manier kan richten tot de schuldbemiddelaar.

Negatieve ervaring:

Een meerderheid echter maakt gewag van een pijnlijke ervaring. Doorgaans kregen ze geen maatschappelijke begeleiding.

Wat zijn de negatieve aspecten?

- Informatie die van bij de aanvang ontoereikend was: debiteuren die geen notie hadden van datgene waartoe ze zich verbonden.
- Een te krap berekend budget waarmee men geen “normaal” of “waardig” leven kan leiden. Met een toenemend sociaal isolement als gevolg.
- De verplichting om te schrappen in uitgaven die in de ogen van de schuldbemiddelaar overbodig zijn, maar prioritair voor de persoon in schuldbemiddeling: (keuze van de medische behandelingen voor de kinderen of de persoon zelf, dierenarts voor het gezelschapsdier, geschenk, vakantie enz.).
- Een vrijheidsbeperking die lastig om dragen is.
- Weinig communicatie of zelfs geen antwoord wanneer de schuldbemiddelaar wordt aangeschreven
- Moeilijkheid om rechten te doen gelden ten aanzien van een falende schuldbemiddelaar
- Gevoelen van ergernis dat men, bovenop de terugbetaling van de schulden, ook nog eens de schuldbemiddelaar moet betalen.

3. Wat is het pijnpunt?

De persoon in gerechtelijke schuldbemiddeling mag zijn financiën niet langer beheren en wordt dus gedurende verschillende jaren ontheven van de macht op een deel van zijn leven.

Veel mensen leiden daar enorm onder: ze ondergaan die moeilijke jaren in de verwarring, met het gevoel dat ze het slachtoffer zijn van haarkloverij en arbitraire maatregelen.

Er zijn er die opstandig reageren, anderen worden neerslachtig.

Welk signaal geven we hen door het financiële beheer van hen af te nemen?

Terwijl we net willen dat ze er achteraf in slagen een persoonlijk en financieel evenwicht?

Was dat werkelijk de bedoeling van de wetgever toen hij de CSR invoerde?

Misschien wel, maar de menselijke tol daarvoor is enorm, dat moeten we goed beseffen!

Misschien niet, maar hoe is zoveel *colateral damage* dan mogelijk?

4. Aanpassingen mogelijk?

In het licht van de klachten enerzijds en van de positieve ervaringen anderzijds en als we ons bovendien laten inspireren door positieve evoluties binnen de steungroepen, kan men verbeteringen suggereren in het verloop van de CSR.

Als we uitgaan van het beginsel dat deze ervaring – in hoofde van de persoon in overmatige schuldenlast – bedoeld is om de persoon terug te brengen naar een financiële gezondheid, maar ook naar een toestand waarin die persoon erin slaagt een leven te leiden dat aansluit bij zijn financiële middelen, zijn dit enkele denkpistes:

- van meet af aan een empathische luisterbereidheid voor de emotionele stoornissen die het gevolg zijn van de overmatige schuldenlast. En tijdens het hele traject: aandacht voor de maatschappelijke inschakeling van de betrokken persoon;
- een heldere voorafgaande informatie die begrijpelijk is voor de persoon, zodat hij of zij kan beslissen met kennis van zaken;
- een maatschappelijke en laagdrempelige begeleiding die, indien mogelijk, los staat van de schuldbemiddelaar;
- hulp bij bezwaar indien de schuldbemiddelaar faalt;
- een maatregel die ervoor zorgt dat het vermogen van de betrokkene om zijn budget te beheren langzaam herstelt (of in stand houdt).

Kortom, het lijkt me oordeelkundig voor alle CSR een échte maatschappelijke begeleiding in te voeren die wordt verzorgd door professionals uit de sector. Men zou kunnen mikken op steungroepen. En een dynamiek van ex-lotgenoten op gang brengen.

DE LINK TUSSEN CSR EN MAATSCHAPPELIJK WERK

*André DECOURRIÈRE et Sarah DENIS
Advocaten-schuldbemiddelaars bij de balie te
Brussel*

[Powerpoint presentatie](#)

De samenwerking tussen de schuldbemiddelaar en de sociale dienst - een illusie? Veeleer een noodzaak!

Inleiding

De collectieve schuldenregeling is bedoeld om de financiële situatie van de schuldenaar te herstellen, meer bepaald door hem in de mate van het mogelijke in staat te stellen om zijn schulden af te lossen en hem en zijn gezin te garanderen dat ze een menswaardig bestaan kunnen leiden. De gerechtelijke procedure, die twintig jaar geleden werd ingevoerd, is in dit opzicht een nuttig instrument dat helaas een antwoord biedt op een maatschappelijke noodzaak, namelijk de verpaupering van een deel van de bevolking waaraan soms nog steeds kredieten met een buitensporig hoge rentevoet worden toegekend.

Er zijn meerdere redenen waardoor een persoon of een gezin in een situatie van overmatige schuldenlast terechtkomen, zoals blijkt uit de duizenden verzoekschriften die worden neergelegd. In bepaalde gevallen ontstaat bijvoorbeeld door een scheiding of het verlies van een baan een financiële kloof waarop niet snel een antwoord wordt gevonden. Vaak blijkt de overmatige schuldenlast echter het gevolg van complexe situaties, waarbij verschillende factoren spelen zoals bestaansonzekerheid, medische problemen, een onstabiele gezinssituatie, lage inkomens, slecht budgetbeheer enz.

In die situaties blijkt de procedure van collectieve schuldenregeling op zich - die een juridisch antwoord is op financiële problemen - niet te volstaan om de persoon met overmatige schuldenlast een evenwicht te laten hervinden. Het zal voor hem bovendien moeilijk zijn om zijn schulden af te lossen of zelfs alle lasten te betalen en een menswaardig bestaan te leiden.

Daarom is een meer globale aanpak van de situatie nodig en moet de vraag worden gesteld of er meer personen bij moeten worden betrokken. Wij stellen daarom voor om in te gaan op de samenwerking tussen deze actoren en in het bijzonder tussen de maatschappelijk werker, meer bepaald van het OCMW, en de gerechtelijke schuldbemiddelaar, in aanwezigheid van de schuldenaar in schuldbemiddeling of met diens toestemming.

Begeleiding minnelijke schuldbemiddeling of gerechtelijke schuldbemiddeling

Ook al stapelen de ingebrekestellingen en de dreigingen met beslag zich op, heeft het geen zin om "zonder overleg te reageren en de schuldeiser(s) te betalen die de grootste bedreiging vormt (vormen), zonder daarbij rekening te houden met andere - al dan niet toekomstige - schulden en gewone lasten. De persoon die met een schuldoverlast wordt geconfronteerd, moet een algemeen zicht op zijn financiële toestand krijgen zodat hij kan bepalen wat hij maandelijks voor zijn schuldeisers kan opzijleggen. Om de betrokkenen daarbij te helpen, bestaan er [...] erkende schuldbemiddelingsdiensten. Dit zijn openbare (de meeste OCMW's bijvoorbeeld) of private sociale diensten (bijvoorbeeld de Centra voor Algemeen Welzijnswerk of CAW's)."³¹

Als het gaat om budgetbegeleiding of om het betalen van enkele schulden voor aankopen of zorgverstrekking, is deze hulp in een zo vroeg mogelijk stadium, absoluut gerechtvaardigd.

Maar wanneer leningen niet worden afgelost of zware sociale, fiscale of huurschulden worden vastgesteld, moet volgens ons een sociale dienst geen uren gaan besteden aan het beheren van een complex dossier in het kader van een minnelijke schuldbemiddeling. In dat geval is gerechtelijke schuldbemiddeling aangewezen.

De dienst moet eventueel met de hulp van een interne of externe jurist (die eventueel ervaring als gerechtelijk schuldbemiddelaar kan hebben) of een advocaat aangesteld door het bureau voor juridische bijstand, meteen een verzoekschrift tot collectieve schuldenregeling voorbereiden. Parallel met het opstellen van dit verzoekschrift tot collectieve schuldenregeling moet de schuldbemiddelingsdienst onmiddellijk de nodige begeleidingsmaatregelen nemen. Die moeten na toelating tot de collectieve schuldenregeling voortgezet worden.

Het lijkt ons essentieel dat zodra de persoon tot de collectieve schuldenregeling is toegelaten, de minnelijke schuldbemiddelingsdienst zijn tussenkomst niet meteen beëindigt.

De toelaatbaarheid tot de collectieve schuldenregeling is immers geen doel op zich, integendeel. Het is het begin van een samenwerking of in ieder geval van een interactieve beraadslaging³² tussen de verschillende partijen die bij de procedure zijn betrokken: de gerechtelijke schuldbemiddelaar, de persoon met een schuldoverlast en eventueel een sociale dienst.

De tussenkomst van meerdere actoren

De verschillende partijen die bij de procedure zijn betrokken, kunnen enkel efficiënt samenwerken wanneer de taak van alle betrokkenen duidelijk is vastgelegd. Een erkenning van die taken lijkt met andere woorden zinvol en zelfs noodzakelijk.

³¹ FOD Economie, De collectieve schuldenregeling. Algemeen overzicht van de wetgeving, december 2012, p. 9 (<https://economie.fgov.be/nl/publicaties/brochure-de-collectieve>, gepubliceerd op 25 januari 2013).

³² Wanneer zich problemen voordoen die rechtvaardigen dat het 'dossier' aan de rechter wordt overgemaakt, is het ook raadzaam om een 'algemene interactieve bespreking' op te zetten (zie Ch. Bedoret, 'Questions spéciales', in *Le fil d'Ariane du règlement collectif de dettes*, Lima, Anthemis, 2015, p. 440). Deze bespreking vindt best zo snel mogelijk plaats.

1. De gerechtelijke schuldbemiddelaar

Vaak is de gerechtelijke schuldbemiddelaar een advocaat. Soms gaat het om een erkende sociale dienst. De gerechtelijke schuldbemiddelaar mag niet dezelfde zijn als degene die het verzoekschrift heeft voorbereid of aan het opstellen ervan heeft meegewerkt.

Naast zijn taak als jurist moet de schuldbemiddelaar een sociale rol vervullen om goed inzicht te krijgen in de toestand van de schuldenaar in schuldbemiddeling en om hem zo nodig opnieuw naar een sociale dienst door te verwijzen.

De opdracht van de schuldbemiddelaar bestaat erin om aan de persoon met schuldoverlast en aan zijn schuldeisers een minnelijke aanzuiveringsregeling voor te stellen. De rechtbank verleent hem een mandaat en hij moet zich neutraal en onpartijdig opstellen. Hij moet de schuldenaar in schuldbemiddeling er vaak aan herinneren dat hij niet zijn advocaat is. Het is zijn bedoeling om een evenwicht te vinden tussen de toestand van de persoon met schuldoverlast (die zijn schuldeisers moet kunnen terugbetalen en een menswaardig bestaan moet kunnen leiden) en de belangen van de schuldeisers die verwachten dat ze zo volledig mogelijk worden terugbetaald.

Ondanks die verplichting om neutraal en onpartijdig te zijn, moet de schuldbemiddelaar rekening houden met de complexe situaties die tot de schuldoverlast hebben kunnen leiden. Hij behandelt niet louter een dossier, maar wordt geconfronteerd met een problematische, onzekere en broze gezinssituatie of financiële toestand.

Los van al het optimisme dat men aan de dag kan leggen, blijft de sociale rol van de schuldbemiddelaar echter beperkt. Hij heeft immers niet de tijd of de middelen om een completere sociale follow-up te organiseren, tenzij eventueel een erkende sociale dienst als gerechtelijke schuldbemiddelaar wordt ingeschakeld.

We willen erop wijzen dat het inschakelen van een maatschappelijk werker door een advocatenkantoor om alle schuldbemiddelingsdossiers te volgen, een erg dure oplossing is die jammer genoeg niet haalbaar is, gezien het barema voor kosten en erelonen van schuldbemiddelaars.

Als een dergelijke follow-up noodzakelijk is, moet de schuldbemiddelaar de schuldenaar in schuldbemiddeling uitleggen wat die moet doen en hem doorverwijzen naar de juiste sociale diensten. Doorverwijzen betekent echter niet dat hij het probleem van zich afschuift en zich niet meer bekommert om de leefomstandigheden van de schuldenaar in schuldbemiddeling.

2. De persoon met schuldoverlast - De schuldenaar - De schuldenaar in schuldbemiddeling

De persoon met schuldoverlast blijft als enige verantwoordelijk voor zijn financiële toestand.

De procedure van collectieve schuldenregeling is een vrijwillige procedure. Ze wordt niet opgelegd aan de persoon met schuldoverlast. De schuldenaar met schuldoverlast neemt het initiatief om een verzoekschrift tot collectieve schuldenregeling in te dienen en/of om een sociale dienst om bijstand te vragen.

De procedure van collectieve schuldenregeling en de tussenkomst van een sociale dienst zijn echter geen oplossing, wanneer de schuldenaar zelf niet meewerkt aan het rechte trekken van zijn financiële situatie.

De sociale rol van de schuldbemiddelaar en/of de begeleiding van de persoon in schuldbemiddeling door een sociale dienst heeft immers alleen maar zin wanneer de persoon/personen in schuldbemiddeling echt bereid is/zijn om mee te werken aan het slagen van de procedure en om de nodige stappen te zetten om zijn/hun gedrag bij te sturen om opnieuw tot een financieel evenwicht te komen.

Helaas laten heel wat personen in schuldbemiddeling de schuldbemiddelaar niets meer weten zodra de paraplu van de collectieve schuldenregeling is geopend. Die moet hen voortdurend herinneren aan hun verplichting om mee te werken en dit op een financieel transparante manier. Het OCMW van Brussel, dat ons wees op het belang om van bij het opstellen van het verzoekschrift aan de persoon in schuldbemiddeling duidelijk te maken wat de procedure inhoudt, herinnert er ons ook aan dat wanneer de gerechtelijke schuldbemiddelaar de persoon in schuldbemiddeling doorverwijst naar een sociale dienst, dit moet uitgaan van de persoon in schuldbemiddeling en dat die ook de voordelen van (sociale) begeleiding moet begrijpen.

3. De sociale dienst

Volgens ons moet de sociale dienst een ruimere rol spelen, waarbij de persoon met schuldoverlast centraal staat.

De dienst moet de sociale, familiale en financiële toestand van de persoon met schuldoverlast analyseren om de nodige stappen te kunnen bepalen om op langere termijn een echt evenwicht te kunnen terugvinden door:

- het eventueel aanbieden van budgetbegeleiding;
- het aanbieden van sociale bijstand waarop de persoon met schuldoverlast aanspraak kan maken en die hem in staat moet stellen om een menswaardig bestaan te leiden;
- de persoon met schuldoverlast te begeleiden bij zijn herinschakeling op de arbeidsmarkt;
- de persoon met schuldoverlast te leren om kritischer te consumeren, binnen zijn financiële mogelijkheden;
- opnieuw sociale banden te smeden die heel vaak ontbreken of onvoldoende uitgebouwd zijn, waardoor de persoon met schuldoverlast is gaan consumeren om te leven.

De sociale dienst is beter geplaatst om een dergelijke follow-up op het terrein te verzekeren, in functie van de leefomstandigheden van de persoon met schuldoverlast. De sociale dienst kan vervolgens de concrete problemen van de schuldenaar met de gerechtelijke schuldbemiddelaar bespreken en mogelijke oplossingen voorstellen die beter 'afgestemd' zijn op de situatie van de schuldenaar, zodat die zijn financiële toestand echt kan rechte trekken.

Partnerschap/samenwerking tussen de minnelijke schuldbemiddelaar - de gerechtelijke schuldbemiddelaar?

De schuldbemiddelingsdienst van een Brussels OCMW laat ons weten dat het wellicht te optimistisch is om te gewagen van een partnerschap.

Hoewel de minnelijke schuldbemiddelaar zich vandaag niet geconfronteerd voelt met een gesloten deur, geeft hij toch te kennen dat de gerechtelijke schuldbemiddelaar hem maar zelden als een partner aanziet.

De minnelijke schuldbemiddelaar - maatschappelijk werker of jurist - heeft soms de minder aangename indruk de 'handlanger' van de gerechtelijke schuldbemiddelaar te zijn.

Gerechtelijke schuldbemiddelaars willen van hun kant dan weer vaker een beroep kunnen doen op een sociale dienst bij complexere dossiers, maar krijgen dan te horen dat die overbelast zijn, of worden geconfronteerd met lange wachtlijsten of diensten waar dossierbeheerders vrij vaak veranderen, wat de contacten er niet eenvoudiger op maakt.

Zonder veel overtuiging zegt de gerechtelijke schuldbemiddelaar nu vaak eenvoudigweg aan de persoon met schuldoverlast dat hij zelf met het OCMW contact moet opnemen. Of dit ook iets oplevert, houdt hem niet echt bezig.

Ondanks deze moeilijkheden en de uiteenlopende reacties die we hebben ontvangen, lijkt ons dat er een wil is om tot een zekere samenwerking tussen de gerechtelijke schuldbemiddelaar en de minnelijke sociale schuldbemiddelingsdienst te komen. Men moet komen tot het uitwisselen van informatie, zonder dat dit veel geld of tijd vergt.

Het is de bedoeling dat de persoon met schuldoverlast indien nodig gedurende de volledige procedure door een sociale dienst kan worden begeleid. Men moet immers vermijden dat na de procedure van collectieve schuldenregeling de persoon snel opnieuw in een situatie van schuldoverlast belandt en zijn hele leven lang van de ene procedure in de andere rolt. Anders is het evenwicht dat tijdens de procedure van collectieve schuldenregeling werd bereikt, louter gekunsteld.

De samenwerking of de interactieve toenadering waarvoor we pleiten, mag geen illusie blijven, maar moet uitgroeien tot een noodzaak!

Enkele oplossingen die een dergelijke samenwerking in de hand werken

1. Aanwezigheid van de minnelijke schuldbemiddelaar op de eerste afspraak met de gerechtelijke schuldbemiddelaar en opzetten van een samenwerking 'op maat'

Het is wellicht niet nodig om een structuur op te leggen voor een dergelijke samenwerking tussen de gerechtelijke en de minnelijke schuldbemiddelaar. Iedere situatie is immers anders en er moet geopteerd worden voor een samenwerking 'op maat'. Daarom moet er bij het eerste gesprek een minnelijke schuldbemiddelaar aanwezig zijn.

Die minnelijke schuldbemiddelaar kent het dossier. Hij kan de gerechtelijke schuldbemiddelaar van bij het begin van de procedure wijzen op specifieke problemen waarmee de persoon met schuldoverlast wordt geconfronteerd. De minnelijke schuldbemiddelaar hoort ook de uitleg van de gerechtelijke schuldbemiddelaar over hoe hij het dossier zal afhandelen, hoe hij het leefgeld berekent enz.

Als een uitgebreidere samenwerking nodig is, is de aanwezigheid van de minnelijke schuldbemiddelaar bij de ontmoeting tussen de schuldenaar en de gerechtelijke

schuldbemiddelaar eveneens erg belangrijk. Een goede samenwerking in de toekomst hangt immers af van de uitwisseling en het overleg tussen de 'actoren'.

Wanneer enkel een beperkte samenwerking zonder budgetbegeleiding wordt beoogd, kan men overwegen dat de sociale dienst betrokken blijft om de persoon met schuldoverlast elk jaar bij het jaarverslag te helpen om bij de schuldbemiddelaar een update van zijn toestand te geven.

2. *Communicatiemiddelen*

Heel wat sociale diensten melden dat schuldenaars in schuldbemiddeling moeite hebben om met de schuldbemiddelaar te communiceren. De sociale diensten gewagen zelf van communicatieproblemen met de gerechtelijke schuldbemiddelaar en zeggen dat de gerechtelijke schuldbemiddelaar zich vaak verschuilt achter de wettelijke verplichtingen van de collectieve schuldenregeling. Een dergelijke houding staat de dialoog in de weg en doet afbreuk aan het vertrouwen tussen de 'partners', waardoor de communicatie hapert.

Zonder 'goede' communicatie is de samenwerking gedoemd om te mislukken.

De gerechtelijke schuldbemiddelaar moet manieren vinden om met de sociale dienst en met de persoon die toegelaten is tot de procedure van collectieve schuldenregeling, efficiënt te communiceren. Hij moet in de mate van het mogelijke:

- luisteren naar de schuldenaar in schuldbemiddeling, naar wat hij heeft meegemaakt, naar de moeilijkheden waarmee hij werd geconfronteerd en naar de blijvende problemen;
- de tijd nemen om uit te leggen wat de procedure van collectieve schuldenregeling inhoudt, wat ze beoogt en hoe ze verloopt, zeker wanneer hij vaststelt dat die uitleg bij het opstellen van het verzoekschrift niet werd gegeven;
- de schuldenaar in schuldbemiddeling herinneren aan de neutraliteit en onpartijdigheid van de schuldbemiddelaar en hem erop wijzen dat hoewel hij niet de raadsman van de schuldenaar in schuldbemiddeling is, dit niet betekent dat hij 'tegen' de schuldenaar in schuldbemiddeling is;
- wijzen op het belang van het uitwerken van een doordacht, nauwgezet en compleet budget. Dit is immers noodzakelijk voor het bepalen van het leefgeld. De aanwezigheid van de persoon die het verzoekschrift heeft opgesteld (die de toestand met de persoon in schuldbemiddeling heeft onderzocht en besproken) lijkt eens te meer een absolute must bij een eerste vergadering waarop het budget en de toestand van de persoon in schuldbemiddeling worden gecontroleerd;
- wijzen op het belang voor de toekomst van een gezond en evenwichtig budgetbeheer, zo nodig met de hulp van een sociale dienst;
- tijdens de eerste afspraak een communicatiekader tussen de persoon in schuldbemiddeling en de schuldbemiddelaar vastleggen;
- enz.

3. *Evolutie van de sociale schuldbemiddelingsdiensten*

Schuldbemiddelingsdiensten doken jaren geleden voor het eerst op bij OCMW's en sociale diensten opgericht door verenigingen uit de welzijnssector. Die diensten houden zich vooral met minnelijke schuldbemiddeling en budgetbegeleiding bezig.

Wanneer de financiële toestand van de persoon met schuldoverlast dit vereist, helpen ze hem zo nodig met het neerleggen van een verzoekschrift tot collectieve schuldenregeling.

De aanpak van deze schuldbemiddelingsdiensten zou kunnen evolueren en meer multidisciplinair en globaler worden en zich niet beperken tot het helpen van personen om in het kader van een minnelijke schuldbemiddeling een aanzuiveringsregeling met schuldeisers af te spreken of om hen te helpen bij het neerleggen van een verzoekschrift tot collectieve schuldenregeling of het regelen van budgetbegeleiding.

Deze diensten kunnen uitgroeien tot erkende sociale tussenschakels voor personen die tot de collectieve schuldenregeling zijn toegelaten, wanneer in het kader van de missie van de schuldbemiddelaar begeleiding nodig blijkt. Deze begeleiding of dit partnerschap moeten kaderen in een perfect omschreven werkrelatie.

Begeleiding op maat is bedoeld om de persoon met schuldoverlast de mogelijkheid te bieden om stap voor stap opnieuw zelfstandig in te staan voor het beheer van zijn zaken op een evenwichtige manier. Minnelijke schuldbemiddelaars moeten altijd een analyse maken van elk aspect van de leefomstandigheden van de persoon met schuldoverlast: sociaal, familiaal, gezondheid, opleiding enz. We weten immers dat een dergelijke analyse toelaat om de nodige sociale bijstand te organiseren en om in kaart te brengen wat er misloopt en hoe daaraan kan worden verholpen.

DE LINK TUSSEN CSR EN MAATSCHAPPELIJK WERK

*Deborah DEROOSE
Eerstaanwezend maatschappelijk werkster bij het
OCMW van Oudenaarde*

[Powerpoint presentatie](#)

SITUERING

OCMW Oudenaarde

Het team budgetbeheer van OCMW Oudenaarde bestaat uit 4 medewerkers (goed voor 3,8 FE), aangevuld met 1 hoofdmaatschappelijk assistent die nog 0,2 FE dossiers opneemt. Het team budgetbeheer doet algemeen budgethulpverlening waarmee zowel budgetbegeleiding als budgetbeheer als schuldbemiddeling wordt aangeduid.

Op heden zijn er 181 lopende dossiers budgetbeheer waarvan 56 dossiers in combinatie met een collectieve schuldenregeling. Van deze 56 dossiers zijn er 37 dossiers met een interne schuldbemiddelaar dus waarbij het OCMW zelf werd aangesteld als schuldbemiddelaar. In 19 andere dossiers betreft het een combinatie met een externe schuldbemiddelaar-advocaat.

Samenwerking met regionale dienst voor schuldbemiddeling vlaamse Ardennen

De dienst is samengesteld uit 3 juristen-schuldbemiddelaars en 1 maatschappelijk assistent-schuldbemiddelaar.

Er zijn 12 gemeenten aangesloten in het samenwerkingsverband met name Oudenaarde, Ronse, Zottegem, Brakel, Kluisbergen, Kruishoutem, Zwalm, Lierde, Wortegem-Petegem, Zingem, Maarkedal en Horebeke.

De regionale dienst voor schuldbemiddeling beheert de collectieve schuldenregelingen voor de aangesloten gemeenten/OCMW's. Elk deelnemend OCMW is namelijk erkend als schuldbemiddelaar en kan dus ook aangesteld worden door de arbeidsrechtbank als schuldbemiddelaar. Het OCMW wordt in dit geval dan in rechte vertegenwoordigd door een medewerker van de regionale dienst voor schuldbemiddeling. Er is steeds een budgetbeheer binnen het desbetreffende OCMW aan verbonden. In 2017 werd het OCMW/de regionale dienst voor schuldbemiddeling 47 keer aangesteld als schuldbemiddelaar. Er werden 33 dossiers afgesloten in 2017 waaronder 29 dossiers met een positieve beëindiging, 2 dossiers die herroepen werden en in 2 gevallen deed de cliënt zelf afstand van geding. Er waren

hierdoor in totaal 185 dossiers collectieve schuldenregeling in beheer in 2017 binnen de regionale dienst.

De regionale dienst voor schuldbemiddeling doet de intakes van nieuwe dossiers en het opmaken van verzoekschriften niet meer in eigen beheer sinds 2015. Voor deze taken is er een samenwerking met RADA schuld, een advocatenkantoor te Gent, waar dit pro deo wordt uitgevoerd. In 2017 betrof het 85 intakes en 80 opgemaakte verzoekschriften voor de regio.

COMBINATIE BUDGETBEHEER EN COLLECTIEVE SCHULDENREGELING

Om de combinatie van budgetbeheer en collectieve schuldenregeling te analyseren, werd een enquête uitgevoerd bij de maatschappelijk assistenten van de 12 gemeenten van de regionale dienst voor schuldbemiddeling. Ook de medewerkers van de regionale dienst werden opgenomen. Er werden in totaal 47 uitnodigingen verstuurd en 34 personen vulden de vragenlijst in. Er is dus een antwoordgraad van 72% waardoor de resultaten representatief zijn.

Meerwaarde

Gezien de combinatie van budgetbeheer met een collectieve schuldenregeling binnen OCMW Oudenaarde als een echte meerwaarde ervaren wordt, in het bijzonder bij cliënten die moeilijkheden ervaren in onze samenleving en algemeen over minder kansen beschikken, werd dit aspect als eerste verder bevraagd. Maar liefst 91% van de medewerkers achtte de combinatie van budgetbeheer en een collectieve schuldenregeling zinvol (38%) tot zeer zinvol (53%).

Voordelen

Een verdere analyse van de combinatie van een collectieve schuldenregeling met budgetbeheer toont dat er diverse **voordelen** door de respondenten opgenoemd worden.

- Er wordt samen een evenwichtig budget opgesteld en boedelschulden worden meer tegengegaan.
- Maatschappelijk assistenten hebben een grotere bereikbaarheid dan schuldbemiddelaars en worden als toegankelijker ervaren.
- Schuldbemiddelaar spreekt vaak ‘andere’ taal, gebruik van juridische termen die voor cliënten onduidelijk is, maatschappelijk assistenten zorgen voor duidelijkere uitleg en grotere betrokkenheid bij cliënten.
- Inkomen van cliënt wordt nauwer opgevolgd + rechten worden uitgeput.
- Cliënt wordt handvaten aangereikt om opnieuw zelf tot een gezond en zelfstandig beheer van zijn financiële situatie te komen.
- Communicatie met schuldbemiddelaar met maatschappelijk assistent als tussenpersoon loopt vlotter.
- Schuldbemiddelaar mist vaak wat sociale achtergrond om met cliënten in schuldenlast om te gaan.
- De ondersteuning reikt verder dan het financiële vlak.

Nadelen

De maatschappelijk assistenten merken ook een aantal **nadelen** op aan de combinatie collectieve schuldenregeling en budgetbeheer.

- Sommige cliënten geven alles uit handen en nemen zelf nog onvoldoende verantwoordelijkheid.
- Tijdsintensief voor maatschappelijk assistent die als tussenpersoon fungeert en soms de rol van boodschapper krijgt.
- Samenwerking tussen maatschappelijk assistent en schuldbemiddelaar loopt ook niet steeds vlot: gebrekkige communicatie, andere doelen, geen bereidheid tot samenwerking...
- Niet steeds duidelijk voor cliënt wie wat doet.

Vergelijking interne – externe schuldbemiddeling

Een volgend aspect in de bevraging van de maatschappelijk assistenten betrof een **vergelijking** in de combinatie van budgetbeheer met een collectieve schuldenregeling ingeval van een **interne** (OCMW) of een **externe** schuldbemiddelaar (advocaat). Binnen de regionale dienst voor schuldbemiddeling geldt als regel dat bij elke aanstelling van het OCMW als schuldbemiddelaar er sowieso ook budgetbeheer gekoppeld wordt aan de collectieve schuldenregeling. Voor OCMW Oudenaarde gaat het over 37 dossiers. Daarnaast volgen de OCMW's ook dossiers budgetbeheer met een externe schuldbemiddelaar-advocaat op, dit betreft 19 dossiers voor OCMW Oudenaarde.

53% van de bevroagden ervaren een verschil in werking tussen een interne en een externe schuldbemiddelaar. Hierbij worden hoofdzakelijk een vlottere communicatie en meer en snellere overlegmogelijkheden aangegeven als grote pluspunten bij een interne schuldbemiddeling. Verder wordt ook verwezen naar de grotere aandacht voor het aspect van 'menswaardig bestaan' en naar de correctere afspraken rond betaling van het leefgeld bij een interne schuldbemiddelaar. Bovendien wordt de maatschappelijk assistent door een interne schuldbemiddelaar beter op de hoogte gehouden over de opvolging van het dossier collectieve schuldenregeling waardoor er een grotere transparantie ontstaat. Omwille van de moeilijkere samenwerking met diverse externe schuldbemiddelaars heeft 1 OCMW van de regio zelfs beslist om geen dossiers budgetbeheer meer op te nemen bij een externe schuldbemiddelaar. Omtrent de combinatie van een interne schuldbemiddeling met budgetbeheer is er slechts één terugkerende opmerking met name dat het verplichtend karakter van de combinatie met budgetbeheer voor de volledige duur van de schuldbemiddeling niet zinvol is voor alle cliënten gezien sommige voldoende bekwaam en zelfredzaam zijn.

Slagen collectieve schuldenregeling

77% van de bevroagden meent dat een collectieve schuldenregeling een grotere kans heeft op slagen indien dit gecombineerd wordt met budgetbeheer. Het slagen van de collectieve schuldenregeling wordt hier aanzien als het doorlopen van het plan. Ook uit de cijfers blijkt eenzelfde tendens. In 2017 blijkt dat voor alle afgesloten dossiers CSR in België 76,9% gestopt werd na doorlopen van het plan. Voor de regionale dienst voor schuldbemiddeling ligt dit gemiddelde echter nog hoger. Van de 33 afgesloten dossiers in 2017 kon het plan in 29 dossiers doorlopen worden. Hiermee halen ze een gemiddeld slaagcijfer van 88%.

Herroepingen collectieve schuldenregeling

Ook op het vlak van herroepingen scoort de regionale dienst voor schuldbemiddeling beter dan het nationaal gemiddelde. In 2017 betroffen 14,9% van alle gestopte dossiers namelijk herroepingen. Binnen de regionale dienst voor schuldbemiddeling ligt dit gemiddelde slechts op 6%.

Om de aard van herroepingen verder te bekijken, werd in de bevraging de redenen voor herroeping verder opgenomen. De maatschappelijk assistenten worden namelijk regelmatig geconfronteerd met herroepen CSR bij zowel interne als externe schuldbemiddelaars. 67% van de bevroagden geeft een gebrekkige communicatie en een moeilijke samenwerking tussen de cliënt en de schuldbemiddelaar hiervoor als belangrijkste reden aan. Andere redenen zijn onvoldoende motivatie en medewerking van de cliënt (20%), geen consensus over leefgeld en geen stipte uitbetaling (15%), maken van boedelschulden (9%) en onjuiste kennis over CSR bij de cliënt (9%).

Eenzelfde bevraging bij de magistratuur leverde een opmerkelijk verschil op. Daar worden namelijk een gebrekkig begrip over de procedure CSR bij de schuldenaar (24%), een gebrek aan motivatie en inspanningen bij de schuldenaar (22%) en een onevenwichtig budget (22%) als hoofdredenen gezien.

Verplichtend karakter

Ondanks de ervaren meerwaarde van de combinatie vindt slechts 38% van de bevroagden dat de wetgever een collectieve schuldenregeling verplicht moet koppelen aan budgetbeheer. 55% meent dat budgetbeheer niet als een verplichting moet opgelegd worden. Als voornaamste reden geven ze hiervoor aan dat sommige cliënten nog over voldoende vaardigheden beschikken om zelfstandig hun financiële situatie te beheren. Deze antwoorden bevestigen dat de combinatie budgetbeheer en een collectieve schuldenregeling vooral bij zwakkere cliënten die over beperkte financiële vaardigheden beschikken zeer nuttig is.

Wettelijke voorschriften schuldbemiddelaars

Als slotvraag werd gevraagd aan de medewerkers of er meer wettelijke voorschriften voor schuldbemiddelaars dienden te komen omtrent het bepalen van het leefgeld. 71% van de bevroagden heeft hier instemmend op geantwoord. 38% van de respondenten geeft echter als bijkomende opmerking dat het niet evident is om eenduidige richtlijnen rond het leefgeld te bepalen. Men wenst een evenwicht te bekomen tussen wettelijke richtlijnen en een individuele benadering.

CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

Het koppelen van budgetbeheer aan een collectieve schuldenregeling wordt ervaren als een echte meerwaarde door maatschappelijk assistenten en medewerkers van de regionale dienst schuldbemiddeling. Diverse voordelen van de combinatie (zoals het controleren van boedelschulden, nauw opvolgen van inkomsten, duidelijke communicatie...) komen het welslagen van de CSR ten goede. Een verplichte koppeling van budgetbeheer aan een CSR lijkt echter niet zinvol. Wel kan een (tijdelijke) budgetbegeleiding vanuit de analyse van de oorzaken van de schuldenlast en rekening houdende met de persoonlijke situatie en mogelijkheden van de schuldenaar zorgen voor een vlotter verloop van de CSR. Door mensen bovendien financiële vaardigheden aan te leren kan men preventief werken om herval tegen te gaan.

DEEL 2

IS CSR DE ENIGE OPLOSSING OM OVERMATIGE SCHULDENLAST AAN TE PAKKEN ?

IS CSR DE ENIGE OPLOSSING OM OVERMATIGE SCHULDENLAST AAN TE PAKKEN? MENING VAN EEN SCHULDBEMIDDELAAR

Delphine INCOUL
Coördinatrice, Groupe Action Surendettement

[Powerpoint presentatie](#)

In de “Groupe Action Surendettement” behandelen wij zowel dossiers van minnelijke schuldenregeling als dossiers van procedures van collectieve schuldenregeling, ook al verschuiven we de jongste jaren de aandacht naar de procedure van collectieve schuldenregeling.

Ikzelf heb de twee types bemiddeling toegepast en ik heb voor beide niet alleen hindernissen, maar ook troeven vastgesteld.

Algemeen gezien, in het kader van een minnelijke schuldenregeling (de niet-gerechtelijke bemiddeling) moet de bemiddelaar rekening houden met het feit dat er geen wettelijk kader is, terwijl we bij een procedure van collectieve schuldenregeling kunnen terugvallen op de wet. Er is sprake van schuldbemiddeling in boek VII van het Wetboek van Economisch Recht, dat een lijst opstelt van de personen of instellingen die gemachtigd zijn om de bemiddeling toe te passen. De erkenning, de subsidiëring en de werking van een dienst voor schuldbemiddeling zijn evenwel personaliseerbare materies die onder de bevoegdheid van de Gemeenschappen of de Gewesten vallen.

De schuldeisers en de debiteuren van hun kant zijn door geen enkele wettelijke verplichting gebonden, waardoor de bemiddelaar *geen enkele dwingende macht* heeft om zijn opdracht tot een goed einde te brengen. Dat kan het werk van de bemiddelaar best ingewikkeld maken, omdat hij afhankelijk is van de goede wil van elke partij en van hun medewerking in de opgestarte bemiddeling.

Ook wanneer er een overeenkomst is gesloten tussen de debiteur en de bemiddelaar, waarbij ieders rol is vastgelegd, is de draagwijdte daarvan minder groot dan wanneer deze rechten en plichten bij wet of een decreet zijn bepaald.

Het gebeurt niet zelden dat een debiteur, die in het nauw is gedreven door de rappels en de dreigementen van een deurwaarder, een schuldbemiddeling aanvraagt. Zodra de eerste contacten zijn gelegd met de bemiddelaar en de invorderingsprocedures zijn opgeschort, antwoorden de mensen niet meer op de brieven van de bemiddelaar of reageren ze niet meer op oproepingen.

De bemiddelaar moet regelmatig opboksen tegen een gebrek aan motivatie en tegen het komen en gaan van debiteuren die pas weer opduiken wanneer de schuldeisers opnieuw beginnen te dreigen. Dat is vaak ontmoedigend voor de bemiddelaar die zich danig heeft ingezet voor de invoering van de betrokken bemiddeling. Hij ziet zijn opdracht niet langer als een mogelijkheid voor die mensen om uit hun toestand van overmatige schuldenlast te geraken, maar veeleer als een manier om de schuldeisers slapend te houden in afwachting van hun terugbetaling. Dat zet de opdracht van de bemiddelaar op de helling en brengt zijn geloofwaardigheid bij de schuldeiser in het gedrang.

Daarom vinden we het in het kader van een minnelijke schuldenregeling van primordiaal belang dat de debiteur zich rekenschap geeft van het belang van de stappen die zullen worden ondernomen en dat zijn geloofwaardigheid, maar ook die van de bemiddelaar, op het spel staan.

Anderzijds kan het niet-dwingende karakter van de minnelijke schuldenregeling leiden tot een gebrekkige medewerking in hoofde van de schuldeiser die, omdat hij geen duidelijk inzicht heeft in de opdracht van de schuldbemiddelaar, ons beschouwt als een bondgenoot van de debiteur die er alleen op uit is om de belangen van laatstgenoemde te verdedigen. Dat kan leiden tot een gebrekkige informatieoverdracht met betrekking tot de schuldvordering of tot de instandhouding van de invorderingsprocedures of ook nog tot het uitblijven van een akkoord omtrent het voorgestelde terugbetalingsplan.

Niets belet immers dat een schuldeiser die gehaast is om zijn vordering te innen niet langer akkoord gaat met een terugbetalingsplan en de invorderingsmaatregelen opnieuw opstart.

Er is dus ook een heldere, transparante, regelmatige en rechtstreekse communicatie nodig met de schuldeisers om een vertrouwensband te bevorderen en om hen duidelijk te maken welk doel de bemiddelaar voor ogen houdt.

Een ander heikel punt dat we zien wanneer een wettelijk kader ontbreekt, is het feit dat er van bij de aanvang van de minnelijke schuldenregeling *geen opschorting van lopende interesten* is. De bemiddelaar zal dus moeten zien om te gaan met het feit dat de schulden continu aangroeien; hij zal dus moeten handelen en snel een terugbetalingsplan voorstellen. Bij de invoering van dat plan moet hij kennis hebben van de algemene toestand van de debiteur, moet hij begrijpen hoe de toestand wordt beleefd, de budgettaire realiteit in kaart brengen en de trajecten beoordelen waarmee hij het terugbetalingsvermogen positief kan doen evolueren. De tijd wordt hierin een vijand: de bemiddelaar moet de toestand zeer snel weten te analyseren, alle informatie vergaren en ontleden, een terugbetalingsplan voorstellen en tegelijk een vertrouwensband tot stand brengen met zowel de debiteur als de schuldeisers.

Ondanks die obstakels kan de invoering van een minnelijke schuldenregeling niet te verwaarlozen voordelen bieden voor de bemiddelaar. Hij is immers vrij in zijn onderhandelingskeuzen. Hij kan blijk geven van creativiteit en flexibiliteit in het terugbetalingsplan dat hij voorstelt en kan op die manier rekening houden met bepaalde verwachtingen van de debiteur of met het imminentere karakter van bepaalde schulden. Soms gebeurt het dat wij voorrang geven aan de terugbetaling van een bepaalde schuldvordering om het behoud van bepaalde rechten voor de debiteur te waarborgen of om goede maatschappelijke en familiale relaties in stand te kunnen houden.

Via deze procedure krijgen we ook de kans om terugbetalingsplannen in te voeren zonder dat die schuldenlast duurzaam wordt. We kunnen bijvoorbeeld een oplossing voorstellen voor mensen die te kampen hebben een tijdelijk probleem. Door het werk dat wij opstarten, koesteren wij de hoop dat de toestand niet zal verslechteren door met hen een budget uit te werken en pistes uit te stippelen om hun toestand weer op de sporen te krijgen.

Los van die actievrijheden, zijn er voor de bemiddelaar nog andere voordelen die rechtstreeks betrekking hebben op de debiteur en de schuldeiser: de mogelijkheid van een handelaar om te genieten van bemiddeling, de kosteloosheid van deze procedure wanneer ze wordt gevoerd binnen een OCMW of een vzw, de mogelijkheid voor de mensen om hun vermogen zelf te beheren en te kunnen beslissen over hun budget en hun toestand, om in alle vrijheid een einde te stellen aan de bemiddeling, maar ook de mogelijkheid voor de schuldeiser om de hele uitstaande schuld in te vorderen.

In het kader van een procedure van collectieve schuldenregeling, is alles glashelder voorzien in de wet. Iedere betrokkene wordt, van bij de aanvang van de procedure, geacht te weten waaraan hij zich moet houden.

Maar ook deze goed omkaderde procedure is niet gespeend van problemen: de noodzaak om mooi binnen dat wettelijke kader te opereren, het verlies aan vrijheid en creativiteit bij het opstellen van de aanzuiveringsplannen, erelonen van de procedure waarmee rekening moet worden gehouden bij het opstellen van het budget, het feit dat de aanvrager het beheer over zijn vermogen verliest en dat hij voor elke buitengewone aankoop een aanvraag moet doen, enz.

Ze heeft echter aanzienlijke voordelen voor de bemiddelaar die een terugbetalingsplan moet opstellen: opschorting van de interesten waardoor we het gevorderde bedrag concreet kunnen berekenen, zonder dat het kan evolueren in de tijd; de tijd die ons wordt gegund om de situatie te analyseren en het budget vast te stellen (6 maanden tot 1 jaar); opschorting van inbeslagnames en overdrachten; medewerking tussen schuldeisers; in geval van moeilijkheden of weigering van een van de partijen met betrekking tot ons voorstel, zal de rechtbank beslissen en hebben wij dus de garantie dat de procedure op de ene of andere manier kan slagen; bindende macht aan de hand waarvan het mogelijk is toestanden te doen evolueren (begeleidingsmaatregelen).

Aangezien beslagleggingen/overdrachten niet langer mogelijk zijn, kunnen kleine schuldeisers daarin de hoop zien dat zij hun vorderingen zullen terugkrijgen. De begunstigden van hun kant mogen hopen hun toestand na afloop van 7 jaar zal verbeteren.

Theoretisch gezien kunnen we aan de mensen gemakkelijk uitleggen welke de voor- en nadelen van elk van deze bemiddelingen zijn en is het aan hen om te zien welke procedure ze wensen.

In de praktijk liggen de zaken enigszins anders. Er zullen verschillende parameters moeten worden geanalyseerd om te weten welke van deze twee mogelijkheden het meest geschikt is volgens het concrete dossier.

Naast de wettelijke voorwaarden die een persoon toegang geven tot de procedure van collectieve schuldenregeling, vinden wij het essentieel de situatie te analyseren om te weten

welke de beste oplossing is en om de procedure van schuldenregeling collectieve toe te lichten.

Voor de persoon in schuldbemiddeling kan een procedure van collectieve schuldenregeling snel een calvarie worden en hem of haar ertoe aanzetten de procedure te stoppen.

Omdat we ons rekenschap geven van die obstakels en van wat de procedure inhoudt, hebben we informatiebijeenkomsten georganiseerd over de collectieve schuldenregeling voor schuldbemiddelaars bij het OCMW en de gebruikers ervan. Elke beroepsbeoefenaar die een dossier wil doorverwijzen naar een procedure van collectieve schuldenregeling kan een beroep doen op onze dienst om samen met hen te analyseren of dit inderdaad de meest geschikte oplossing is, enerzijds, en om die procedure op een concrete manier toe te lichten aan wie er gebruik wil van maken, anderzijds. Dankzij die bijeenkomsten kan de bemiddelaar die verantwoordelijk is voor het dossier de zaak van op afstand bekijken en bepalen of het opportuun is om een procedure van collectieve schuldenregeling op te starten. Het kan ook helpen bij het pinpointen van bepaalde elementen die doorslaggevend kunnen zijn voor het verdere verloop van de procedure. Tijdens die uitwisselingsmomenten kunnen we ook bepalen of er dingen moeten worden uitgediept, of er vooraf andere dingen moeten gebeuren, of de mensen zelf bereid zijn om een procedure van collectieve schuldenregeling in te leiden.

Op dergelijke vergaderingen gebeurt het niet zelden dat de maatschappelijk werkers nieuwe elementen in de situatie ontdekken. De tussenkomst van een externe persoon en een andere invalshoek kunnen nieuwe en essentiële informatie opleveren voor het vervolg van de procedure. Ook worden verduidelijkingen over het budget en de toekomstperspectieven besproken. We proberen ook trajecten uit te stippelen om mensen te helpen hun situatie te verbeteren en zo de opstart van de procedure te vergemakkelijken (doorverwijzing naar alfabetiseringsdienst bv., contact met een advocaat of een jurist, kennisname van een nalatenschap waarvoor mensen zich niet hebben aangemeld bij de notaris, erfenis die zagezegd verlieslatend was enz.).

Wij proberen hen zo goed mogelijk voor te bereiden op de inspanningen die zij tijdens de procedure zullen moeten leveren.

Het gebeurt ook dat mensen geen verzoekschrift meer willen indienen in het licht van de informatie die hen wordt verstrekt: soms door de vrees dat hun werkgever op de hoogte wordt gesteld van hun financiële problemen, de angst om niet langer over hun loon te kunnen beschikken enz.

Door rekening te houden met alle aspecten van de procedure, kunnen mensen de keuze maken die hen op dat moment past. Niet iedereen is bereid het beheer over zijn vermogen af te staan, zijn inkomen op de rekening van de bemiddelaar te laten storten enz. Het vergt voorbereiding en uitleg over hoe de toestand zou zijn met of zonder de procedure....

Het is ook een gelegenheid om hen bewust te maken van de opdrachten en verplichtingen van elke partij (wat te doen als de communicatie met de bemiddelaar moeilijk is, de verplichting om een jaarlijks verslag op te maken in hoofde van de bemiddelaar, de verplichting van de schuldeisers om rechtstreeks via de bemiddelaar te gaan enz.).

Het bestaan van deze 2 procedures geeft mensen de mogelijkheid om een keuze te maken op basis van hun eigen situatie, hun vaardigheden en hun wilskracht.

Elke procedure heeft zijn voor- en nadelen, maar ze hebben altijd hun bestaansreden. Op voorwaarde dat de tijd wordt genomen om te analyseren of het opportuun is om de ene of de andere procedure op te zetten in het licht van de realiteit en van de bereidheid van de mensen om zich ervoor in te zetten.

In het algemeen zijn wij binnen onze dienst van mening dat de minnelijke schuldenregeling mogelijk is indien het beschikbare deel dat is voorzien voor schuldeisers ons in staat stelt hen binnen de 5 jaar terug te betalen, uiteraard rekening houdend met mogelijke verbeteringen in de toestand van de debiteur. Als die periode niet zou volstaan en op basis van de individuele toestand, dreigt de minnelijke schuldenregeling ingewikkelder te worden en moet er eventueel een CSR worden overwogen.

Dit zal worden overwogen wanneer de bemiddeling vastloopt, er overdrachten of inbeslagnames plaatsvinden, er te veel schuldeisers zijn en het erop lijkt dat deze oplossing meer voordelen heeft dan de minnelijke schuldenregeling.

Bij elke toestand worden de voor- en nadelen in de balans gelegd om te bepalen welke soort bemiddeling het best bij de betrokken persoon past.

Het gebeurt niet zelden dat we toestanden tegenkomen waarbij de twee types bemiddelingen van kracht zijn: een minnelijke schuldenregeling en een procedure van collectieve schuldenregeling parallel ermee.

Onmogelijk denkt u? En toch ...

Deze minnelijke schuldenregeling is niet de regeling die in het Wetboek van Economisch Recht wordt beschreven, omdat het in de praktijk meestal niet om een kredietovereenkomst gaat.

Voor iemand die op de zwarte lijst staat bij de NBN, is het haast onmogelijk om tijdens de procedure van collectieve schuldenregeling een nieuw krediet op te nemen. En als er al een is, zou het zijn via een sociaal krediet waarbij de risico's werden afgewogen en waarvoor de toestemming van de rechtbank moest worden verleend.

Het gebeurt dus dat mensen, ondanks de CSR-procedure, zich tot hun OCMW moeten wenden om een minnelijke schuldenregeling aan te vragen voor nieuwe schulden.

In het algemeen gaat het om de invoering van gespreide betalingen voor lopende uitgaven, ziekenhuisfacturen, periodieke uitgaven waarvoor nog geen provisie kon worden aangelegd of onverwachte uitgaven zoals regularisaties, sterfgevallen, verandering van auto enz.

Hoe komt het dat een gespreide betaling moet worden overwogen, terwijl de CSR verbiedt om nieuwe schulden te maken (lees: dus wanneer het budget in evenwicht en onder controle is)?

Er kunnen om verschillende redenen nieuwe schulden ontstaan:

- Een beperkt of onevenwichtig budget: ondanks het feit dat de persoon in schuldbemiddeling alle middelen krijgt om de lasten te kunnen betalen, is een evenwichtig budget niet haalbaar. Naargelang van de toestand van de mensen, hun leeftijd, kan een

standaard aanzuiveringsplan of een algehele kwijtschelding van schulden worden overwogen. Hierdoor kan het passief worden aangepakt. Anderzijds is de toestand van het budget van dien aard dat nieuwe schulden onvermijdelijk zijn. Soms moeten er keuzes worden gemaakt door de persoon of de maatschappelijk werker die instaat voor het beheer van de factuurbetalingen.

Het is duidelijk dat we geconfronteerd worden met situaties van armoede die verband houden met het probleem van overmatige schuldenlast. We merken dat de toestanden van overmatige schuldenlast toenemen en verergeren. Mensen hebben onvoldoende middelen om te voorzien in vitale behoeften zoals voedsel, huur, verwarming, elektriciteit, gezondheidszorg, waarvan de kosten zijn gestegen. Zelfs mét een baan zijn de inkomsten soms ontoereikend om die lasten te dekken.

Die mensen worden vaak naar een CSR verwezen omdat de minnelijke schuldenregeling voor hen geen oplossing biedt. Utopie, omdat de procedure hen niet meer oplossingen zal aanreiken om hun situatie te verbeteren.

Wat kunnen we doen en voorstellen aan mensen in armoede? De bemiddelaar wordt in toenemende mate geconfronteerd met het probleem van het handhaven van een precair budgetevenwicht, het afbetalen van schulden, terwijl de mensen toch de kans moeten krijgen om een menswaardig leven te leiden.

Deze preciaire toestanden kunnen leiden tot de verwerping van de procedure omdat er geen oplossing kan worden gevonden. Mensen glijden opnieuw af naar de stress van de bedreigingen van gerechtsdeurwaarders, rappels enz. zonder dat ze een oplossing hebben om hun situatie te verbeteren.

- Een slecht beheer van het budget van de begunstigde: een budgetbeheer door een OCMW is niet systematisch. Het kan dus gebeuren dat mensen zelf proberen om de hen beschikbaar gestelde middelen te beheren. Na een paar maanden is het duidelijk dat het niet werkt en dat ze niet in staat zijn om het nodige geld opzij te zetten om hun periodieke uitgaven te dekken. Deze paar maanden kunnen leiden tot een onevenwicht in het budget, waardoor het onmogelijk zal worden om bepaalde uitgaven te betalen.

Veel begunstigden van een bemiddeling zijn niet in staat om een budget te beheren. Voor sommigen betekent het begrip budget niets, er is nooit aan gewerkt. Die beginselen zijn dus complex voor hen (er zijn bijvoorbeeld mensen die niet begrijpen dat een jaarlijkse factuur moet worden gedeeld door 12).

Kunnen we het de begunstigden van een CSR kwalijk nemen dat ze niet goed beseffen wat een budget inhoudt, dat ze geen middelen hebben, dat ze niet gewoon zijn om daarmee om te gaan? Moeten we er systematisch van uitgaan dat die mensen een fout hebben gemaakt en dat hun collectieve schuldenregeling dus moet worden herroepen?

Dit wanbeheer kan te maken hebben met een tegenvaller die wijst op problemen met het beheer, waardoor het nodig is om de noties van het budget door te spreken met de persoon in schuldbemiddeling, om hem of haar te leren te anticiperen op uitgaven.

Bovendien heeft de schuldeiser er niet altijd voordeel bij om een herroeping aan te vragen. Op basis van het dossier, van het terugbetalingsplan en het vermogen van de schuldeiser

om zijn vordering buiten procedure te recupereren, kan duidelijk worden gemaakt dat de schuldeiser er alle belang bij heeft om het dossier in CSR te houden. Net zoals de schuldeisers van nieuwe schulden, die daarin een motivatie van de debiteur zien om ze terug te betalen teneinde een herroeping te vermijden, maar ook het voordeel dat ze, in geval van een herroeping, niet in de massa van de schuldeisers zullen terechtkomen.

- Het budget werd door de schuldbemiddelaar slecht geëvalueerd.

Het opstellen van een helder en welomschreven budget vormt de hoeksteen van de bemiddeling. De schuldbemiddelaar moet de nodige tijd nemen om een inzicht te krijgen in de consumptiegewoonten van de persoon in schuldbemiddeling.

We weten allemaal hoe zwaar en delicaat die opdracht is: eenieders waarden aftoetsen aan ieders doelstellingen om de procedure te doen slagen. Het is een opdracht die vaak moet worden bijgestuurd, rekening houdend met hoe de toestand van de verzoeker tijdens de duur van de procedure evolueert.

De bemiddelaar moet zich in de toestand van de personen in schuldbemiddeling kunnen inleven om hun noden te evalueren. En de persoon in schuldbemiddeling van zijn kant moet inzien dat hij inspanningen moet doen op het vlak van zijn consumptiegewoonten om de procedure te voltooien nadat hij in de grootst mogelijke mate zijn schuldeisers heeft vergoed.

Daarom zal men zich moeten afvragen waarom het budget slecht is geëvalueerd: werd het door de bemiddelaar te krap berekend of heeft de persoon in schuldbemiddeling niet de juiste keuzes gemaakt?

- Onvoorziene gebeurtenissen met een aanzienlijke impact op het budget: scheiding, inkomensverlies, ziekenhuisopname, grote regularisatie, nieuwe belastingen, begrafeniskosten enz.

Bij het opstellen van een budget proberen wij zo veel mogelijk een post in te lassen voor onvoorziene uitgaven. Die post hangt af van de financiële draagkracht van de betrokkene. Het is niet ondenkbaar dat de schuldbemiddelaar het lastig heeft om voldoende spaargeld aan de kant te zetten om aan grote onvoorziene uitgaven het hoofd te bieden. In dat geval kunnen uitzonderlijke facturen het voorwerp uitmaken van een aanvraag tot spreiding, zonder dat deze toestand de schuld is van de persoon in schuldbemiddeling.

- Er kunnen nieuwe schulden worden gemaakt, omdat mensen hun beschikbaar geld besteden aan vrijetijd, aan overbodige aankopen enz.

Die laatste reden kan vaker bij de persoon in schuldbemiddeling liggen en kan, op basis van de historiek van het dossier en van de wil van de betrokkene om zich voor de procedure in te zetten, leiden tot een herroeping van de procedure.

Moet men die mensen, ondanks de creatie van nieuwe schulden, in een CSR houden?

Wanneer het door de bemiddelaar voorgestelde aanzuiveringsplan voorziet in een volledige terugbetaling van de schulden, is het in het belang van beide partijen om de collectieve schuldenregeling te handhaven: garantie voor alle schuldeisers dat ze hun schuldvordering

kunnen innen, garantie voor de debiteur om te genieten van de voordelen van de collectieve schuldenregeling (opschorting van rente, geen beslaglegging/overdracht enz.).

De legitimiteit om de betrokkenen in bemiddeling te houden zal wellicht sterker in vraag worden gesteld wanneer er nog geen aanzuiveringsplan is of wanneer het plan een minimale terugbetaling voorziet.

Het lijkt mij dan ook belangrijk dat de bemiddelaar enerzijds bekijkt welke de redenen zijn voor deze nieuwe schuld (al dan niet toe te schrijven aan de persoon in schuldbemiddeling) en anderzijds welke impact die nieuwe schulden zullen hebben op de schuldeisers binnen de procedure van CSR. Het kan inderdaad dat de (oude en nieuwe) schuldeisers een grotere kans hebben om hun vordering te innen wanneer de procedure wordt gehandhaafd, dan wanneer ze wordt beëindigd.

Ook de rechtbankpraktijken zullen mee bepalen welke richting de bemiddelaar inslaat.

De hele procedure kan ook omslaan wanneer een nieuwe schuldeiser een beslag of overdracht lanceert, waardoor het terugbetaalvermogen wordt gefnuikt.

We moeten ons dan ook afvragen wat er gebeurt met de historische schuldeisers die niet langer zullen kunnen rekenen op een totale terugbetaling van hun schuld, terwijl de nieuwe schulden volledig moeten worden terugbetaald. Dan gaat de gelijkheid tussen de schuldeisers teloor...

Welk terugbetalingsplan moet men invoeren voor die nieuwe schulden?

Mijns inziens moet de bemiddelaar zo snel mogelijk op de hoogte worden gebracht van het ontstaan van nieuwe schulden, hetzij door de maatschappelijk werker die instaat voor het beheer, hetzij door de persoon in schuldbemiddeling zelf. Het is inderdaad absoluut noodzakelijk dat de bemiddelaar snel een inzicht krijgt in de ontstaansreden van de nieuwe schuld en op die manier de situatie kan rechtzetten (bijvoorbeeld als het door de gerechtelijke bemiddelaar beschikbaar gestelde bedrag te krap is).

Ook hier zal de vertrouwensrelatie belangrijk zijn.

De grootste moeilijkheid is voor de maatschappelijk werker die instaat voor het beheer en die nieuwe terugbetalingsplannen zal moeten opstellen. Hij zal het bedrag dat ter beschikking wordt gesteld van de persoon in bemiddeling naar beneden moeten bijstellen, terwijl precies dat bedrag aan de grondslag ligt van het nieuwe probleem. Deze bemiddeling binnen de bestaande bemiddeling kan dus grote problemen opleveren bij precaire financiële toestanden.

Ook hier zal de vraag rijzen naar de legitimiteit van een handhaving van de procedure van collectieve schuldenregeling.

Welke pistes kunnen we in dat geval voor ogen houden?

- De invoering van een begeleiding, of zelfs een budgetbeheer met een educatieve ondertoon: we moeten de personen ertoe brengen dat ze nadenken over hun uitgaven, dat ze vooruitlopen op toekomstige uitgaven. Dat educatieve werk roept veel vragen op. De budgettabel is een zeer goede tool voor ons, schuldbemiddelaars, maar is dat ook zo voor particulieren?

We zien vaak dat die tabellen, die rubrieken enz. voor hen niets voorstellen. Bij de aanvang van elke maand wachten ze op hun leefgeld, en dan maar hopen dat ze het einde van de maand halen.

Welk educatief traject kan men dan opstarten, en hoe?

Dankzij occasionele hulp van de OCMW kunnen de mensen genieten van bepaalde vrijetijdsactiviteiten, bepaalde pakketten of worden bepaalde facturen ten laste genomen. Volstaat dat om een precair budgetevenwicht te herstellen?

- De verwerping vragen van de procedure van collectieve schuldenregeling om hen de kans te bieden een nieuw verzoekschrift in CSR met nieuwe schulden aan te vragen. Maar bestaat dan niet het risico dan men terechtkomt in een procedure waar nooit een einde aan komt? Is dat de juiste boodschap die we moeten uitdragen inzake de procedure van collectieve schuldenregeling?

Persoonlijk heb ik geen kant-en-klare oplossing noch de pretentie het antwoord op die vragen te kennen.

Maar ik ben er wel oprecht van overtuigd dat een nieuwe schuldenlast in alle objectiviteit moet worden onderzocht, maar vanuit het streven om te peilen naar de redenen ervan. Want het zal belangrijk zijn dat ze voor de rechter kan worden geduid.

De eindbeslissing om de mensen al dan niet in een CSR te houden, ligt dan bij de rechtbank.

IS CSR DE ENIGE OPLOSSING OM OVERMATIGE SCHULDENLAST AAN TE PAKKEN? MENING VAN SCHULDEISERS

*Martine VAN OUDENHOVE
Head of Recovery & Legal, S.A. Fiducure N.V.*

[Powerpoint presentatie](#)

FIDUCRE: DE BEMIDDELENDE ROL VAN DE SCHULDEISER

België beschikt over een uitgebreid arsenaal aan regelgeving ter bescherming van de consument.

Toch dient men vast te stellen dat overmatige schuldenlast sterk is toegenomen en dat ook banken en kredietinstellingen te kampen hebben met vele onbetaalde schuldvorderingen.

Fiducure beheert op vandaag meer dan 215.000 onbetaalde financiële schuldvorderingen voor eigen rekening (niet tijdig ingeloste leningen, debetsaldi rekeningen, kredietopeningen, hypothecaire schuldvorderingen enz.) en dit zowel op fysieke personen als op rechtspersonen.

In ongeveer 40.000 dossiers bevindt de schuldenaar zich in een toestand van collectieve schuldenregeling.

Gemiddeld wordt binnen die procedure slechts één derde van de totale schuldvordering gerecupereerd.

Zowel de mogelijkheden als de beperkingen van de collectieve schuldenregelingen worden door Fiducure dagdagelijks ondervonden.

1. mogelijkheden en beperkingen van de procedure collectieve schuldenregeling

Wat vooreerst opvalt is de nood aan structuur als de schuldenlast overmatig is.

Ook al is de wil er om de schulden af te lossen, ontbreekt het vaak aan inzicht en energie om de schuldenberg te ordenen en de diverse schuldeisers te woord te staan.

Het officiële karakter van de procedure biedt in dergelijke gevallen een houvast voor zowel schuldenaar als schuldeiser.

Het juridische kader is dus een voordeel.

Daar waar de wil om aan zijn verplichtingen te voldoen duidelijk niet aanwezig is, wordt de procedure door de schuldenaar echter ook vaak aangewend als dreigement of vluchtroute.

Het is jammer te moeten vaststellen dat er naar toelaatbaarheid slechts een zeer marginale toetsing van de rechtbank is.

Niet zelden wordt Fiducree geconfronteerd met een beschikking van toelaatbaarheid voor een persoon die overduidelijk zijn eigen insolventie tracht te organiseren.

Een volgende vaststelling is de enorme verscheidenheid in de aanpak van de schuldbemiddelaars en dienvolgens ook in de voorgestelde plannen.

Daar waar sommige schuldbemiddelaars van alle partijen een inspanning vragen, kijken vele andere schuldbemiddelaars enkel in de richting van de schuldeisers.

Aangezien de redenering achter de voorgestelde plannen bovendien onbreekt is het uiteraard ook veel moeilijker om een consensus te bekomen vanwege de schuldeisers.

Voor Fiducree geldt dit des te meer aangezien zij vaak eigenaar is van verschillende vorderingen op éénzelfde debiteur.

Tot slot vormt ook de maximum duurtijd voor de plannen een enorme beperking.

Deze procedure beoogt een regeling voor een structurele schuldenlast en net dan zou de tijdsbeperking niet mogen spelen.

Indien terugbetaling mogelijk zou zijn over een langere periode dan zou ook totale kwijtschelding van de schuld minder vaak uitgesproken worden.

Iemand als definitief onvermogen beschouwen zou een uitzondering (hoge leeftijd, invaliditeit) moeten zijn en geen gevolg van de strakke tijdsperiodes.

Gelet op bovenstaande beperkingen en zeker in geval van tijdelijke financiële problemen moedigt Fiducree dus zeker alternatieven aan.

2. De bemiddelende rol die Fiducree zelf speelt

In tegenstelling tot wat vaak wordt voorgehouden als het over incassobedrijven gaat, primeren bij Fiducree dialoog, onderhandeling en professionele invorderingspraktijken.

De bemiddelende rol die Fiducree als schuldeiser daarbij zelf speelt mag niet onderschat worden.

De meeste schuldvorderingen hebben vóór verkoop aan Fiducree reeds een invorderingstraject gevolgd bij de oorspronkelijke kredietverlener.

Dit invorderingstraject kan variëren van het versturen van een aantal rappelbrieven en ingebrekestellingen tot een volledige uitwinning via gerechtelijke weg.

Vaak speelt de tijdsdruk hierbij een zeer negatieve rol.

Banken en/of partijen aan wie de zaken voor beheer worden toevertrouwd willen snel resultaten zien en laten geen enkele mogelijkheid aan debiteur om tot een realistische oplossing te komen.

Het is evident dat het gros van de dossiers die ná deze trajecten bij Fiducure terecht komen, per definitie dossiers betreffen van personen die zich in een daadwerkelijke problematische financiële situatie bevinden ook al is die tijdelijk van aard.

Het uitwerken van een realistische oplossing voor de schuldenaar is dan ook een absolute prioriteit.

In tegenstelling tot andere spelers op de markt heeft een incassobedrijf dat vorderingen koopt én ze zelf beheert wél de nodige tijd om tot resultaten te komen.

Dossierbeheerders worden opgeleid om op een professionele en menselijke wijze betaalplannen te onderhandelen.

Flexibiliteit in de plannen en de duurtijd hiervan zijn in vele gevallen afdoende middelen om de schuldenlast op een efficiënte manier af te bouwen.

Bovendien worden ook op eerste verzoek en steeds kosteloos bewijsstukken overgemaakt.

Deze constructieve aanpak zonder extra (tijds)druk te leggen wordt gewaardeerd en geeft de schuldenaar bovendien ook hoop op een schuldevrije toekomst.

Ook als betaalplannen niet onmiddellijk mogelijk zijn, hebben noch de consument noch Fiducure baat bij een snelle opstart van een gerechtelijke procedure.

Niet zelden worden dossiers in “wachtstand” geplaatst, soms voor verschillende jaren. Na dit tijdsverloop wordt de schuldenlast en de situatie van de debiteur opnieuw geëvalueerd.

In het kader van haar activiteiten heeft Fiducure dagelijks contact met allerlei instanties en personen die bemiddelen voor de schuldenaar(OCMW's, advocaten, enz.)

Het is evident dat elke bemiddelingspoging in welk kader dan ook alleen maar toegejuicht kan worden.

Een correcte inschatting van de financiële situatie en wederzijdse inspanningen zijn ook hier een goede voedingsbodem voor een constructieve oplossing.

IS CSR DE ENIGE OPLOSSING OM OVERMATIGE SCHULDENLAST AAN TE PAKKEN? MENING VAN SCHULDEISERS

*Géraldine SMEYERS
Adjunct-verantwoordelijke, Dienst
administratieve contacten met patiënten,
Cliniques Universitaires Saint-Luc (CUSL)*

[Powerpoint presentatie](#)

1. Enkele cijfers

Momenteel tellen de CUSL 1.500 patiënten in CSR. Dat betekent 0,6% van onze patiënten op jaarbasis.

De gemiddelde uitstaande schuld in CSR bedraagt 450€. Om dat cijfer in de juiste context te plaatsen, moet gezegd dat een patiëntfactuur gemiddeld 80€ bedraagt. Een patiënt in CSR heeft dus gemiddeld 5 of 6 facturen openstaan (in de veronderstelling natuurlijk dat ze in orde zijn met de ziekenkas).

2. Onze procedure inzake financieel beheer

De patiënten die zijn toegelaten tot een RCD worden intern beheerd door de Dienst administratief contact met de patiënt (COPA in het Frans) voor de financiële preventie, en door de externe invorderingsdienst (Modero) voor het versturen van de aangifte van schuldvordering, voor het afsluiten van de CSR en voor het courante beheer van die dossiers.

a. Financiële preventie

Wanneer de dienst COPA verneemt dat een patiënt in CSR is, wordt er een financiële preventiebrief verstuurd naar de patiënt en naar de bemiddelaar van de patiënt. Daarin staat te lezen dat de patiënt, vóór elk bezoek aan de CUSL, zich moet aanmelden bij het loket van de dienst COPA. De dienst COPA codeert de patiënt immers in de opnamesoftware (een software die gemeenschappelijk is voor alle balies voor raadplegingen en ziekenhuisopname). Als de patiënt zich bijvoorbeeld onmiddellijk bij de raadpleging aanmeldt, wordt hij verwezen naar de dienst COPA. Er dienen zich vier mogelijkheden aan:

- als er geen nieuwe factuur openstaat (buiten de bestaande schuldvordering dus), wordt de patiënt doorgelaten zonder voorschot;
- als er een of meerdere nieuwe factuur(uren) openstaan, wordt aan de patiënt gevraagd een voorschot te betalen naargelang van de geplande visite of een requisitorium van het OCMW;

- als de patiënt het voorschot niet kan betalen en er een lager voorschot moet worden gevraagd, wordt dat vermeld in het patiëntdossier.

Deze financiële preventie is louter van administratieve aard. Als de patiënt geen voorschot kan betalen of geen requisitorium van het OCMW heeft, zal uiteindelijk alleen de arts beslissen of hij de patiënt al dan niet ziet.

In geval van terugtrekking van de patiënt of herroeping van de CSR, stuurt de dienst COPA een brief naar de patiënt met het verzoek het saldo te betalen en om hem mee te delen dat hem bij een eventueel volgend bezoek aan de CUSL een voorschot zal worden gevraagd. Deze brief wordt ook naar de bemiddelaar gestuurd in geval van herroeping van de CSR. Dit preventieve beheer duurt in theorie 5 jaar, maar kan van geval tot geval worden stopgezet.

b. Courant beheer van de nieuwe facturen

De nieuwe facturen worden zowel naar de patiënt als naar Modero gestuurd. Modero neemt dan contact op met de bemiddelaar om hem op de hoogte te brengen van de nieuwe schuld en van de eventuele onbetaalde vervallen facturen. De bemiddelaar kan twee dingen doen: de informatie verwerken en meenemen in het schuldenbeheer, of de verantwoordelijkheid voor het beheer van zijn schuld bij de patiënt leggen. De procedure loopt dan verder bij Modero door het versturen van twee kosteloze herinneringen, gevolgd door een aanmaning. De patiënt kan ook een gespreide betaling vragen, maar die aanvragen worden geval per geval bekeken.

3. Het werk van de sociale dienst van de CUSL

- a. Op basis van welke criteria wordt een dossier georiënteerd naar CSR of naar een niet-gerechtigde schuldbemiddeling?

De sociale dienst van de CUSL (SeSo in het Frans) oriënteert doorgaans naar de diensten voor schuldbemiddeling om na te gaan of een minnelijke procedure mogelijk is. Ook wanneer de SeSo denkt dat het veeleer op een CSR gaat, zal de dienst de patiënt bij voorkeur eerst naar die diensten verwijzen, waar de patiënt terecht kan voor advies en voor een gespecialiseerde begeleiding met het oog op het opstellen van een verzoekschrift. Het gebeurt uiterst zelden dat het verzoekschrift wordt gemaakt vanuit de CUSL. De SeSo blijft hoe dan ook beschikbaar om als schakel te fungeren tussen de patiënt en de bemiddelingsdienst.

Vaak ontmoet de SeSo patiënten die al in bemiddeling zijn (vaker in schuldbemiddeling dan in CSR). De SeSo heeft contact/werkt samen met die diensten: wanneer het budget moet worden aangepast ingevolge gezondheidszorgen die een aanpassing ervan vergen, of wanneer er steunaanvragen moeten gebeuren bij het OCMW om de ontoereikende middelen aan te vullen om het hoofd te bieden aan kosten die inherent zijn aan een medische omkadering.

Wat de oriëntatiecriteria betreft, neemt de SeSo het volgende in overweging: de inkomsten versus de uitgaven, het aantal schuldeisers, het bedrag van de schulden, de duur ervan alsook de maatschappelijke toestand van de patiënt in zijn geheel. Op basis van de vergaarde elementen, verwijst de SeSo naar een schuldbemiddelingsdienst die zal analyseren welke soort bemiddeling het meest opportuun is.

b. Welke visie op CSR en schuldbemiddeling?

De maatschappelijke assistenten van de SeSo hebben een positieve kijk op dit soort procedure. Dankzij dit soort procedure kan men terugkeren naar een gezonde toestand en beschikt men op een moeilijk levensmoment over een neutrale derde partij.

Door die tussenkomst kan de betrokken persoon leren hoe hij het financiële beheer beter kan

IS CSR DE ENIGE OPLOSSING OM OVERMATIGE SCHULDENLAST AAN TE PAKKEN? MENING VAN SCHULDEISERS

Pascal VERMEIREN
Gewestelijk directeur, adviseur-generaal
inning en invordering Brussel 2

[Powerpoint presentatie](#)

Goeiemiddag dames, Goeiemiddag heren,

Het thema van deze 2de sessie is 'De CSR: enige oplossing voor de aanpak van de overmatige schuldenlast'.

Hierop wil ik nee antwoorden voor mijn werkgever. Bij de FOD Financiën kennen we immers het 'Onbeperkt uitstel van de invordering' (OUI). Dit is zeker een alternatief voor de CSR en ik wil ze u hier kort voorstellen.

Voor de volledigheid geef ik u in deze slides de juridische ontstaansgeschiedenis van deze procedure en de courante vindplaats van de teksten.

Wie kan deze procedure aanvragen? Alleen natuurlijke personen!

Voor welke schulden kunnen zij dat aanvragen? Voor personenbelasting, belasting niet-inwoners en BTW. Voor deze laatste schuld mag men echter geen BTW belastingplichtige meer zijn. Uiteraard kan men de aanvraag doen voor alle bestanddelen van deze belastingen: hoofdsom, intresten, kosten, boeten en verhogingen.

Aan welke voorwaarden moet deze natuurlijke persoon voldoen om een OUI te krijgen?

De verzoeker is niet in staat om zijn schulden op een duurzame wijze terug te betalen en heeft zijn onvermogen niet kennelijk zelf bewerkstelligd.

Hij heeft gedurende een periode van 5 jaar geen eerdere OUI verkregen.

De belastingen zijn niet betwist/kunnen niet meer betwist worden.

Belastingen komen niet voort uit fraude.

Er is geen samenloop.

Bij wie vraag je dit aan?

Bij de adviseur-generaal - Gewestelijk directeur Inning en Invordering van het Regionaal Invorderingscentrum (RIC) van de woonplaats van de schuldenaar

Hoe vraag je dit aan?

Per aangetekende brief.

Gemotiveerde aanvraag.

Met bewijskrachtige elementen over de vermogenstoestand van de verzoeker.

Er wordt een ontvangstbewijs uitgereikt met de datum van ontvangst.

Op deze slide vindt u een link terug die u leidt naar een pagina waar u meer uitleg vindt over dit onderwerp en een aanvraagformulier dat u kunt gebruiken.

Wat is het gevolg van deze aanvraag?

De middelen van tenuitvoerlegging worden geschorst tot de dag waarop de beslissing van de gewestelijke directeur definitief wordt of tot de dag na de kennisgeving van de beslissing van de commissie bij beroep.

Bepaalde handelingen kunnen wel nog. U vindt hier voorbeelden.

Dit is de “interne keuken”. Ik beschrijf wat er bij ons gebeurt na een aanvraag. Het doel van dit onderzoek is uiteraard bepalen of iemand al dan niet een OUI krijgt en wat de voorwaarden ervan moeten zijn.

De gewestelijke directeur neemt binnen de 6 maanden een gemotiveerde beslissing. Ze wordt per aangetekende brief verstuurd aan de verzoeker.

Als de beslissing positief is, verbindt de gewestelijke directeur aan de verkrijging één of meer voorwaarden.

Bij het verwezenlijken van deze voorwaarden verkrijgt de aanvrager het onbeperkt uitstel voor de rest.

Wanneer verlies je het voordeel van de OUI?

- Als je onjuiste info hebt verstrekt om ze te verkrijgen.
- Als je de opgelegde voorwaarden niet nakomt.
- Als je je passief onrechtmatig hebt verhoogd of je actief onrechtmatig hebt verminderd.
- Als je je onvermogen zelf hebt bewerkstelligd.

Binnen de maand na ontvangst van de beslissing van de gewestelijke directeur kan je beroep indienen bij de Beroepscommissie OUI.

Het adres staat vermeld op de slide.

De commissie stuurt je een ontvangstbewijs dat de datum van ontvangst vermeldt.
Deze beroepscommissie OUI komt minstens maandelijks samen.

Deze commissie is samengesteld als volgt:

De administrateur-generaal of zijn afgevaardigde/twee tot vier gewestelijke directeurs (maar andere dan degene die de oorspronkelijke beslissing nam) en twee secretarissen.

Deze commissie neemt een beslissing binnen de drie maanden.

Tegen deze beslissing staat geen beroep open.

Hierna toon ik jullie nog een aantal cijfers.

De laatste vijf jaar hebben wij telkens tussen de 2.000 en 3.000 artikels (geen dossiers) waarvoor er een onbeperkt uitstel van de invordering wordt gevraagd.

Net iets minder dan de helft van deze artikels wordt uiteindelijk aanvaard in een OUI.

De opbrengst van deze procedure bedraagt tussen de 550.000 EUR en 675.000 EUR per jaar.

Tussen de 80 en 130 dossiers komen nog voor de commissie.

Ook hier worden nog net iets minder dan de helft van de dossiers toch aanvaard.

Wat zijn de conclusies die wij uit dit alles kunnen trekken?

Slechts weinig mensen hebben alleen maar schulden bij de fiscus.

Als we de OUI bekijken vanuit het puur economisch standpunt (wij vorderen zo'n 110 miljard per jaar in) dan is dit een niemendalletje waar wij veel personeel op zetten.

Bekijken we het echter vanuit het ambtenarenstandpunt (wij helpen mensen met hun problemen) dan zien we toch dat er elk jaar zo'n 7 à 8 honderd mensen/probleemdossiers intern worden opgelost.

De OUI is gratis.

De OUI krijgt evenwel soms het verwijt arbitrair te zijn (ten onrechte).

De procedure van de OUI is veel minder zwaar dan die van de CSR.

DEEL 3

PERSOONSGEGEVENS EN REGISTRATIE

REGISTRATIE VAN CSR : NUT, BEPERKINGEN EN BESCHERMING VAN PERSOONSGEGEVENS³³

Caroline JEANMART
Sociologe en dd. directrice bij het Observatorium voor
Krediet en Schuldenlast

[Powerpoint presentatie](#)

We danken het management van de Centrale voor Kredieten aan Particulieren, van het Centraal bestand van berichten van beslag en van de cel Monitoring van de steundienst van het College van de hoven en rechtbanken van harte voor de informatie die ze hebben doorgegeven en de tijd die ze hebben besteed in het kader van de voorbereiding van deze uiteenzetting.

Deze uiteenzetting wil een beeld schetsen van de registratie van gegevens over collectieve schuldenregeling (CSR) en hiervan een samenvatting geven, meer bepaald in de vorm van een overzichtstabel aan het einde van deze bijdrage.

Vandaag worden gegevens over de CSR-procedure in drie databanken geregistreerd: het gemeenschappelijk informaticasysteem van de arbeidsrechtbanken en -hoven (ARTT), de Centrale voor Kredieten aan Particulieren (CKP) en het Centraal bestand van berichten van beslag, delegatie, overdracht, collectieve schuldenregeling en protest (CBB). Daar komt binnenkort verandering in door de oprichting van een centraal register collectieve schuldenregelingen.

In deze uiteenzetting komen we terug op de doelstellingen die met deze registraties worden nagestreefd. Voorts gaan we in op hun financiering, op hun betrouwbaarheid, op de actoren die er toegang toe hebben, op de werklast die met de registratie gepaard gaat enz. We hebben het daarnaast over de relevantie om in drie verschillende databanken te registreren. We leggen ook het verband met de uiteenzetting van Meester Saerens en gaan in op de koppeling tussen de huidige drie databanken en het toekomstige centraal register collectieve schuldenregelingen.

Het Observatorium zal na het colloquium een artikel publiceren waarin de besprekingen van vandaag worden verwerkt.

1. Het informaticasysteem van de arbeidsrechtbanken en -hoven

Alle arbeidshoven en -rechtbanken beschikken over een gemeenschappelijk informaticasysteem (ARTT).³⁴ Dit is hoofdzakelijk bedoeld om de zaken die ze behandelen, digitaal te beheren. In het systeem worden met name de gegevens van de partijen en van hun raadsman (verzoekers, schuldeisers, schuldenaars, schuldbemiddelaar, borg), de namen van de magistraten die zitting houden, de kamer, de data waarop de verzoekschriften werden ingeschreven en neergelegd³⁵, de verschillende hoorzittingen en de gewezen beslissingen geregistreerd. Daarnaast is er ook een zogenaamde

³³ Deze geschreven bijdrage is geschreven in samenwerking met Auguste Debrouse, een econoom bij het Observatorium voor Krediet en Schuldenlast

³⁴ ARTT staat voor **A**rbeids**R**echtbank **T**ribunal du **T**ravail.

³⁵ Het gaat bijvoorbeeld om toelatingen, regelingen enz.

werkfiche die een aantal details bevat die de follow-up van het dossier en het afhandelen van correspondentie mogelijk maken, zonder dat de fysieke dossiers moeten worden ingekeken.

De stafdienst ICT van de FOD Justitie staat in voor de opslag van de gegevens en voor het onderhoud en de ontwikkeling van het informaticasysteem.

Medewerkers van de arbeidsrechtbank kunnen ARTT enkel voor hun gerechtelijk arrondissement raadplegen.³⁶ Het is voor een griffier of een magistraat dus onmogelijk om zich een beeld te vormen van de geografische mobiliteit van een schuldenaar.

De stafdienst ICT staat in voor het uitlezen van de data en bezorgt die aan de steundienst (cel Monitoring) van het College van de hoven en rechtbanken. Die is verantwoordelijk voor het opstellen van de activiteitenstatistieken en de communicatie ervan.

Hoewel dit systeem niet in de eerste plaats is bedoeld om data te analyseren, worden er minstens eenmaal per jaar statistieken uit afgeleid en jaarlijks gepubliceerd.³⁷

Wat de arbeidsrechtbanken betreft, werden voor het eerst in 2012 via een statistische databank gegevens gepubliceerd. 2015 is het eerste jaar dat er informatie over de activiteiten van alle arbeidsrechtbanken beschikbaar was.³⁸ De statistieken worden berekend aan de hand van de gerechtelijke gegevens die de griffie registreert. De kwaliteit van de gegevens hangt dus af van de registratie door de griffie. Eenmaal de reporting is gebeurd, wordt die aan iedere arbeidsrechtbank ter goedkeuring voorgelegd.

De betrouwbaarheid van de opgestelde statistieken hangt meer bepaald af van "de kwaliteit van registratie, het gebrek aan uniformiteit in het gebruik van het informaticasysteem en van de codes of zelfs de werking van het informaticasysteem."³⁹

De steundienst van het College van de hoven en rechtbanken ziet toe op de verbetering van de kwaliteit en de betrouwbaarheid van de statistieken, zodat die hun activiteit zo getrouw mogelijk weergeven. Een werkgroep die bestaat uit griffiers, hoofdgriffiers, magistraten en medewerkers die in contact komen met het systeem (en die een zo goed mogelijke afspiegeling wil zijn van de verschillende rechtsgebieden) komt minstens eenmaal per jaar bijeen om te werken aan de uniformiteit van codes, registratiemethodes, lijsten met codes enz.

2. Het Centraal bestand van berichten van beslag, delegatie, overdracht, collectieve schuldenregeling en protest (CBB)

Het CBB is een centraal register om de solvabiliteit van een schuldenaar na te gaan. Het register werd in 2011 geïnformatiseerd om een einde te maken aan de onvolledige, verspreide en vaak foutieve gegevens in het oude register (handmatig klasement van de papieren versies van adviezen op de griffie van de beslagrechtbank van ieder gerechtelijk arrondissement).

Het CBB wordt beheerd en gefinancierd door de Nationale Kamer van gerechtsdeurwaarders en niet door de FOD Justitie. De Nationale Kamer van gerechtsdeurwaarders heeft trouwens de middelen voor de ontwikkeling en invoering van het bestand voorgeschoten.

³⁶ De arbeidsrechtbanken hebben toegang tot hun eigen gegevens via geregelde verslagen, via een specifiek platform ('SAS portal') en via een interactieve internettoepassing ('SAS web report Studio').

³⁷ U kunt de gegevens die de steundienst van het College van de hoven en rechtbanken publiceert, raadplegen op de website: <https://www.rechtbanken-tribunaux.be/nl/rechterlijke-orde/beheer-en-ondersteuning/college-van-hoven-en-rechtbanken/statistieken>

³⁸ Vroeger ging het om gedeeltelijke gegevens omdat sommige rechtbanken niet alle gegevens in het systeem invoerden of omdat ze niet bruikbaar waren omdat niet dezelfde codes als in de andere rechtbanken werden gebruikt.

³⁹ College van de hoven en rechtbanken (steundienst), 2018, 'De jaarlijkse statistieken van de hoven en de rechtbanken. Arbeidsrechtbanken. Gegevens 2017', Brussel, p. 7

Het raadplegen van het CBB is betalend⁴⁰ voor een aantal professionals. Dankzij die bijdrage konden in eerste instantie de middelen worden gerecupereerd die aanvankelijk werden geïnvesteerd. Na verloop van tijd werden de raadplegingskosten verlaagd.

Het CBB is momenteel rendabel.⁴¹ Zo bedroegen in 2016 de inkomsten uit de retributies bijna het dubbele van de uitgaven voor het beheer van het CBB. Dit roept vragen op over het bedrag van de retributie, zoals het beheers- en toezichtscomité in zijn jaarverslag 2016 aangeeft: "Zelfs indien de wetgever de Nationale Kamer van gerechtsdeurwaarders zou belasten met het houden van andere bestanden of registers, stelt zich de vraag of de retributie in de gegeven omstandigheden nog wel als louter kostendekkend kan worden beschouwd en derhalve ook of het huidige bedrag ervan nog steeds wenselijk en zelfs gerechtvaardigd is."⁴² De bevoegde minister heeft het beheers- en toezichtscomité van het CBB en de Nationale Kamer van gerechtsdeurwaarders in december 2017 over die mogelijkheid geïnterpelleerd. Op basis van technische en financiële elementen adviseerden deze beide instanties om de bedragen terug te brengen van 2 naar 1 euro. De minister besliste echter anders en verlaagde de bedragen van 2 naar 0,5 euro.⁴³

De financiële inkomsten worden gebruikt voor applicaties, onderhoud en updates. De updates en het onderhoud gebeuren doorgaans eenmaal per kwartaal. Die zijn meestal het gevolg van wetswijzigingen of vragen naar ontwikkelingen van gebruikers van het CBB. Vaak merken de gebruikers echter nauwelijks iets van de veranderingen.

De Nationale Kamer is van plan om een systeem van geautomatiseerde monitoring toe te passen en om bijkomende gegevens in te voeren.

Wat de betrouwbaarheid van de gegevens over de collectieve schuldenregeling betreft, doen er zich ondanks verschillende acties in 2015-2016 twee problemen voor.⁴⁴ Het grootste probleem is dat een aanzienlijk aantal schuldbemiddelaars nog geen toegangscode voor het CBB heeft aangevraagd of die nog niet heeft geactiveerd. Zij kunnen dus niet aan hun wettelijke plicht voldoen. Eind 2016 (laatste beschikbare gegevens) waren slechts 60 % van de bemiddelaars geregistreerd/geactiveerd⁴⁵. Dit betekent dat iets meer dan 700 bemiddelaars hun plichten niet nakomen. Er zijn hiervoor verschillende redenen: sommigen zijn niet op de hoogte van die plicht of zijn niet vertrouwd met de eigenlijke werking van het CBB of staan weigerachtig tegenover het registreren van informatie via digitale weg. We stellen grote verschillen tussen de gerechtelijke arrondissementen vast.⁴⁶ Zo waren op 1 mei 2016 (laatste beschikbare gegevens) alle bemiddelaars van de arbeidsrechtbank van Bergen-Charleroi (afdeling Moeskroen en Binche), van Waals-Brabant (afdeling Waver) en van Luik (afdeling Neufchâteau) geregistreerd/geactiveerd in het CBB. Omgekeerd waren 32 % van de schuldbemiddelaars van de Rechtbank van Brussel (voor de splitsing van BHV) en 30 % van Gent (afdeling Dendermonde) niet geregistreerd/geactiveerd.

⁴⁰ Artikel 1389bis/6 van het Gerechtelijk Wetboek bepaalt dat "teneinde de kosten te dekken die veroorzaakt worden door het houden van het CBB en door de werking van het beheers- en toezichtscomité, geeft de mededeling van gegevens geregistreerd in het CBB aanleiding tot de inning van een retributie." Deze bepaling werd op 4 mei 2016 uitgebreid: het bedrag van de retributie moet ook de kosten dekken voor het houden van elk ander bestand of register dat bij wet door de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders wordt opgericht.

⁴¹ "Net zoals de voorgaande jaren zijn de inkomsten dermate veel hoger dan de uitgaven, dat vragen kunnen gesteld worden omtrent het vastgestelde bedrag van de retributie. Zo bedragen de inkomsten uit de retributie in 2016 bijna het dubbele van de kosten die gemaakt werden voor het beheer van het CBB. Als gevolg hiervan werd de voorbije jaren een structureel overschot opgebouwd dat eind 2016 ongeveer 14,5 miljoen euro bedraagt. Indien bovendien rekening gehouden wordt met een gespreide afschrijving van de investeringen die in het verleden gedaan werden, hetgeen betekent dat een aanzienlijk deel van de eerder gemaakte investeringskosten pas in de komende jaren ten laste zal worden genomen, loopt de reserve zelfs op tot ruim 16 miljoen euro." Bron: Nationale Kamer van gerechtsdeurwaarders, 'Beheers- en toezichtscomité. Jaarverslag 2016', p. 11 en p. 13

⁴² Idem, p.11-12.

⁴³ Op 1 oktober 2018 daalde het bedrag van de retributie dus van 2 euro naar 0,5 euro voor advocaten, gerechtsdeurwaarders en notarissen (ministerieel besluit van 30 augustus 2018, BS 3 september 2018). De retributie is voor schuldbemiddelaars sinds 2014 op 0 euro vastgelegd (ministerieel besluit van 11 maart 2014, BS 27 maart 2014).

⁴⁴ Voor meer informatie over deze acties verwijzen we de lezer naar het jaarverslag van het beheers- en toezichtscomité van het CBB. U kunt dit inkijken op de website:

https://justitie.belgium.be/nl/overheidsdienst_justitie/organisatie/onafhankelijke_diensten_en_commissies/bestand_van_berichten

⁴⁵ Idem, p.14.

⁴⁶ Idem, p.18-19.

Een tweede probleem is het ontbreken van een follow-up bij het invoeren van gegevens: gewoonlijk gaat het om het niet invoeren van het homologeren of opleggen van een aanzuiveringsregeling, van het aflopen van de regeling of van de herroeping ervan. Eind 2016 waren er nog bijna 16.000 beschikkingen van toelaatbaarheid van meer dan 5 jaar waarvoor geen aanzuiveringsregeling was ingevoerd. Bij meer dan 2500 dateerde de beschikking van toelaatbaarheid van meer dan 10 jaar eerder.⁴⁷

Het beheers- en toezichtscomité zette zijn acties in 2017 voort om de statistieken en het invoeren van gegevens in het bestand te verbeteren.

De gegevens in het CBB worden ingevoerd door de griffie (voor wat de toelaatbaarheid betreft) en door de gerechtelijke schuldbemiddelaar. Deze actoren zijn dus verantwoordelijk voor de kwaliteit van de ingevoerde gegevens. Er is echter geen sanctie voorzien voor schuldbemiddelaars die gegevens foutief of helemaal niet invoeren.

Deze problemen met de betrouwbaarheid van de gegevens blijven niet zonder gevolgen, zoals het begeleidingscomité van de CKP heeft benadrukt. De onvolledige registratie heeft directe gevolgen voor de consument. Zolang de informatie ontbreekt, blijft die in de beide bestanden (CKP en CBB) geregistreerd. Niet alleen de registratie voldoet niet aan de wettelijke bepalingen. De consument loopt zelf ook het gevaar dat hem de toegang tot krediet wordt ontzegd of dat hem de toegang tot een kansspelinrichting wordt geweigerd.

Deze databank werd niet ontwikkeld om onderzoek te verrichten of statistieken op te stellen. Toch worden elk jaar statistieken gepubliceerd in het jaarverslag van het beheers- en toezichtscomité en van de Nationale Kamer van gerechtsdeurwaarders.⁴⁸

3. De registratie van CSR-beschikkingen in de Centrale voor Kredieten aan Particulieren

Tussen 1999 en 2011 werden de CSR-beschikkingen rechtstreeks in de Centrale voor Kredieten aan Particulieren geregistreerd. Sinds 2011 zijn de CSR-gegevens in de CKP afkomstig van het CBB.

Om schuldoverlast te voorkomen, moeten kredietgevers vooraleer ze een krediet goedkeuren de CKP raadplegen (onder andere de CSR-gegevens)⁴⁹ om te voldoen aan hun plicht om de kredietwaardigheid van potentiële kredietnemers te beoordelen.

Wat CSR betreft, registreert de CKP meer bepaald de identificatiegegevens van de schuldenaars en de data van de belangrijke stappen in de procedure.

De CKP wordt door de Nationale Bank van België beheerd (NBB). De financiering⁵⁰ is gewaarborgd omdat het registreren en het raadplegen van de gegevens betalend is. Aanvankelijk bepaalden de kredietgevers zelf welke registraties en raadplegingen betalend waren.

In 2017 bedroegen de inkomsten 4.757.399 euro.⁵¹ Het boekjaar werd afgesloten met een winst van 754.212 euro.⁵² In dat geval moet de Nationale Bank in de praktijk dit verschil aan de bijdragebetalers terugbetalen. In het omgekeerde geval moeten die laatste het deficit aanzuiveren. Aanvankelijk betaalde de NBB het overschot via creditnota's aan de bijdragebetalers terug. Er is echter een aantal jaar geleden beslist om dat overschot over te dragen naar het budget van het volgende jaar. Het is de bedoeling om een reserve aan te leggen om het nieuwe IT-systeem van de Centrale gedeeltelijk te

⁴⁷ Idem, p.14.

⁴⁸ U kunt dit verslag inkijken op de website: <https://www.gerechtsdeurwaarders.be/jaarverslag>

⁴⁹ Voor kredieten die vallen binnen de toepassingsfeer van artikel VII.148 van het Wetboek van economisch recht.

⁵⁰ "De [Nationale] Bank [van België] is gemachtigd, aan de personen aan wie de inlichtingen van de Centrale mogen worden verstrekt, de terugbetaling te vragen van de kosten gemaakt voor het inzamelen, het registreren, het beheer, de controle en het ter beschikking stellen van de gegevens van de Centrale." (artikel VII.155 van het Wetboek van economisch recht)

⁵¹ De personeelskosten vertegenwoordigen 26,1 % van deze inkomsten (ofwel 1.242.604 euro) en de IT-kosten 28 % van deze inkomsten (ofwel 1.332.084 euro). De andere exploitatiekosten en de toegang tot het Rijksregister vormen de rest van de kosten die aan de CKP zijn gelinkt, goed voor respectievelijk 1.069.643 euro en 358.856 euro.

⁵² Verslag over de werking van de Centrale voor kredieten aan particulieren - Jaar 2017 (gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad op 4 mei 2018).

financieren en zo het bedrag ten laste van de kredietgevers op het moment van de investering te verlagen.

Net als voor de andere gegevens die in de CKP worden geregistreerd, ziet een begeleidingscomité toe op de registratie van de CSR-beschikkingen. In dit comité zetelen vertegenwoordigers van de kredietgevers, van de consumenten, van de Nationale Bank van België, van de Gegevensbeschermingsautoriteit en van de minister. Dit comité publiceert jaarlijks een werkingsverslag.⁵³

De Centrale voor Kredieten was oorspronkelijk bedoeld als een instrument om schuldoverlast te voorkomen. Hoewel de productie van statistieken niet de hoofdbedoeling is, publiceert de Nationale Bank om tegemoet te komen aan de vragen die ze krijgt, een aantal kerncijfers, maandelijks bijgewerkte statistieken en een statistisch jaarverslag.⁵⁴

4. Welke wisselwerking is er tussen deze databanken?

Het CBB werd in 2011 in gebruik genomen zonder dat rekening werd gehouden met de verplichting voor de griffiers en de schuldbemiddelaars om CSR-gegevens in de CKP te registreren. Drie jaar lang (2011-2014) bestonden de CKP en het CBB naast elkaar en moesten mensen die beroepsmatig bij CSR betrokken waren, gegevens in beide databanken invoeren. In die periode werd een denkoefening gehouden om tot slechts één referentiebestand te komen. Er werd beslist dat het CBB dat referentiebestand zou worden. In de praktijk werden de gegevens van het CKP in het CBB geïmporteerd. Parallel hiermee hebben bepaalde griffies de dossiers van voor 2011 manueel ingevoerd.

De CSR-gegevens die in de CKP worden geregistreerd, zijn sinds 2011 dus afkomstig van het CBB.⁵⁵ De Nationale Kamer van gerechtsdeurwaarders geeft dagelijks in PDF-formaat de lijst met aanpassingen aan het bestand (nieuwe registraties, ontwikkeling enz.) aan de CKP door. Die worden manueel in de CKP ingevoerd. Deze manier van werken doet vragen rijzen op het gebied van databeveiliging en bescherming van persoonsgegevens. Momenteel wordt een project voor automatische datatransmissie van het CBB naar de CKP onderzocht.

Wat het overleg betreft, wijzen we erop dat de CKP vertegenwoordigd is in het beheers- en toezichtscomité van het CBB. Omgekeerd zit er geen vertegenwoordiger van het CBB in het begeleidingscomité van de CKP.

5. Het toekomstige centraal register collectieve schuldenregeling: wat is zijn plaats en welke oplossingen biedt het voor de huidige problemen?

Aan dit stelsel wordt binnenkort een vierde databank toegevoegd, namelijk het centraal register collectieve schuldenregelingen.⁵⁶ Deze geïnformatiseerde gegevensbank voor het beheer, de opvolging en de behandeling van de procedures van collectieve schuldenregeling wordt binnenkort opgericht. Het register verzamelt alle stukken en gegevens betreffende CSR-dossiers. Het wordt ingericht en beheerd door de Ordre des barreaux francophones et germanophones en door de Orde van Vlaamse Balies. De oprichtings- en beheerkosten neemt de FOD Justitie voor haar rekening.

⁵³ Het jaarverslag van het begeleidingscomité van de CKP voor 2017 werd op 4 mei 2018 in het Belgisch Staatsblad gepubliceerd.

⁵⁴ U kunt deze statistieken inkijken op de website: <https://www.nbb.be/nl/kredietcentrales/kredieten-aan-particulieren/statistieken>

⁵⁵ Die overdracht is voorzien in artikel 1390septies, lid 3 van het Gerechtelijk Wetboek: "Wanneer er berichten worden verzonden overeenkomstig artikel 1390quater, zendt het bestand van berichten deze berichten alsook de verbeteringen en wijzigingen uiterlijk vierentwintig uur na de uitspraak van de beschikking van toelaatbaarheid of na de vermelding op het bericht aan de Nationale Bank van België en aan de Kansspelcommissie."

⁵⁶ Artikels 1675/20 tot 1675/27 van het Gerechtelijk Wetboek. Wet van 25 december 2016 tot wijziging van de rechtspositie van de gedetineerden en van het toezicht op de gevangenen en houdende diverse bepalingen inzake justitie (BS 30 december 2016, p. 91963 - inwerkingtreding 09/01/2017).

Dit register zal kunnen geraadpleegd worden door de genoemde magistraten, korpschefs, mandatarissen, griffiers, schuldbemiddelaars, schuldenaars, schuldeisers en zijn beheerders, namelijk de Ordre des barreaux francophones et germanophones en de Orde van Vlaamse Balies.

Het register wordt momenteel ontwikkeld, maar er is geen enkel overleg tussen de beheerders van dit register en de drie andere databanken die in deze uiteenzetting zijn vermeld. Hoewel de dataverwerking verzekerd wordt door de steundienst van het College van de hoven en rechtbanken, heeft dat laatste geen informatie over hoe het naast elkaar bestaan van dit register en het ARTT zal verlopen.

De ervaring uit het verleden heeft echter geleerd dat het naast elkaar bestaan van verschillende registratiesystemen (CBB en CKP) veel financiële en menselijke middelen vergt. Hoewel deze beide instrumenten duidelijk andere doelstellingen nastreven, vragen we ons af of de nuttige gegevens voor de CKP en het CBB niet rechtstreeks uit het centraal register kunnen worden gehaald? Waarom staat deze kwestie niet op de agenda, hoewel de betrokken actoren op de hoogte zijn van de problemen die met het naast elkaar bestaan samenhangen?

Om persoonsgegevens te beschermen, moet er een specifiek wettelijk kader komen voor de uitwisseling van gegevens tussen de verschillende databanken (als iedereen dit wil). Als de huidige stand van zaken gehandhaafd blijft, betekent dit dubbel registratiewerk en een hoge administratieve werklast voor de schuldbemiddelaar. En dit terwijl er al problemen zijn met de betrouwbaarheid van de gegevens die nu ingevoerd worden. Volstaan de argumenten - meer bepaald de toegang tot alle (of bepaalde) dossierstukken, tot de follow-up van de verschillende stappen van de onlineprocedure - om dit betrouwbaarheidsprobleem op te lossen en de schuldbemiddelaars aan te sporen om ervoor te zorgen dat de gegevens actueel en volledig zijn?

De kwestie van de relevantie van de instandhouding van de verschillende databanken moet worden bekeken vanuit de invalshoek van de controle op de ingevoerde gegevens en van het gevaar dat een eventueel falen van die controle inhoudt: hoe kan men een lijn trekken in de beveiligingsniveaus van de verschillende operatoren die toegang tot de databanken hebben? Het gezond verstand zegt dat hoe minder databanken er zijn, des te meer de gegevensbeveiliging verzekerd is.

Naast de kwestie van het naast elkaar bestaan van deze databanken, is er dus ook de kwestie van de bescherming van persoonsgegevens en van het naleven van de algemene verordening gegevensbescherming. Momenteel is het informaticasysteem van de arbeidsrechtbanken en -hoven het meest volledige bestand. Dat is echter alleen toegankelijk voor medewerkers van het betrokken gerechtelijk arrondissement. Het centraal register is bedoeld als een nationaal instrument dat openstaat voor professionele gebruikers en particulieren die heel verschillende doelstellingen nastreven. Er zijn verschillende toegangsniveaus gepland, afhankelijk van het gebruikersprofiel, maar hoe zit het met de veiligheidsgaranties?

De kost van het naast elkaar bestaan is ook erg hoog. In deze uiteenzetting zijn we uitvoerig ingegaan op de budgetten voor de CKP en het CBB (met dien verstande dat vanzelfsprekend niet uitsluitend gegevens over CSR worden geregistreerd). Schieten we in dit specifieke geval - in een context van besparingen en kostenreducties - niet aan het doel voorbij?

Bovendien zijn de drie databanken die we in deze uiteenzetting hebben voorgesteld, niet ontworpen om opzoeken of analyses te verrichten. We stellen geregeld vast dat om die reden de schat aan informatie die ze bevatten, niet kan worden benut. Zoals de uiteenzetting van vanochtend over de doelmatigheid van de CSR-wet heeft aangetoond, kunnen we om die reden geen betrouwbaar antwoord vinden op essentiële kwesties zoals die van personen die hervallen of die minder dan 5 jaar na een herroeping een nieuw verzoek indienen. Zal de oprichting van een nieuw register de hiaten in de bestaande systemen opvullen? Zal het register ook zo worden opgevat dat wetenschappelijk onderzoek mogelijk is?

We sluiten de uiteenzetting met een fundamentele vraag af: wat is het nut en de meerwaarde van al deze databanken voor de schuldenaar in collectieve schuldenregeling en voor de mensen die beroepsmatig bij de procedure betrokken zijn?

	Centrale voor Kredieten aan Particulieren	Centraal bestand van berichten van beslag	ARTT
Wettelijke basis	Artikels VII.148 tot VII.157 van Boek VII van het Wetboek van economisch recht. Koninklijk besluit van 22 april 1999 tot regeling van de registratie van de berichten van collectieve schuldenregeling door de Nationale Bank van België en van hun raadpleging door de personen bedoeld in artikel 19, § 2, van de wet van 5 juli 1998 betreffende de collectieve schuldenregeling en de mogelijkheid van verkoop uit de hand van de in beslag genomen onroerende goederen. Koninklijk besluit van 29 oktober 2001 betreffende het Begeleidingscomité van de Centrale voor kredieten aan particulieren. Koninklijk besluit van 27 maart 2017 tot regeling van de Centrale voor Kredieten aan Particulieren.	Artikels 1389/bis tot 1391 van het Gerechtelijk Wetboek ingevoerd door de wet van 29 mei 2000 houdende oprichting van een centraal bestand van berichten van beslag, delegatie, overdracht en collectieve schuldenregeling, alsook tot wijziging van sommige bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek.	Nvt want intern informaticasysteem.
Datum operationalisering databank	1 januari 1999	29 januari 2011	2012 (2015 voor de vertegenwoordiging van alle arbeidsrechtbanken)
Verantwoordelijk voor gegevens-verwerking	Nationale Bank van België	Nationale Kamer van gerechtsdeurwaarders	FOD Justitie via de stafdienst ICT en de steundienst van het College van de hoven en rechtbanken
Financiering	Financiering door betalende registratie/raadpleging van gegevens door de kredietgevers.	Nationale Kamer van gerechtsdeurwaarders - aanvankelijk recuperatie van de initiële investering, vervolgens financiering uit eigen middelen (updates, onderhoud, ontwikkeling toepassingen). Rendabiliteitsdrempel bereikt.	FOD Justitie
Verantwoordelijk voor invoer	Volgens de wetgeving ⁵⁷ : de griffie. Maar in de praktijk: stuurt het CBB de gegevens door naar de CKP die ze in haar eigen bestand ingeeft.	De griffie en de gerechtelijke schuldbemiddelaar	De griffie
Ingevoerde gegevens m.b.t. CSR	Volgens de wetgeving ⁵⁸ bezorgt de griffier uiterlijk 24 uur na de uitspraak van de beschikking van toelaatbaarheid een afschrift van het bericht aan de Nationale Bank. Die registreert onverwijld: - het referentienummer van het bericht; - het gerechtelijk arrondissement; - de naam, de eerste voornaam, de geboortedatum en de woonplaats van de verzoeker; - de identiteit van de schuldbemiddelaar en zijn woonplaats en/of het adres van zijn kantoor of zetel; - de datum van de beschikking van toelaatbaarheid.	<i>Door de griffie:</i> - naam, voornamen, geboortedatum en de woonplaats van de verzoeker; - naam, voornamen, beroep en woonplaats en/of kantoor, of de benaming en de zetel van de schuldbemiddelaar; - de datum van de beschikking van toelaatbaarheid; - de territoriaal bevoegde arbeidsrechtbank en de referentie van de griffie. <i>Door de schuldbemiddelaar:</i> - de datum van herroeping van de beschikking van	Aantal nieuwe, hangende en afgehandelde zaken en aantal vonnissen en beschikkingen naar: - rechtsgebied, arrondissement, afdeling; - categorie; - aard; - type output; - gemiddelde en mediane duur van de output (eindvonnissen en eindbeschikkingen); - gemiddelde duur van de hangende zaken

⁵⁷ Artikel 2 en 3 van het koninklijk besluit van 22 april 1999 tot regeling van de registratie van de berichten van collectieve schuldenregeling door de Nationale Bank van België en van hun raadpleging door de personen bedoeld in artikel 19, § 2, van de wet van 5 juli 1998 betreffende de collectieve schuldenregeling en de mogelijkheid van verkoop uit de hand van de in beslag genomen onroerende goederen.

⁵⁸ Artikel 2 en 3 van het koninklijk besluit van 22 april 1999 tot regeling van de registratie van de berichten van collectieve schuldenregeling door de Nationale Bank van België en van hun raadpleging door de personen bedoeld in artikel 19, § 2, van de wet van 5 juli 1998 betreffende de collectieve schuldenregeling en de mogelijkheid van verkoop uit de hand van de in beslag genomen onroerende goederen.

	De griffier deelt bovendien de onderstaande gegevens uiterlijk 24 uur na hun vermelding op het bericht mee aan de Nationale Bank en de Nationale Bank registreert deze onverwijld: - bij een minnelijke aanzuiveringsregeling: - o de datum van de beslissing waarbij akte wordt genomen van het gesloten akkoord; - o de datum waarop het proces-verbaal van gebrek aan baten aan de rechter wordt bezorgd; - o de einddatum van de aanzuiveringsregeling; - o de datum van herroeping van de aanzuiveringsregeling; - bij een gerechtelijke aanzuiveringsregeling: - o de datum van de beslissing waarbij de gerechtelijke aanzuiveringsregeling wordt opgelegd; - o de datum van de beslissing tot verwerping van de vordering; - o de einddatum van de aanzuiveringsregeling; - o de datum van herroeping van de aanzuiveringsregeling; - de datum van herroeping van de beschikking van toelaatbaarheid; - de datum van de beslissing tot vervanging van de schuldbemiddelaar. In de praktijk zijn echter alle gegevens die in de CKP worden geregistreerd, afkomstig van het CBB. De CKP ontvangt van het CBB elke ochtend een document met alle aanpassing van de vorige dag.	toelaatbaarheid; - de datum van de beslissing tot vervanging van de schuldbemiddelaar (en de identiteit van de vervangende bemiddelaar). - bij een minnelijke aanzuiveringsregeling: de datum van de beslissing waarbij akte wordt genomen van het gesloten akkoord, de datum waarop het proces-verbaal aan de rechter wordt bezorgd, de einddatum van de aanzuiveringsregeling en de datum van herroeping van de aanzuiveringsregeling; - bij een gerechtelijke aanzuiveringsregeling: de datum van de beslissing waarbij de gerechtelijke aanzuiveringsregeling wordt opgelegd, de datum van de beslissing tot verwerping van de vordering, de einddatum van de aanzuiveringsregeling en de datum van herroeping van de aanzuiveringsregeling. - bij volledige kwijtschelding van de schulden: de datum van de beslissing en van de herroeping ervan. In al deze gevallen zendt de schuldbemiddelaar, via de griffie of via een gerechtsdeurwaarder, onverwijld een bericht aan het bestand van berichten dat tevens de naam, voornamen, geboortedatum en woonplaats vermeldt van de betrokken verzoeker en de verwijzing naar het betrokken bericht van collectieve schuldenregeling	op 31/12; taal. -
Registratie door	Het personeel van de Nationale Bank van België	De griffie en de gerechtelijke schuldbemiddelaar	De griffie
Raadpleging	De CKP kan geraadpleegd worden door: - kredietinstellingen; - sociale kredietgevers; - verkopers op afbetaling; - andere financiële instellingen die consumentenkredieten verstrekken; - verzekeringsmaatschappijen en andere maatschappijen die hypothecaire kredieten verstrekken; - kredietverzekeringsondernemingen; - incassobureaus; - gerechtelijke schuldbemiddelaars. Kredietgevers moeten erkend zijn door de Autoriteit voor financiële diensten en markten (FSMA). Het raadplegen van de gegevens is betalend.	Het CBB kan (met inningsrecht) geraadpleegd worden door: - advocaten; - gerechtsdeurwaarders; - notarissen; - schuldbemiddelaars. De bedragen van de kosten voor raadpleging worden in het Belgisch Staatsblad gepubliceerd. Het CBB kan (gratis) worden geraadpleegd door: - de ontvangers van: - o de Administratie der Directe Belastingen; - o de Administratie van de BTW, Registratie en Domeinen; - o de Administratie van de Douane en Accijnzen; - de gewestelijke ontvangers; - de personeelsleden van het Agentschap Vlaamse Belastingdienst; - de provinciale en gemeenteontvangers die belast zijn met een invorderingsprocedure ten gronde of bij wijze van beslag tegen een bepaalde persoon;	Alleen medewerkers van de arbeidsrechtbank/het arbeidshof - ze kunnen enkel gegevens van hun eigen arrondissement inkijken.

		- magistraten,, griffiers en rechters in handelszaken en sociale zaken.	
Datatransmissie	De gegevens van de CKP over CSR zijn afkomstig van het CBB.	De gegevens van het CBB over CSR worden bezorgd aan: - de Centrale voor Kredieten aan Particulieren van de NBB, - de Kansspelcommissie van de FOD Justitie. ⁵⁹	
Bewaartermijn van de gegevens	- 12 maanden na afloop van de aanzuiveringsregeling - 3 jaar vanaf de beslissing tot afwijzing van het verzoek tot gerechtelijke aanzuiveringsregeling - 3 jaar vanaf de datum van herroeping van de beschikking van toelaatbaarheid en/of de aanzuiveringsregeling	5 jaar.	nvt
Controleorgaan	Begeleidingscomité samengesteld uit vertegenwoordigers van de kredietgevers, de consumenten, de Nationale Bank, de Gegevensbeschermingsautoriteit en de minister	Beheers- en toezichtscomité voorgezeten door een beslagrechter of door een magistraat of een emeritus-magistraat met ten minste twee jaar effectieve ervaring inzake beslag. Het bestaat uit: - een jurist en een informaticus die de minister van Justitie vertegenwoordigen en door hem worden aangewezen; - een griffier van een rechtbank van eerste aanleg aangewezen door de ministerie van Justitie; - een lid van de Gegevensbeschermingsautoriteit aangewezen door de Autoriteit; - een vertegenwoordiger van de Nationale Bank van België aangewezen door de gouverneur ervan; - een advocaat (aangewezen door de Orde van Vlaamse Balies, een advocaat aangewezen door de Ordre des barreaux francophones et germanophone); - een notaris aangewezen door het college van voorzitters van de arrondissementskamers van notarissen; - een gerechtsdeurwaarder aangewezen door de Nationale Kamer van gerechtsdeurwaarders; - een gerechtsdeurwaarder-secretaris aangewezen door het directiecomité van de Nationale Kamer van gerechtsdeurwaarders; - een bedrijfsrevisor aangewezen door de raad van het Instituut van de bedrijfsrevisoren.	Werkgroep die bestaat uit griffiers, hoofdgriffiers, magistraten en medewerkers die in contact komen met het systeem, die een zo goed mogelijk afspiegeling van de verschillende rechtsgebieden wil zijn.

⁵⁹ Artikel 1390septies, lid 3 van het Gerechtelijk Wetboek.

**HET CENTRAAL REGISTER COLLECTIEVE SCHULDENREGELING: OP
WEG NAAR MEER EFFICIËNTIE EN EEN ANTWOORD OP DE
BEHOEFTE VAN ALLE BETROKKEN PARTIJEN**

*Gracy SAERENS
Advocate en bestuurster van de Ordre van de
Vlaamse Balies (OVB)*

[Powerpoint presentatie](#)

CONCLUSIES

Jacques FIERENS
Advocaat en professor (UNamur, UCLouvain, ULiège)

We hebben het gehad over de maatschappij of over maatschappelijke keuzes, over de wetgever, juristen en rechters, over schuldbemiddelaars, over sociale actoren zoals OCMW's en over verenigingen. We hebben het gehad over schuldeisers en schuldenaars. De hele dag lang zei ik bij mezelf dat het misschien toch niet zo eenvoudig is om iedereen in de juiste categorie onder te brengen. Wat als al deze actoren, al deze mensen, al deze personages telkens tegelijk schuldenaars en schuldeisers waren?

Het 'sociaal stelsel' waarover we het van bij de start van deze dag hebben gehad, door te verwijzen naar een wereld van het nog altijd te gemakkelijke financiële krediet of naar de 'consumptiemaatschappij', dateert vanzelfsprekend niet van de tweede helft van de 20e eeuw of van vandaag. Die wereld dateert van de periode dat men ervan uitging dat de maatschappij en de sociale verhouding - van welke aard ook - gebaseerd zijn op een *contract* of *overeenkomst*. Dit was al veel eerder het geval dan in de 20e eeuw, maar is in het licht van de Europese geschiedenis een relatief recent iets, meer bepaald uit de renaissance en de eeuw van de Verlichting. Vandaag ligt er een overeenkomst aan de basis van elke verhouding. Politici stellen pacts (zoals het pact voor excellentieonderwijs) of contracten voor (zoals de 'toekomstcontracten'). Gezinnen worden gevormd op basis van contracten: huwelijk, scheiding enz. Zelfs kinderen zijn het resultaat van overeenkomsten tussen partners, met artsen of met ouders van wie men kinderen adopteert. De welzijnssector heeft in 1993 de 'integratiecontracten' uitgevonden die meer dan ooit opduiken in de sector van het maatschappelijk werk. Zelfs het onderwijs claimt vast te houden aan afspraken, waarbij leraars wordt gevraagd om 'leerovereenkomsten' met hun leerlingen te sluiten.

Deze contractuele maatschappij kreeg vorm toen Europa tussen de 16e en de 18e eeuw een wereld van handelaars werd. Toen alles in overeenkomsten werd vastgelegd, merkten de toenmalige denkers (Grotius, Hobbes, Locke, Rousseau enz.) onmiddellijk op dat deze overeenkomsten enkel geldig konden zijn, wanneer de contractsluitende partijen gelijk waren. En meteen stoten we op een eerste groot probleem: onze maatschappij is meer dan ooit totaal ongelijk. De gelijkheid onder mensen wordt verondersteld, met name door het recht, maar ze wordt niet waargemaakt. Het onderscheid tussen schuldeisers en schuldenaars is zelfs nog sterker geworden. Er zijn mensen die door de band genomen op lange termijn in de 'krediet'-kolom vertoeven en er zijn - heel wat meer - andere mensen die lijden in de 'debet'-kolom.

Zij vinden nochtans dat de maatschappij schuldplichtig is. In 1793 nam Frankrijk, het land waar de mensenrechten net waren uitgevonden, zijn tweede Grondwet aan. Dit gebeurde toen onze huidige staten vorm kregen. De Grondwet van 24 juni 1793 verkondigt dat maatschappelijke bijstand een 'heilige schuld' van de samenleving is (artikel 21). Recenter luidt artikel 57 van de organieke wet op de OCMW's van 8 juli 1976 dat deze instanties hulp 'aan personen en gezinnen verschuldigd zijn'. De maatschappij is dit dus wel degelijk verschuldigd. Ze is ook nog iets anders verschuldigd, dat niet in de wet is vastgelegd. Zoals staat in de parlementaire werkzaamheden van de wet van 5 juli 1998 is ze het verschuldigd aan personen met schuldoverlast om hen zo mogelijk een toekomst, een nieuwe start te bieden.

Diezelfde maatschappij is echter ook schuldeiser. Ze eist in ieder geval dat alles nuttig voor de samenleving moet zijn. We zijn immers deel van een utilitaristische wereld. Iedereen kent de eerste zin van artikel 1 van de Verklaring van de rechten van de mens en de burger van 26 augustus 1789: "De mensen worden vrij en met gelijke rechten geboren en blijven dit." De tweede zin is minder bekend, terwijl ze toch zeer verhelderend is: "Maatschappelijke verschillen kunnen slechts op het algemeen welzijn gebaseerd worden." Aan de vooravond van de geboorte van het kapitalisme werden vagebonden opgehangen met een bord rond hun nek: "Nutteloos voor de wereld." Er is al langer geen plaats meer voor nutteloze mensen.

Die bedenking brengt ons bij het 'beleidsmatige' aspect waarover we het deze ochtend hadden. Het is dat beleid dat de maatschappelijke keuzes en dus ook de machtsverhoudingen bepaalt. Vanzelfsprekend is dit zaak van iedereen, maar vooral die van de wetgever. Die tracht altijd al om een evenwicht in de maatschappelijke verhoudingen te vinden, vooral tussen schuldeisers en schuldenaars.

2600 jaar geleden leefde Solon, een politicus uit Athene. Hij werd voor eeuwig beroemd door zijn wet die leningen verbood met het lijf als onderpand. Hebben we vandaag echter gebroken met die oude praktijken? Is de hervorming die Solon doorvoerde, in 2018 een verworvenheid? Wat ik heb gehoord over schulden gelinkt aan gezondheidszorg of over mensen die zich niet kunnen laten verzorgen, baart me zorgen. Worden mensen met schuldoverlast onrechtstreeks niet gedwongen om hun lijf als onderpand aan te bieden, net zoals dat 26 eeuwen geleden het geval was? Wanneer ik bijvoorbeeld mensen - vaak jongeren - zonder tanden of met een gebit in zeer slechte staat zie, weet ik dat ze al langer in armoede leven.

Nochtans is de kwijtschelding van schulden iets wat altijd al in juridische teksten aan bod kwam. Zo ook in de Thora: "Om deze zeven jaar zult u schulden kwijtschelden." Of in de Koran, soera 2, vers 280: "En wanneer (de schuldenaar) het krap heeft, laat er dan uitstel zijn totdat (hij het) makkelijker (heeft). En dat jullie kwijtschelden als aalmoes is beter voor jullie, wisten jullie dat maar." (Dit 'wisten jullie dat maar' vind ik prachtig). Schuldenlast is dus een thema dat al langer dan 1998 centraal staat.

De wet van 5 juli 1998 werd zoals vermeld in het toenmalige ontwerp, ingegeven door het *Algemeen Verslag over de Armoede* uit 1993. Het belang van dat Verslag en van de oorsprong ervan, zit hem in de hoedanigheid van de personen die het hebben opgesteld. Het werd opgesteld door de kwetsbare, arme mensen zelf, die vertelden over hun problemen, hun strijd en hun oplossingen. Voor een keer werden er geen 'deskundigen' van buitenaf bijgehaald. Het woord 'deskundigen' ergert me trouwens. Media, rechtbanken, ontwikkelingssamenwerking, maatschappelijke dienstverlening of dienstverlening van welke aard ook: de 'deskundigen' lopen er elkaar voor de voeten. De grote Griekse tragediedichter Aischylos - een tijdgenoot

van Solon - heeft twee bijzondere woorden om aan te duiden wie over echte kennis beschikt: 'πάθει μάθαι'⁶⁰. 'Μάθαι' betekent 'zij die weten' en πάθει betekent 'door het leed'. Echte deskundigen doen kennis op door het leed dat ze lijden.

Misschien is dat de reden waarom in de wet zo vaak over een 'menswaardig leven' wordt gesproken. Deze twee woorden komen zevenmaal voor in de wet van 1998. Als je vandaag echter 'menswaardig leven' of 'menselijke waardigheid' ingeeft op de website over Belgische wetgeving van de FOD Justitie, krijg je 221 hits. De woorden 'menselijke waardigheid' zijn deel van het juridisch jargon geworden door het Charter van de Verenigde Naties uit 1945 en nog later in 1948 door de Universele Verklaring van de rechten van de mens (waarvan we op 10 december 2018 overigens de 70e verjaardag vieren). Het woord 'waardigheid' komt voor in artikel 1, dat duidelijk geïnspireerd is op artikel 1 van de Franse Verklaring uit 1789, waarin dit woord niet voorkomt. In 1948 is men druk bezig met de heropbouw van een wereld na de oorlog, een wereld na de Shoah. De opsteller en vervolgens ook de staten hadden het over 'waardigheid' om duidelijk te maken dat die wederopbouw moest gebeuren op basis van datgene dat fundamenteel is voor de menselijke aard van de mens.

Nochtans zijn dergelijke begrippen met een zogenaamde 'variabele inhoud' iets wat juristen vervelend vinden: "Menselijke waardigheid? Wat wil dat zeggen? Het zegt alles en niets tegelijk." Franstaligen zullen u zeggen: "Abstracte ideeën zijn belangrijk, ook al loop je zo het risico dat je begrippen in het recht introduceert die weinig effectief zijn." Nederlandstaligen neigen naar een meer concrete invulling. Volgens hen is het vooral belangrijk om te weten wat 'menselijke waardigheid' inhoudt. Het gevaar hierbij is nu echter dat die waardigheid louter wordt gereduceerd tot het voldoen van daadwerkelijke behoeften of tot een som geld. De beste aanpak van armoede is echter degene die vaststelt dat ze niet in staat is om *alle* grondrechten af te dwingen; niet alleen het recht op een minimumloon of op huisvesting. Alles mensenrechten zijn belangrijk, ze hangen allemaal samen en zijn onderling bepalend.

Het belangrijkste bij menselijke waardigheid is echter ongetwijfeld dat ze verwijst naar datgene waarop arme mensen overduidelijk hopen. De vraag die het vaakst wordt gesteld, is die naar waardigheid, want schuldoverlast en armoede zijn bovenal vernederend.

Wat zijn rechters verschuldigd? Dat de wet wordt toegepast. Ze moeten vonnissen vellen. In zekere zin moeten ze de schuldbemiddelaars bijstaan. Rechters staan echter alleen. Dat isolement maakt het niet eenvoudig om te oordelen. Ze zijn dan ook vragende partij om meer informatie uit te wisselen, om met anderen te kunnen overleggen.

De bemiddelaars zijn het aan de mensen in schuldbemiddeling verschuldigd om naar hen te luisteren en om met hen te communiceren. Ze moeten inzicht verwerven in de omstandigheden waarin deze mensen leven en dat is lang niet altijd eenvoudig. Ze moeten mensen met schulden begeleiden.

Het grootste probleem bij bemiddeling - dat we als dusdanig nog niet hebben benoemd - (niet van alle bemiddelaars, maar van bemiddeling), is eventueel paternalisme. Dit komt erop neer dat je beweert beter te weten dan de andere wat goed voor hem is (zoals een vader weet wat

⁶⁰ Agamemnon, 177.

het beste is voor zijn kind). De verleiding is zo groot dat sommige schuldenaars - als ik dat goed heb begrepen - een zucht van verlichting slaken wanneer het beheer van schulden zonder hen gebeurt ("Oef, daar ben ik vanaf."). Maar werden de prioriteiten van de bestaansonzekere personen voldoende in kaart gebracht? Leggen mensen met schulden die prioriteiten samen met de schuldbemiddelaar vast, of hebben ze de controle over hun leven uit handen gegeven, in een wereld die gekenmerkt wordt door de bewering dat we alles onder controle hebben: dagelijkse keuzes, maar ook het leven en de dood of het moment van de dood, de natuur en vaak ook de andere.

Schuldbemiddelaars moeten op een begrijpelijke manier met mensen in schuldbemiddeling communiceren. Velen zeggen dat ze de juristen niet begrijpen, terwijl de juristen zich erover beklagen dat ze het contact met de mensen in schuldbemiddeling verliezen, tenzij de schuldeisers zich roeren. De oplossing zit hem in een echte dialoog.

Schuldbemiddelaars hebben ook recht op een vergoeding, op erkenning van hun inspanningen en van hun vakkenis. Schuldbemiddelaar zijn, is immers een hele opgave en vaak ook een vak dat kennis veronderstelt.

Wat de sociale actoren betreft, schiet me het woord 'wantrouwen' te binnen, toen ik luisterde naar de vertegenwoordigers van de OCMW's. Alles welbeschouwd geldt dit echter wellicht ook voor de schuldbemiddelaars en de andere actoren, zoals de advocaten. We moeten aanvaarden dat personen argwanend staan tegenover degenen die beweren hen te willen helpen, want die zitten er vaak warmpjes bij. OCMW's zijn in principe niet de vrienden van personen met schulden. Zij weten immers dat maatschappelijk werk altijd al gepaard ging met sociale controle of sociale formattering. Waar ligt de grens tussen het begeleiden en manipuleren van een goede consument?

Het zou ook fout zijn om te geloven dat men tegelijk de snoeren van de beurs in handen heeft en onmiddellijk als een bondgenoot zou worden beschouwd. Schuldbeheer door het OCMW is een goed idee. Het beheren van die schuld kan en moet kunnen gebeuren zonder dat er sprake is van volledig vertrouwen.

En dan is er nog het probleem van de onduidelijke rollen. We hebben al een aantal actoren vermeld waarmee personen met schuldoverlast te maken krijgen, zoals de schuldbemiddelaars, de OCMW's en eventuele verenigingen. Mensen moeten zich echter kunnen terugvinden in deze grote massa actoren, die beweren hen te helpen, hun leven te beheren of op hun manier controle uit te oefenen, in andere rollen of andere functies. Het is niet altijd eenvoudig om te weten met wie men te maken heeft. Vraag een gewone sterveling het verschil tussen een rechter, een procureur, een adviseur bij de hulpverlening aan de jeugd, een directeur bij de hulpverlening aan de jeugd, een maatschappelijk werker van ONE, een maatschappelijk werker van het OCMW, een schuldbemiddelaar met mandaat en een zonder enz.

Particuliere verenigingen vervullen een specifieke rol. Het gaat niet om verenigingen 'die iets doen' voor mensen met schuldoverlast of die zich over hen 'ontfermen', maar om verenigingen van mensen met moeilijkheden zelf. Het recht op vereniging is een grondrecht, dat

fundamenteel politiek van aard is in de nobele zin van het woord. Via deze verenigingen krijgen mensen in een kwetsbare situatie, in armoede en met schuldenlast een stem in de machtsverhoudingen.

We hebben het gehad over instanties uit de IT-wereld die gegevens verzamelen. Wat ik onthouden heb van de laatste besprekingen van de dag is dat er nood is aan coördinatie tussen deze instanties.

Ze moeten exacte, volledige informatie aanleveren, met inachtneming van de privacy.

Ze moeten ook toegang hebben tot informatie om het systeem zo mogelijk te verbeteren en niet om zich nog meer in het leven van mensen met schulden te mengen.

Het is moeilijk om het over schuldeisers in het algemeen te hebben. Er zijn er veel.

Het zijn natuurlijk niet allemaal profiteurs of oplichters. Er zijn schuldeisers met een vrij goed hart en er zijn er met een iets minder goed hart. Ik hoorde dat ze soms zelf baat hebben bij het opstarten van een schuldbemiddelingsprocedure. Dat is op zich een goede zaak, want het is de bedoeling van de wet van 1998 om ook hun rechten te vrijwaren.

We nemen de twee voorbeelden van deze middag er nog even bij. We voelden scrupules bij de vertegenwoordigster van de Cliniques Saint-Luc, die aantoonde hoe moeilijk het is om een evenwicht te vinden tussen het toedienen van zorgen aan iedereen en de noodzaak om die zorgverstrekking rendabel te houden. Ziekenhuizen en klinieken worden ook geconfronteerd met de tegenstrijdigheden van onze wereld waarin alles draait om handel drijven.

Het hart van de staat die mensen met belastingschulden vervolgt, voelt iets killer aan. Nietzsche formuleerde al eerder dat "de staat het kilste van alle kille monsters is." Wat ons daarstraks ook plezier deed, was te horen dat het niet altijd zo zwart-wit is als men wel beweert. Je kunt met de overheid praten, zelfs wanneer het belang van de Staatskas het enige is wat leidt tot de eventuele toekenning van 'onbeperkt uitstel van de invordering van directe belastingen'.

Laten we het tot slot nog even over de schuldenaars hebben. Ook daarvan zijn er veel. Misschien kunnen we nu echter oog hebben voor de armsten onder hen, mits wat we over hen zeggen, voor iedereen nuttig kan zijn, net als op school, waar we vaststellen dat wat goed is voor een leerling met de grootste moeilijkheden, niet slecht is voor de anderen.

Schuldenaars zijn mensen die met een schuldgevoel worden opgezaagd. Fout en schuld worden al sinds mensenheugenis door elkaar gehaald, net als de woorden zelf. In heel wat Germaanse talen zoals het Nederlands en het Duits, betekent 'schuld' zowel 'schuld' als 'fout'. Schuld is een fout en de kwijtschelding van schulden is de verhoopte vergeving. Twintig jaar geleden, toen de wet van 1998 werd goedgekeurd, had men het over de hel van de schuldenlast, het vagevuur van de schuldbemiddeling of de CSR en het paradijs van de tenietdoening of de kwijtschelding van schulden.

Ik hoorde ook dat schuldenaars te goeder trouw of te kwader trouw zijn (we blijven in de religieuze sfeer), maar we hebben de indruk dat de idee van te kwader trouw overheerst, net omdat de 'schuld' de manier bepaalt waarop we naar hen kijken. De discussie over de herroeping van de CSR was in dat opzicht bijzonder interessant. In artikel 1675/15, § 1 van het Gerechtelijk Wetboek, waarin wordt vastgelegd wanneer die herroeping kan gebeuren, gaat het in alle gevallen over fraude en leugens, behalve in één. Punt 2° luidt: "Wanneer de schuldenaar zijn verplichtingen niet nakomt, zonder dat zich nieuwe feiten voordoen die de aanpassing of herziening van de regeling rechtvaardigen." Waaraan ik aanstoot neem, is dat deze wettelijke bepaling die fraudeurs viseert, ook mensen treft die niet oneerlijk zijn, maar die er gewoonweg niet meer in slagen om de regeling na te leven die hen werd opgelegd.

Mensen met schulden zijn bang, ook al werd dit woord niet in de mond genomen. Ze zijn bang voor de impact van hun schuldenlast op hun werk, op hun leven als koppel, op hun kinderen - vooral de dreigementen om hen te plaatsen - en natuurlijk op hun bezittingen. De angst heeft altijd te maken met de toekomst en de vrees er geen meer te hebben, of totaal niet te weten hoe die er zal uitzien. Dit leidt tot de grootste van alle angsten. De wetgever had het in 1998 echter over het recht op een toekomst. Personen met schuldoverlast lopen echter door die angst het gevaar dat hun een toekomst wordt ontzegd.

Tot slot van deze conclusie wil ik Aristoteles vermelden. De denker die de Europese cultuur het meest heeft beïnvloed, vraagt zich af: "Waarom wonen mensen samen in poleis (steden) en waarom maken ze wetten?" Hij antwoordt: "Omdat alleen mensen, in tegenstelling tot dieren, over rede beschikken." Vervolgens stelt hij de vraag die ook wij ons stellen: Wat is 'rede'? Gaat het om doorgeven van informatie, volgens de te snelle en te hedendaagse interpretatie van taal in een wereld waar computers en databanken almachtig zijn, of gaat het om iets anders? Wat Aristoteles schrijft, is buitengewoon: "De rede dient voor het releveren van het nuttige en het schadelijke en bijgevolg ook van het rechtvaardige en het onrechtvaardige. Vergeleken immers met de overige dieren is dit eigen aan de mensen: namelijk dat zij alleen een zin hebben voor goed en kwaad, rechtvaardig en onrechtvaardig, en de rest; welnu, het is (precies) de gemeenschap daarin die een huishouden en een polis maakt⁶¹."

Het eens worden over wat rechtvaardig en onrechtvaardig is, dat hebben we de hele dag lang geprobeerd. Dit moeten we echter doen met de mensen die er het meeste belang bij hebben. We hebben het over hen gehad, vaak in heel goede bewoordingen, maar ze waren vandaag jammer genoeg niet hier bij ons. We moeten de middelen en de tijd nemen om te luisteren naar wat mensen met schuldoverlast te zeggen hebben. In het latijn betekent het werkwoord '*legere*' zowel luisteren, lezen, plukken als opvangen. Het vergt tijd en het is moeilijk om te luisteren en op te vangen. Veel meer dan we ons kunnen voorstellen. Vaak zijn we het minste bereid om tijd te geven. Omdat het ons ontbreekt aan tijd, hoewel we die verschuldigd zijn.

Als we er echter in zouden slagen om onze gesprekspartners te benaderen met de omzichtigheid die echte *juris-prudentie* mogelijk maakt (recht spreken met inzicht), dan zouden we zien wat respect voor waardigheid teweegbrengt, meer dan respect voor een overeenkomst. Ik geef een suggestie mee: wat als we proberen om - ieder vanuit zijn functie - mensen met schuldoverlast te benaderen met de prudentie van een dichter?

Luister even naar Pierre de Ronsard:

⁶¹ *Politica*, I, 2, 1253a, 10-12. De beroemde definitie van Aristoteles volgens dewelke de mens 'begaafd is met rede', waarbij rede zowel 'spraak' als 'verstand' betekent, vinden we merkwaardig genoeg terug in artikel 1 van de Universele Verklaring van de rechten van de mens van 10 december 1948: "Alle menselijke wezens worden vrij en gelijk in waardigheid en in rechten geboren. Zij zijn begaafd met rede en geweten en moeten elkaar bejegenen in een geest van broederlijkheid."

*Liefste, laten we kijken of de roos,
die deze ochtend
haar purperen kleed in de zon had ontsloten,
tegen valavond
de plooien uit haar paarse jurk niet heeft verloren,
net als haar kleur die daarstraks nog die van jou evenaarde.*⁶²

Collectieve schuldenregeling of schuldbemiddeling benaderen als een dichter, dat is de menselijkheid en de omzichtigheid die nodig is om een toekomst te garanderen. Eerst op basis van het recht? Vanzelfsprekend, dat is een must. Maar we moeten proberen om het juridische kader te overstijgen, tot de jurist het zwijgen wordt opgelegd.

⁶² *Ode à Cassandre, Odes, I, 17 (vrije vertaling)*